

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

Socialinių ir humanitarinių mokslų fakultetas

Jono Pauliaus II krikščioniškųjų studijų centras

Aurika Kadė

**KRIKŠČIONIŠKOJI DVASINĖ PAGALBA KAIP SANTUOKOS IR
ŠEIMOS TVARUMO VEIKSNYS**

Dvasinio konsultavimo ir asistavimo
studijų programos magistro baigiamasis darbas

Klaipėda, 2020

TURINYS

ĮVADAS	5
1. IŠŠŪKIAI SANTUOKAI IR ŠEIMAI: PROBLEMOS IR PERSPEKTYVOS	8
1.1. Santuokos ir šeimos ir kaitos tendencijos modernioje visuomenėje	8
1.2. Iššūkiai katalikiškai santuokai ir šeimos sampratai	13
1.3. Esminės šeimos problemos mikro ir makrosociumo kontekste	18
2. DVASINĖS PAGALBOS ŠEIMAI KRYPTYS REMIANTIS BAŽNYČIOS MOKYMU	22
2.1. Šeimų sielovados bruožai popiežiaus Jono Pauliaus II apaštališkajame paraginime Familiaris Consortio.....	22
2.1.1 Krikščioniškos šeimos uždaviniai šiuolaikiniame pasaulyje	22
2.1.2. Pasirengimas santuokai ir sutuoktinių sielovada.....	24
2.2. Šeimų pastoracijos perspektyvos popiežiaus Pranciškaus apaštališkajame paraginime Amoris Laetitia	27
2.2.1. Šeimos iššūkiai ir pašaukimas.....	27
2.2.2. Rengimo šeimai sielovados atnaujintos gairės.....	29
2.3. Krikščioniškoji dvasinė pagalba šeimai	31
2.3.1. Krikščioniškos sužadėtinių, sutuoktinių ir šeimos palydėjimo programos.....	32
2.3.2. Sutuoktinių sielovada.....	37
2.3.3. Šeima kaip gyvybės kultūros saugotoja	40
3. KRIKŠČIONIŠKOS DVASINĖS PAGALBOS POREIKIO IR POVEIKIO ŠEIMOS IR SANTUOKOS TVARUMUI TYRIMAS	45
3.1. Tyrimo metodika.....	45
3.2. Tyrimo rezultatų analizė	50
3.2.1. Santuokos sakramento vertinimas.....	51
3.2.2. Krikščioniška dvasinė pagalba šeimai. Sužadėtinių pasirengimas santuokai	57
3.2.3. Sužadėtinių rengimo Santuokai programos kursų poveikis ir poreikis.....	63
3.2.4. Sutuoktinių palydėjimas ir pastoracija. Sutuoktinių palydėjimo programų bei mokymų poveikis ir poreikis.....	69
IŠVADOS	78
REKOMENDACIJOS	80
LITERATŪRA	81
SANTRAUKA.....	87
SUMMARY	88
PRIEDAI	89

LENTELIŲ SĄRAŠAS

Eil. Nr.	Lentelių sąrašas	Puslapis
1.	Santuokos. Bendrasis santuokų rodiklis	11
2.	Ištuokos. Bendrasis ištuokų rodiklis	11
3.	Kokybinio tyrimo instrumento struktūra (pagrindimas)	46
4.	Interviu privalumai ir trūkumai pagal Tidikį (2003, 471 p.)	47
5.	Demografinė tiriamųjų charakteristika	48
6.	Respondentų nuomonės apie Santuokos sakramentą	51
7.	Respondentų nuomonės apie pasirengimą gyvenimui santuokoje	58
8.	Respondentų nuomonės apie Sužadėtinių rengimą santuokai	63
9.	Respondentų nuomonės apie Sutuoiktinių palydėjimo programų bei mokymų poveikį ir poreikį	70

SANTRUMPOS

AL – Amoris laetitia; Šventasis Tėvas Pranciškus. (2016). Posinodinis apaštališkasis paraginimas „AMORIS LAETITIA“ apie meilę šeimoje. Kaunas: VšĮ Katalikų interneto taryba.

Bažnyčia – Lietuvos katalikų Bažnyčia.

FC - Familiaris Consortio; Jonas Paulius II. (1994). Apaštališkoji Adhortacija Familiaris Consortio. Vilnius: LUMEN fondo leidykla.

KBK - Katalikų Bažnyčios Katekizmas. (2012). Kaunas: Katalikų pasaulio leidiniai.

ŠC - šeimos centras

Ir kt. – ir kita

Ir t.t. – ir taip toliau

Pvz. - pavyzdžiui

ĮVADAS

Temos aktualumas. Trečiame nepriklausomybės dešimtmetyje, mūsų visuomenė modernėja, Lietuva, išgyvena esmines transformacijas socialinėje, politinėje, ekonominėje, kultūrinėje ir kitose visuomenės gyvenimo sferose. Pasaulyje per pastaruosius penkiasdešimt metų įvyko daugiau santuokos instituto pokyčių, nei per pastarąjį tūkstantmetį. Bendrosios ir kontinentinės teisės šalyse santuoka ir šeima ilgai buvo tapačios sąvokos. Pilnavertę šeimą galėjo sukurti tik heteroseksuali sutuoktinių pora ir jos vaikai. Visuomenė neigiamai vertino ikisantuokinę kohabitaciją, vedybų atidėliojimą, tos pačios lyties porų santykius, tačiau XX a. viduryje ėmė ryškėti tendencingi santuokos sampratos pokyčiai, jos svarbos mažėjimas (Baronėnas, 2016). Vakarų pasaulio šalyse maždaug nuo XX a. 6-7 dešimtmečio, o mūsų šalyje keliais dešimtmečiais vėliau, šalia tradicinės šeimos vis labiau įsigali modernios šeimos modelis. Šis modelis kuriamas egoistiniu hedonizmo ir pragmatizmo pagrindu, įtakojamas į visas socialinio gyvenimo sritis besiveržiančios genderizmo ideologijos, skleidžiančios reliatyvizmo filosofiją bei pasaulėžiūrą, labai atvirai pasisakančios prieš katalikiškas vertybes, tokias kaip šeimos institucija, žmogaus lytiškumo tapatybė, gyvybės apsauga nuo pat jos prasidėjimo iki natūralios mirties (Kuby, 2014). Todėl, kyla klausimas, ar šiandien gali būti kas nors nestabiliau, netikriau ir skausmingiau nei emociniai santykiai, ir jų pagrindu kuriama santuoka? Kodėl trečiojo tūkstantmečio postmoderni visuomenė, vyrai ir moterys, susidūrę su jausmais, pameta tikrąją prigimtinio įstatymo prasmę, krikščionišką moralę ir vertybes, praranda proto orientaciją ir aiškumą?

Lietuvoje įsigali, o Vakarų pasaulyje jau tapo norma, kad santuoka yra tik vienas iš kelių alternatyvių būdų užmegzti artimus šeiminius santykius. Europos Žmogaus Teisių Teismas savo praktikoje sistemingai ir kryptingai plėtoja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos 8 straipsnyje įtvirtintos šeimos gyvenimo sąvokos apibrėžimą, kuri pripažįsta gyvenimo kartu formų įvairovę, jų plitimą. Daugėja valstybių, įteisinančių registruotos partnerystės institutus, kurie populiarėja ir tampa lygiaverte santuokos alternatyva (Baronėnas, 2016). Popiežiškoji šeimos taryba savo straipsnyje „Šeima, santuoka ir de facto gyvenimo sąjungos“ pabrėžia, kad visa daugialypė ir heterogeniška žmogiškoji tikrovė aprėpiama „de facto gyvenimo sąjungos“, kurios bendras elementas yra gyvenimas kartu (lytinio pobūdžio) nesusituokus. „De facto gyvenimo sąjungoms“ būdinga ignoruoti, atidėti ar net apskritai atmesti santuokinį įsipareigojimą. (Šeima, santuoka ir de facto gyvenimo sąjungos, 2000). Tai turi rimtų padarinių visuomenei: toks viešas pareigų neprisirišimas yra ne tik žalingas patiems sutuoktiniams bei jų

vaikams, jų emocinei brandai ir sklaidai, bet ir įneša sumaištį bei netikrumą kitiems šeimos ar visuomenės nariams. Daugėja pasirenkančių gyvenimą ne santuokoje, skyrybų ir abortų, daugėja vaikų gimusių ne santuokoje, vaikų, augančių tik su vienu iš tėvų.

Popiežius Jonas Paulius II, laiške šeimoms *Gratissimam Sane* (1994), yra pabrėžęs, kad per šeimą vystosi žmogaus istorija, žmonijos išganymo istorija, nes santuokos, kaip vaisingos ir stabilios vyro ir moters sandoros socialinis nuvertinimas reiškia praradimą ne tik tikintiesiems, bet ir visai žmonijai. Todėl būtina grąžinti santuokai ir šeimai garbę (Popiežius Pranciškus, 2015).

Problema. Vartodami sąvokas „meilė“, „šeima“, šiandienos žmonės šioms sąvokoms suteikia skirtingą turinį, todėl iškyla grėsmė visiškai nesusikalbėti. Santuokos ir šeimos ryšys, rimtas ir sudėtingas kelias, ir tai galioja visiems, ne vien tikintiesiems (Popiežius Pranciškus, 2015). Katalikų Bažnyčios socialinis mokymas kalba apie krikščionišką šeimą ir Santuokos Sakramentą gaivinamą bei puoselėjamą santuokinę meilę. Deja, neretai pasitaiko, kad sutuoktiniai, kurie eina į Bažnyčią, kad jų santuoka būtų palaiminta, Santuokos Sakramentą suvokia tik kaip vienkartinę, išorišką, „nes tokia tradicija“ arba beveik maginę apeigą ir nebūna pasiruošę tikrai santuokinei meilei bei krikščioniškos šeimos kūrimui. Tuo tarpu krikščionių šeimoje santuokinės meilės puoselėjimas yra pirmoji sutuoktinių pareiga. Šiame modernios tikrovės kontekste labai svarbi tampa Krikščioniškoji dvasinė pagalba sutuoktiniams ir šeimoms bei Katalikų Bažnyčios socialinis mokymas, orientuotas į katalikų sužadėtinių, besirengiančių tuoktis Bažnyčioje, santuokos ir šeimos vertybių, atitinkančią Katalikų Bažnyčios mokymą, ugdymą ir išsaugojimą. Santuoka Katalikų Bažnyčioje, skirtingai nei santuoka, sudaroma civilinėje metrikacijoje, grindžiama pagrindiniu principu: santuokos vienumu ir neišardomumu (Katalikų Bažnyčios Katekizmas, 1644), t. y. santuoka sudaryta tarp katalikų galima tik viena ir ji yra neišardoma. Tačiau skyrybų daugėja taip pat ir tarp katalikų (Narbekovas, Obelenienė, Kulpys, 2011). Netinkama sužadėtinių, kurie rengiasi tuoktis Katalikų Bažnyčioje, santuokos samprata gali būti labai rimta prielaida skyryboms. Sužadėtiniai, norintys priimti Santuokos sakramentą, turi išklausyti parengimo šeimai programą, tačiau vėliau susituokusios poros ne visuomet ieško bei randa šeimos santykius stiprinančių pagalbos metodų, kurie gali pasitarnauti kaip krizių prevencija ar pagalba jų metu. Todėl galima teigti, sutuoktinių santykių ugdymas(is) Lietuvoje didžiąją dalimi baigiasi priėmus Santuokos sakramentą. Net jei jaunavedžiai buvo tinkamai pasiruošę Santuokos sakramentui, laikui bėgant sunku tikėtis, kad šeimos gyvenime nekils krizinių situacijų.

Skyrybų statistika liudija, kad Lietuvoje šeimos ir santuokos instituto stiprinimui nėra skiriama pakankamai dėmesio, žmonės nėra pasirengę spręsti šeimoje išylančių problemų. Tarpusavio santykiuose tai veda į destrukciją, konfliktus ar net skyrybas.

Tyrimo hipotezė. Krikščioniškoji dvasinė pagalba sutuoktiniams ir šeimoms gali tapti svarbiu veiksniu krizių prevencijai ir įveikai.

Objektas. Krikščioniškoji dvasinė pagalba šeimai.

Tikslas. Atskleisti krikščioniškosios dvasinės pagalbos svarbą santuokos ir šeimos tvarumui.

Uždaviniai:

1. Apžvelgti šiandienos iššūkius santuokai ir šeimai.
2. Atskleisti dvasinės pagalbos šeimai kryptis bei galimybes Bažnyčios mokymo kontekste.
3. Atlikti krikščioniškos dvasinės pagalbos šeimos ir santuokos tvarumui, poreikio ir poveikio tyrimą.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros ir Bažnyčios dokumentų analizė, interpretavimas, kokybinis tyrimas: iš dalies standartizuotas interviu, sisteminimas, turinio (content) analizė.

Magistrinis darbas susideda iš įvadinės dalies ir trijų pagrindinių dalių.

Šio darbo pirmojoje dalyje nagrinėjamos santuokos ir šeimos ir kaitos tendencijos modernioje visuomenėje; iššūkių katalikiškai santuokai ir šeimos sampratai; dažniausiai pasitaikančios bei esminės šeimos problemų priežastys mikro ir makrosociumo kontekste.

Antrojoje dalyje nagrinėjamos dvasinės pagalbos šeimai kryptys remiantis Bažnyčios mokymu. Remiantis popiežiaus Jono Pauliaus II apaštališkuoju paraginimu Familiaris Consortio bei popiežiaus Pranciškaus apaštališkuoju paraginimu Amoris Laetitia, pristatomi šiuose Bažnyčios dokumentuose iškelti pagrindiniai krikščioniškos šeimos uždaviniai; mokymas sutuoktinių sielovados klausimais; aptariamoms Krikščioniškos dvasinės pagalbos šeimai ir sutuoktinių mokymosi galimybės Lietuvoje.

Trečiojoje dalyje atliktu – krikščioniškos dvasinės pagalbos poreikio ir poveikio šeimos ir santuokos tvarumui – tyrimu, atskleidžiamas krikščioniškos dvasinės pagalbos sužadėtinių rengimo Santuokai mokymuose bei Sutuoktinių palydėjimo programose dalyvaujančių poreikis ir poveikis. Kokybiniame tyrime apklausti sutuoktiniai, dalyvavę Sužadėtinių rengimo Santuokai bei Sutuoktinių palydėjimo programose bei mokymuose. Remiantis apklausų duomenimis gauti rezultatai apibendrinti.

1. IŠŠŪKIAI SANTUOKAI IR ŠEIMAI: PROBLEMOS IR PERSPEKTYVOS

1.1. Santuokos ir šeimos kaitos tendencijos modernioje visuomenėje

Santuoka ir šeima, kaip socialiniai konstruktai, vystantis visuomenei ir veikiant to vystymosi dinamikai, kinta laike ir erdvėje, t.y. transformuojasi veikiami laikmečio ir kultūros. Ilgą laiką mūsų visuomenę kartu su literatūra, menu, filosofija, religija ir socialinio gyvenimo normomis formavo tradicinis požiūris į santuoką. Pagal šį požiūrį santuoka suvokiama kaip visapusiškas, t.y. kūninis, emocinis ir dvasinis ryšys, kuris, kaip ir kiekvienas meilės santykis, yra labai platus (Girgis, Anderson, George, 2016). XX amžius – požiūrio į šeimą ir santuoką visuomenėje kaitos amžius. Pavyzdžiui, anksčiau pradėti vaikus ne santuokoje ar gyventi nesusituokus buvo laikoma nuodėme ir nepriimtina visuomenėje, tačiau per pastarąjį šimtmetį visuomenės požiūris į gyvenimą nesusituokus, nesantuokinius vaikus, santuokas tarp tos pačios lyties asmenų ir į kitus kontraversiškus reiškinius iš esmės pasikeitė: daugelyje šalių net santuoka tarp tos pačios lyties asmenų tapo teisės norma. Taigi, istorijos pokyčiai lėmė tai, kad realus šeimos bei santuokos suvokimas ir jos svarba žmogui bei visuomenei labai keitėsi ir vis dar intensyviai keičiasi.

Sociologijoje kaip vienas iš svarbiausių tradicinių šeimos apibrėžimų įsitvirtino G. P. Murdocko (1949), JAV antropologo, pasiūlyta struktūrinė modernios branduolinės šeimos apibrėžtis – „iš abiejų lyčių suaugusių asmenų sudaryta socialinė grupė, kurios narius sieja bendras gyvenamasis būstas, ekonominis bendradarbiavimas ir reprodukcija“ (Česnaitytė, 2015, 58 p.).

V. Česnaitytė (2015), remdamasi užsienio autoriais (Friedan, 1963; Goode, 1963; Levin, 1999); pažymi, kad XX a. paskutiniuose dešimtmėčiais šeimos samprata, atitinkanti modernios (autonomiškos) branduolinės šeimos apibrėžtį, patyrė nesėkmių, nes: 1) buvo kritikuojama feministinių judėjimų kaip išnaudojanti moteris; 2) plintanti šeimos struktūrinė įvairovė ir akivaizdūs šeimos instituto pokyčiai industrinėse visuomenėse atskleidė, kad kitokios šeimos formos (vieno tėvo / motinos šeima, bevaikė šeima ir kt.) – ne vienintelės ir funkcionuoja.

XX a. pradžios santuokos pagrindu tapo draugystė, santuoka – modernios šeimos pagrindu, o šeima, „remiantis E. W. Burgesso (1926) požiūriu, yra procesas, šeimos narius jungiantis į sąveiką. Šeimos nario (tėvo, vaiko, motinos, kt.) elgsenos neįmanoma suprasti neišanalizavus jo/jos ryšių su kitais šeimos nariais, jų sąveikos būdų ir asmenybės pokyčių šioje sąveikoje“ (Česnaitytė, 2015, 62 p.)

Santuoką, anot sociologo A. Giddens (2005), galima apibrėžti, kaip socialiai pripažintą ir priimtą dviejų suaugusių individų seksualinę sąjungą. Dviem žmonėms susituokus, jie tampa vienas kito gimine. Santuokos ryšiai platesnį žmonių ratą paverčia giminėmis: tėvai, broliai, seserys ir kiti kraujo giminės per vedybas tampa ir partnerio giminėmis.

Šeimą A. Giddens (2005, 171 p.) apibrėžia kaip grupę asmenų, „kuriuos tiesiogiai sieja giminystės ryšiai, o suaugusieji grupės nariai prisiima atsakomybę už vaikų globą“.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos (2012) 38 straipsnis taip apibrėžia santuoką ir šeimą: „Šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas. <...> Valstybė registruoja santuoką, gimimą ir mirtį. Valstybė pripažįsta ir bažnytinę santuokos registraciją. Sutuoktinių teisės šeimoje lygios“.

Skaitant santuokos ir šeimos apibrėžimus galima nesunkiai pastebėti, kad jos vertinamos teisiškai be moralinio, vertybinio pamato.

Katalikų Bažnyčios Katekizmas šeimą apibrėžia taip: „Vyras ir moteris, suvienyti santuokos, kartu su savo vaikais sudaro šeimą. Dievas įsteigė šeimą ir suteikė jai pamatinę sąrangą. Santuoka ir šeima yra skirtos sutuoktinių gerovei, vaikų gimdymui ir auklėjimui. Šeimoje nusistovi jos narių tarpusavio asmeniniai santykiai ir pirminės atsakomybės ryšiai. Kristuje šeima tampa namų Bažnyčia, nes ji yra tikėjimo, vilties ir meilės bendruomenė“ (456; KBK, 2012).

Katalikų Bažnyčios Katekizme aiškinama, kokią vietą šeima užima visuomenėje: ji yra „pirminė žmonių visuomenės ląstelė ir pirmesnė už bet kokią viešosios valdžios pripažinimą. Šeimos pagrindai ir vertybės sudaro visuomenės gyvenimo pamatą. Šeimos gyvenimas įveda į gyvenimą visuomenėje“ (457; KBK, 2012).

Anot K. Ralio (2009), Katalikų Bažnyčia požiūrį į šeimą, savo socialinę doktriną, formuluoja 2004 m. spalio 25 d. paskelbtame Kompandiume. K. Ralys pabrėžia, kad Katalikų Bažnyčia kaip socializacijos institucija labai svarbi, nes lemia ne tik konfesinių bendruomenių, bet ir visos visuomenės nuostatas (Ralys, 2009). Autorius pateikia pagrindinius teiginius, kuriais Katalikų Bažnyčia vadovaujasi kalbėdama apie šeimos santykius:

- šeima – pirmoji natūrali bendruomenė;
- šeima yra išskirtinai svarbi žmogui;
- šeima yra svarbi visuomenei;
- šeimos pagrindas – santuoka;
- Santuokos sakramentas yra būtinas santuokai;
- šeima yra meilės bendruomenė, jungianti šeimos narius;
- šeima privalo saugoti gyvybę;
- šeimos vaidmuo išskirtinis ugdant vaikus;
- šeima gina vaiko teises ir orumą;
- šeimai būdingas solidarumas (tarp šeimos narių ir su kitomis šeimomis bei visuomene);
- šeima yra ekonominis vienetas;
- visuomenė tarnauja šeimai, šeima tarnauja visuomenei.

Bažnytinių dokumentų apie santuokos ir šeimos prasmę, yra ir daugiau: Vatikano II Susirinkimo pastoracinėje konstitucijoje *Gaudium et spes*, akcentuojamas santuokos ir šeimos kilnumas, o santuoka apibrėžiama kaip gyvenimo ir meilės bendruomenė, parodant, kad šeimos centras yra meilė <...>. „Tikroji meilė yra tarp vyro ir moters“ (plg. 49) (AL, 67). Vėliau „palaimintasis Paulius VI, vadovaudamasis Vatikano II Susirinkimu, plėtojo mokymą apie santuoką ir šeimą. Pirmiausia enciklikoje *Humanae vitae* išryškino esminį saitą, jungiantį santuokinę meilę ir gyvybės pradėjimą <...>, vėliau, apaštališkajame paraginime *Evangelii nuntiandi* Paulius VI pabrėžė santykį tarp šeimos ir Bažnyčios, o apaštališkajame paraginime *Familiaris consortio* popiežius šeimą apibūdino kaip „Bažnyčios kelią“ ir pateikė visapusišką požiūrį į vyro ir moters pašaukimą mylėti (AL, 68-69); Enciklikoje *Deus caritas est* popiežius Benediktas XVI toliau tęsė vyro ir moters meilės tiesos temą, iki galo atsiskleidžiančią tik nukryžiuoto Kristaus šviesoje (AL, 70) ir t.t.

Sakramentinės santuokos sąvoka remiasi asmens svarba, moralinėmis nuostatomis bei gyvybės nuo pradėjimo momento iki natūralios mirties saugojimu. Apie tai nekalbama LR Konstitucijoje.

Kohabitacijos tendencijos. Šeima ir jos struktūra ilgą laiką buvo abejonių nekeliantis socialinis konstruktas. Šiandien labai paplitęs reiškinys, stipriai besibeldžiantis į krikščionių bendruomenės sąžinę, yra „de facto gyvenimo sąjungų“ gausėjimas visoje visuomenėje ir iš to kylanti antipatija patvariai santuokai. Vadinamąsias „de facto gyvenimo sąjungas“ reikalaujama įteisinti instituciškai ir net prilyginti šeimoms, kilusioms iš santuokinio įsipareigojimo (Šeima, santuoka ir de facto gyvenimo sąjungos, 2000). Siekdama išvengti „laiko ženklus“, Bažnyčia šiai tikrovei skiria daug dėmesio. Kohabitacija – tai priešingų lyčių asmenų gyvenimas kartu nesusituokus, t.y. neprisiimant tokio laipsnio asmeninių ir visuomeninių įsipareigojimų, kokį prideda santuoka. Tiek santuoka, tiek kohabitacija reiškia dviejų žmonių – poros – bendrą gyvenimą. Tačiau santuokos sąvoka apima platesnį tokio bendro gyvenimo aspektų spektrą, tuo pačiu sąlygodama daugiau įsipareigojimų. Popiežiškoji šeimos taryba, straipsnyje „Šeima, santuoka ir de facto gyvenimo sąjungos“ priešindama santuoką ir kohabitaciją ir kurdama teigiamą santuokos, neigiamą – kohabitacijos įvaizdį, santuoką apibrėžia kaip ryšius, pagrindžiančius šeimą, pirmąpradį ryšį, prisiimtą susitarimu, apimantį visą gyvenimą ir orientuotą į sutuoktinių gerovę, vaikų gimdymą bei auklėjimą. Santuokos ir šeimos pastovumas, teigiama rašinyje, remiasi ne tik su tuo susijusių asmenų valia, bet ir instituciškumu – viešai ir formaliai prisiimami esminiai įsipareigojimai ir uždaviniai, kuriuos vykdyti galima išreikalauti juridiskai.

Kaip pažymi A. Maslauskaitė (2005), nors santuokos pagrindu kuriama šeima daugeliui žmonių Lietuvoje išlieka prioritetine partnerystės kūrimo forma, santuokų sudaroma vis mažiau. 1990 m. buvo įregistruota 36,6 tūkstančiai santuokų, o 2003 m. tik 17 tūkstančių. Bendrasis santuokų rodiklis (t.y. santuokų skaičius 1000-iai gyventojų) sumažėjo nuo 9,8 iki 4,9 (Lietuvos gyventojų politikos strategijos metmenys, 2004). Pastarąjį dešimtmetį, situacija kiek gerėjo (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Santuokos. Bendrasis santuokų rodiklis

Metai	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
Santuokų skaičius Lietuvoje	19734	21186	21347	21987	22142	20469	20660	19221
Bendras santuokų rodiklis 1000 gyventojų	7,0	7,5	7,4	7,6	7,6	6,9	6,9	6,3

Tačiau naujausi statistiniai duomenys rodo, kad skyrybų skaičius sparčiai vesiasi santuokų statistiką (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Ištuokos. Bendrasis ištuokų rodiklis

Metai	2018	2017	2016	2015	2014
Ištuokų skaičius Lietuvoje	8640	8518	8879	9371	9806
Bendras ištuokų rodiklis 1000 gyventojų	3,1	3,0	3,1	3,2	3,3

Kohabitacijos fenomeno paplitimas sąlygoja skyrybų gausėjimą. Kohabitacijos dominavimo pasekmė – ne santuokoje gimusių vaikų skaičiaus išaugimas. Remiantis Eurostato pateiktais 27 valstybių narių duomenimis, Lietuva savo skyrybų rodikliu užima pirmaujančią poziciją (People in the EU - statistics on household and family structures, 2019).

Mokslininkai teigia, kad esant krizei, ekonominiam nestabilumui ir dideliame nedarbe mažėja santuokų, jos atidedamos ir gyvenama neįsipareigojus. Esą tai klasikinis socialinės ekonominės ir demografinės padėties santykis. Tačiau ar tikrai taip? Kaip elgėsi mūsų seneliai ir proseneliai, tuokėsi ir gimdė vaikus net per karą? Kaip pažymi R. Šulčienė, nebuvo nė minties gyventi susimetus. Net sunkiausioje tremtyje atsirasdavo dvasininkas, sutuokdavęs jaunuolius, norinčius būti kartu. Tyrimai rodo, kad gyvenimo nesusituokus, arba kohabitacijos, rodiklis žmonėms gyvenant vis geriau tik didėja. Vytauto Didžiojo universiteto Sociologijos katedros profesorė A. Maslauskaitė (2005) paneigia mitą, kad iki vestuvių mūsų seneliai tik „prie vartelių kalbėjosi“. Iš tiesų kohabitacijos rodiklis senelių kartoje buvo apie 5–8 proc. Tėvų kartoje jis padidėjo iki 15 proc., o šiuo metu? Lietuvos sociologai, susumavę tarptautinio tyrimo „Tėvai ir vaikai, vyrai ir moterys šeimoje ir visuomenėje“, kuriame dalyvavo ir Lietuva, duomenis, 2011 m. paskelbė išvadą, kad per 20 metų šeimos kūrimo modelis visgi pasikeitė. 80 proc. jaunų porų

gyvenimą kartu pradeda ne santuokoje. Minėtas tyrimas parodė, kad pusė jaunosios kartos atstovų, 56 proc. jų tėvų ir 76,5 proc. senelių nepritaria teiginiui, kad santuoka – pasenęs dalykas. Tačiau 68 proc. jaunuolių nesmerkia ir skyrybų, net jei sutuoktiniai turi vaikų (XXI amžius, 2011).

Taigi, prasidėjusi modernizmo epocha negailestinga krikščioniškoms vertybėms: nyksta ryšiai tarp kartų, samprata tėvų ir vaikų atsakomybės vienas už kitą. Šeima dažnai yra laikoma vienišos motinos/tėvai su vaikais/įvaikiais, sugyventiniai, neregistravę savo santuokos nei Bažnyčioje, nei metrikacijos skyriuje. Šeima ir partnerystė yra prilyginamos viena kitai, siekiama įteisinti tos pačios lyties asmenų santuokas/partnerystę su teise įsivaikinti arba naudotis surogatinėmis motinomis (Kuby, 2014).

Visuomenė tampa vis labiau individualistine, individualūs žmogaus interesai iškeliami aukščiau šeimos interesų, šeima suvokiama kaip atgyvenusi, nepopuliari tradicija, formalus, laikinas susitarimas. Menkėja ir gyvybės vertė, vaikai suvokiami kaip papildoma finansinė našta, stresas. (Ralys, 2009).

Tuo tarpu šeimai, kuri yra unikali socialinė institucija, pratęsianti gyvybę, pradedanti ankstyvąją individo socializaciją, anot K. Ralio (2009), tenka ypatingas vaidmuo kuriant socialinę realybę: joje vaikui perduodamos pagrindinės normos ir vertybės. Dauguma žmonių savo gyvenimą pradeda šeimoje, pastovioje grupėje, kuriai vėliau jie priklausys.

Šeima kaip socialinė institucija yra pirminė savo narių emocinės paramos ir globos teikimo sistema. Šeimoje žmogus gauna prieglobstį nuo vienatvės ir gyvenimo negandų, tenkina meilės, supratimo ir palaikymo poreikį (Stankūnienė ir kt., 2003). Šeimoje sukuriamas socialinis ir psichologinis saugumas, reikalingas naujos kartos socializacijai, šeimai atlieka gyventojų atkūrimo bei materialinio aprūpinimo ir dvasinių-psichologinių šeimos narių problemų sprendimo užduotis.

Totalitarinės visuomenės šias dimensijas linkusios priešpriešinti, jas traktuoti kaip viena kitą neigiančias. Ilgą laiką tokioje pažiūrų sistemoje buvo verčiama gyventi ir Lietuvos visuomenė (Ralys, 2009).

Kaip pažymi A. Streikus (2002), prieš susidurdama su sovietiniu režimu, Lietuvos visuomenė buvo smarkiai religišškai angažuota, o religiniu atžvilgiu beveik homogeniška, t.y. didžiąją jos dalį sudarė katalikai. Anot A. Kizevičienės (2016), sovietmečiu valdžios vykdoma antibažnytinė politika padarė didelę įtaką Bažnyčios mokymo naikinimui, santuokos sudarymas su Bažnyčios palaiminimu buvo persekiojamas, sovietmečio epochos šeimas labiausiai įtakojo valdžios represijos prieš tikėjimą, todėl galiausiai, vengdami persekiojimų, tuoktis Bažnyčioje daugelis atsisakydavo arba tuokdavosi slapta. Šių istorinių kataklizmų pasekmė – nepakankamai gilus ir sąmoningas suaugusių katalikų tikėjimas, kai į Bažnyčią einama tik laikantis tradicijos.

Kaip pažymi A. Kizevičienė (2016), žlugus sovietinei santvarkai, atsirado galimybė laisvai skelbti Bažnyčios mokymą jaunimui, tačiau procesas iki šiol neduoda norimo rezultato. Gal būt, priežastis tame, kad religinis ugdymas buvo patikėtas tik mokytojams arba katechetams, tačiau pirmoji vaiko mokykla, formuojanti suvokimą apie pasaulį ir vertybes yra šeima, todėl dėmesį reikėtų nukreipti į šeimą. Didelė atsakomybė ugdymui paruošti tėvus ir besiruošiančius jais tapti šiuo metu tenka dalinėms bažnyčioms – vyskupijoms, parapijoms.

K. Ralys (2009), remdamasis Jonu Pauliumi II (1982), iškelia Santuokos sakramento būtinumą, nes jis apima visą humaniškos santuokinės meilės realybę su visu tuo, kas joje glūdi, „įpareigoja ir moko krikščionis sutuoktinius ir tėvus tokio gyvenimo, kuris atitinka pasauliečių pašaukimą“.

Apibendrinat galima teigti, kad santuoka ir šeima kaip socialinės institucijos dar niekada žmonijos istorijoje nebuvo tokios trapios kaip šiandien. Mokslininkai, politikai, plačioji visuomenė kalba apie santuokos ir šeimos instituto krizę, tačiau nebėra vieningos nuomonės, kaip į tai reaguoti. Pripažįstama, kad santuokos ir šeimos instituto krizė nulemia socialines jų problemas. Skyrybos, abortai, daugėja pasirenkančių gyvenimą ne santuokoje, daugėja ir vaikų gimusių ne santuokoje, vaikų, augančių tik su vienu iš tėvų. Šis laikmetis žmogui kelia pridengtus žmogaus teisėmis ir su Dievo planu nesuderinamus iššūkius, todėl katalikų Bažnyčiai, rengiant sužadėtinius santuokai, tenka spręsti naujus uždavinius siekiant, kad besituokiantieji keistų galimai atsineštą iškreiptą požiūrį į kohabitaciją, partnerystę, vienalytes šeimas, atsispirtų bei susidorotų su dabartiniais iššūkiais - įteisinti partnerystę, įteisinti ir vienos lyties „santuokas“.

1.2. Iššūkiai katalikiškai santuokai ir šeimos sampratai

Pirmoji bendruomenė, kurioje žmogus susiduria su tam tikromis tiesomis, ir tradicijomis, yra šeima. Būtent šeimoje, kurioje jos narių gyvenimas grindžiamas Bažnyčios mokymu, sukuriama pamatinė vertybė, o taip pat ir santuokos bei šeimos vertybinis supratimas.

Tačiau santuokos ir šeimos samprata kinta, besikeičiantis požiūris į sakramentinę ir civilinę santuoką bei šeimą sąlygoja tai, kad didėja skyrybų skaičius, daugėja porų, gyvenančių ne santuokoje.

Bažnyčiai santuoka ir šeima visada buvo nedaloma visuma. Santuoka – šeimos kūrimo(si) pagrindas. Tai, jog šeima gimsta tik santuokos sudarymo metu ir tik santuoka užtikrina šeimos tvarumą, yra pamatinė Bažnyčios mokymo apie šeimą tiesa. Taigi šeimai iš tiesų iškilo didžiulis pavojus, jei jau nebežinoma, ką vadinti šeima. Santuoka ir šeima egzistavo anksčiau nei susikūrė

valstybės, buvo parašytos konstitucijos ir sukurtos teisinės sistemos, todėl jokia pavienė mokslo šaka, judėjimai ar sąjungos nėra pajėgūs šeimos institucijos nei pagrįsti, nei įvertinti (Tamkevičius, 2011).

Remiantis paskutinio 2011 m. gyventojų ir būstų surašymo duomenimis, dauguma Lietuvos gyventojų (77,2 proc.) save įvardina Romos katalikais, tačiau daugeliui lietuvių trūksta autentiško tikėjimo bei Bažnyčios mokymu paremto praktinio gyvenimo (Lietuvos Respublikos 2011 metų visuotinio gyventojų ir būstų surašymo rezultatai, 2013). Tokia situacija rodo, kad nagrinėjama tema yra tikrai problematiška ir labai aktuali šiuolaikiniam žmogui, reikalauja gilių ir nuoseklių tyrimų, bei išvadų pritaikymo ne tik mokslinėje sferoje, bet ir jaunuomenės ugdyme.

Tarpkonfesinės ir tarpreliginės katalikų santuokos. Dar visai netolimoje praeityje mišrios santuokos religine prasme buvo jei ne tabu, tai retenybė. Anot R. Miškinytės (2018), praėjo laikai, kai mišrios poros buvo tyliai sutuokiamos ne bažnyčiose, o artimųjų apsuptyje parapijų būstinėse. Dabar tarpkonfesinės (kai tuokiasi krikštytas katalikas su krikštytu nekataliku) ir tarpreliginės (kai tuokiasi krikštytas katalikas su nekrikštytu kitatikiu) santuokos – gerokai dažnesnės ir įprastos. Pirmosios, tarpkonfesinės santuokos, yra sakramentinės, antrosios (tarpreliginės) – nesakramentinės, tačiau, pasak R. Hater (kunigo, parašiusio knygą „Kai katalikas tuokiasi su ne kataliku“, angl.: „When a Catholic Marries a Non-Catholic“) „nors sutuoktiniai nėra paliesti sakramento malonės, jie patiria Dievo meilę ir pagalbą“ (Miškinytė, 2018).

Bažnytinės teisės kanonai (Kanonų teisės kodeksas. Pirmoji knyga) šiuo klausimu pažymi, kad „katalikų santuoka, netgi jei katalikiška yra tik viena iš besituokiančių šalių, tvarkoma, remiantis ne vien dieviškąja, bet taip pat ir kanonų teise, išlaikant civilinės valdžios kompetenciją grynai civilinių minėtos santuokos pasekmių atžvilgiu“ (Kan. 1059).

Apie mišrias santuokas kalbama Kanonų *teisės* kodekso pirmojoje knygoje Kan. 1124 - Kan. 1129. Kalbant apie santuokos sudarymo apeigas, čia pažymima: „Kiek tai liečia mišrioje santuokoje naudojamą formą, laikomasi kan. 1108 nuostatų, tačiau, jei katalikiškoji šalis sudaro santuoką su nekatalikiška rytų apeigų šalimi, kanoninės formos laikymasis reikalaujamas tik dėl leistinumų, o galiojimui pakanka, kad dalyvautų dvasininkas, išlaikant visa kita, ko reikalauja teisės normos“ (Kan. 1127 § 1.).

Katalikų Bažnyčia nerekomenduoja katalikams tuoktis su nekatalikais ar kitatikiais, bet ir nedraudžia. Tačiau Katalikų Bažnyčios katekizmo (KBK) tikintieji perspėjami, kad „Susidūrę su jomis, sutuoktiniai ir ganytojai turi elgtis labai apdairiai“ (KBK,1633). „Sutuoktinių konfesijų skirtumas nėra neįveikiama kliūtis santuokai, jeigu jiems pavyksta tarpusavyje suderinti tai, ką kiekvienas gauna savo bendruomenėje, ir jei vienas iš kito mokosi išgyventi savo ištikimybę Kristui (KBK,1634). Pagal Lotynų Bažnyčios teisę tam, kad mišri santuoka būtų leistina, reikia specialaus

bažnytinės valdžios leidimo. Jei sutuoktinių religijos skirtingos, santuokos galiojimui yra reikalinga speciali dispensa nuo šios kliūties. Ir tas leidimas, ir dispensa remiasi prielaida, kad abu partneriai žino ir neatmeta esminių santuokos tikslų bei savybių ir kad katalikiškoji pusė patvirtina įsipareigojimus – o su jais supažindinama ir nekatalikiškoji pusė – laikytis savojo tikėjimo ir krikštyti bei auklėti vaikus Katalikų Bažnyčioje (KBK, 1635).

Popiežiškoji šeimos taryba, pasisakydama apie tarpkonfesines ir tarpreligines santuokas, pažymi, kad pasak Katalikų Bažnyčios, santuoka - tai ne tik vyro ir moters sąjunga, bet ir bažnytinis slėpinys. Katalikų tikėjimas susieja vyro ir moters santuoką su mistiniu ryšiu, jungiančiu Kristų ir jo Bažnyčią. Katalikams santuoka yra sakramentas t.y. Kristaus ryšio su Bažnyčia ir pakrikštyto žmogaus ryšio su Kristumi ženklas. Katalikų Bažnyčia skelbia, kad dėl tokio santuokos sakramentiškumo santuokinis ryšys yra neišardomas. Todėl, norint sudaryti skirtingoms krikščioniškoms konfesijoms priklausančių vyro ir moters santuoką, reikalingas bažnytinės vyresnybės pritarimas, kuris suteikiamas kai abu sutuoktiniai įsipareigoja pakrikštyti ir katalikiškai ugdyti savo vaikus (Popiežiškoji šeimos taryba: apie „tarpkonfesines“ ir „tarpreligines“ santuokas, 2013).

Kur kas daugiau sunkumų gali kilti kai vienas sutuoktinių yra katalikas, o kitas išpažįsta nekrikščionišką tikyba. Kaip teigiama Ukrainos Katalikų universiteto tinklapyje, Popiežiškosios šeimos tarybos sekretorius šeimos reikalams Jean Laffitte teigia, kad musulmonų-katalikų santuokose jau pradiniam etape iškyla skaudi dilema, nes islamo tradicija reikalauja, kad musulmonų vaikai būtų auklėjami islamiškai pagal tėvo-musulmono religiją. O šalyse, kuriose įvesta islamo teisė, santuokos tarp krikščionių ir musulmonų yra netgi draudžiamos, nors egzistuoja ir teigiamos patirties šalys, pavyzdžiui, Libanas, kuris tūkstantmečiais garsėjo kaip įvairiaspalvis civilizacijos lopšys. Libane per ilgus amžius įsivyravo šiam regionui nebūdinga krikščioniškos ir musulmoniškos kultūrų samplaika (Ватиканский иерарх: межконфессиональные и межрелигиозные браки могут повлиять на религиозную жизнь, 2013).

2007 metais Rumunijoje vyko Pietryčių Europos vyskupų konferencijų pirmininkų susitikimas, kuriame buvo kalbama apie religiškai mišrioms šeimoms iškylančias problemas, ypač auklėjant vaikus. Šioje konferencijoje susitikime vyskupai išreiškė didelį susirūpinimą dėl tarpreliginių santuokų, kai sutuoktinis(ė) katalikas(ė) gyvena partnerio kultūrinėje ir religinėje terpėje. Nutarta parengti specialias instrukcijas kunigams, savo parapijoje susiduriantiems su katalikų iš mišrių santuokų sielovada (Miškinytė, 2018).

Kaip pažymi R. Miškinytė (2018), Katalikų Bažnyčia tampa vis atviresnė konfesiškai bei religiškai mišrioms santuokoms. Nors rekomenduojama tokių santuokų nesudaryti, jei pora nori, tuoktis jai nekliudoma. Vis dėlto dvasininkai skatina porą aptarti svarbius šeimyninius klausimus,

ieškoti kompromisų, o katalikiškajai poros pusei siūlo pagalbą susiduriant su specifinėmis mišrioms šeimoms sielovados problemomis.

Taigi, ką reikėtų daryti, norint Bažnyčioje susituokti su kitos konfesijos krikščioniu, kitatikiu arba ateistu? Pasak A. Saulaičio (2005) ir R. Miškinytės (2018), pora turi kreiptis į parapijos, kurioje gyvena, kleboną ir atvirai papasakoti savo situaciją, lūkesčius ir šeimos viziją. Klebonas kreipsis į vyskupą leidimo mišriai santuokai sudaryti arba atleidimo nuo kulto kliūties (dispensa). Tarpkonfesinės, kaip ir tarpreliginės santuokos atveju, reikia gauti leidimą iš katalikų vyskupo. Šis leidimas nėra formalumas, jis reikalingas ir tam, kad jauni žmonės suprastų, jog mišri santuoka yra labai rimtas ir atsakingas dalykas. Leidimas taip pat suteikia galimybę apeigas šiek tiek keisti – įvesti kitų konfesijų ar religijų apeigų bruožų.

Tos pačios lyties asmenų santuokos. Vis daugiau pasaulio valstybių įteisina tos pačios lyties asmenų santuokas arba partnerystes, homoseksualioms poroms leidžiama ir įsivaikinti. Šiuo metu tos pačios lyties asmenų santuokas įteisino 28 pasaulio šalys (Airija, Argentina, Australija, Austrija, Belgija, Brazilija, Danija, Didžioji Britanija, Ekvadoras, Islandija, Ispanija, JAV, Suomija, Prancūzija, Portugalija, Kanada, Kolumbija, Liuksemburgas, Malta, Meksika, Olandija, Naujoji Zelandija, Norvegija, Pietų Afrika, Švedija, Taivanas, Urugvajus, Vokietija). Be to, iš dalies, su tam tikrais apribojimais, jos įteisintos ir Meksikoje bei JAV. Dar 11 pasaulio šalių įteisino tos pačios lyties asmenų partnerystes (Andora, Čilė, Kroatija, Čekija, Graikija, Vengrija, Lichtenšteinas, Italija, San Marino, Slovėnija ir Šveicarija) (The Freedom to Marry Internationally, 2019).

Šiandieniniai gėjų ideologai teigia, kad, nors dauguma žmonių yra heteroseksualūs, yra tokių, kurie gimsta homoseksualūs ir to niekaip nepakeisi: jie tokie gimė, vadinasi, turi teisę tokiais ir būti (Krikštaponytė, 2014).

Katalikų Bažnyčios mokymas homoseksualumo klausimu, randamas Šventajame Rašte, Katalikų Bažnyčios katekizme ir Tikėjimo mokslo kongregacijos išleistuose dokumentuose (Krikštaponytė, 2014):

1. Kunigų knygos 18-20 skyriuose, kuri yra trečioji Penkiaknygės ir Senojo Testamento knyga (Šventasis raštas, 1998) randame stambų įstatymų bloką, vadinamą Šventumo kodeksu. Čia Viešpats kalba Mozei, duodamas nurodymus išrinktajai tautai įvairiausiai gyvenimo ir religinės praktikos klausimais: „Nesugulsi su vyriškiu tarsi su moterimi: tai yra pasibjaurėjimas“ (Kun, 18, 23); „Jei vyras sugultų su vyriškiu tarsi su moterimi, jiedu abu nusikalto bjauriu iškrypimu – jie užsitraukė kraujo kaltę“ (Kun, 20,14). Kaip pažymi I. Krikštaponytė (2014), vėliau, šie draudimai perkeliama į Naująjį Testamentą. Aiškinant šiuos įstatymus, svarbu išskirti šiuos įstatymų bruožus:

- Kun 18-20 kalba apie draudžiamus lytinius santykius (kraujomaišą, svetimavimą ir kt). Deja, svetimavimo draudimas nustojo galioti šiandieninėje visuomenėje.
- Požiūris į homoseksualius santykius nusakomas specialiu žodžiu *tôcebâ*, kuris į lietuvių kalbą verčiamas kaip „pasibjaurėjimas“, „bjaurus iškrypimas“.
- Bausmė už juos yra kraštutinė: mirtis (Kun 20, 14; ten sakoma: „užsitraukė kraujo kaltę“, t. y. mirties bausmę).
- Homoseksualūs veiksmai čia aiškiai pasmerkti kaip bjaurūs Dievui.
- Homoseksualus elgesys buvo ne tik draudžiamas, į jį buvo žiūrima kaip į didžiausią nusikaltimą, todėl ir bausmė yra atitinkanti apibūdinimą „pasibjaurėtinus“.
- Nurodymai, pateikti Kun 18, 23 ir 20, 14 yra besąlygiški ir absoliutūs.

Katalikų Bažnyčios katekizme apie homoseksualumą sakoma, kad: „2357. Homoseksualūs santykiai esti tarp vyrų arba moterų, patiriančių išimtinį arba vyraujančią lytinį potraukį tos pačios lyties asmenims. Skirtingais amžiais ir skirtingose kultūrose homoseksualizmo formos buvo labai įvairios. Jų kilmė psichiniu požiūriu tebėra menkai išaiškinta. Bažnyčios Tradicija, pasiremddama Šventuoju Raštu, kuris homoseksualizmą laiko dideliu iškrypimu)¹⁰³ visada skelbė, kad „homoseksualūs veiksmai pačia savo prigimtimi yra netvarkingi“¹⁰⁴. Jie prieštarauja prigimtiniam įstatymui – iš lytinio akto atima gyvybės dovaną. Jie nekyla iš tikro poreikio papildyti vienas kito jausmus ir seksualumą. Jokių atveju negalima jų pateisinti“.

Kaip pažymi I. Krikštaponytė (2014), remiantis Katalikų Bažnyčios katekizmu, homoseksualūs asmenys yra pašaukti ne į santuoką, bet į susilaikymą. „2359. Homoseksualūs žmonės pašaukti į skaistumą. Vidinę laisvę ugdančių susitvarkymo dorybių, galbūt ir nesavanaudiškos draugystės, taip pat maldos ir sakramentinės malonės padedami, jie gali ir privalo pamažu ir atkakliai siekti krikščioniško tobulumo.“

Taigi, remiantis Katalikų Bažnyčios mokymu, homoseksualūs santykiai yra objektyviai sunki nuodėmė. Romos Katalikų Bažnyčia šiuo metu pripažįsta skirtingų lytinių orientacijų egzistavimą, tačiau remdamasi homoseksualių santykių reprodukcijos stokos argumentu reikalauja susilaikymo nuo tokių santykių. Pagal dabartinę Bažnyčios doktriną, biseksualūs asmenys privalo apsiriboti tik heteroseksualiais santykiais; jų homoseksualūs potraukiai „tėra išmėginimas“. Homoseksualūs asmenys, kaip ir visi kiti asmenys, pašaukti į skaistumą ir kviečiami siekti šventumo. Tos pačios lyties asmenų sąjungų įteisinimui negalima pritarti, o homoseksualios sąjungos su santuoka, sulyginti negalima, nes homoseksualūs santykiai prieštarauja prigimtiniam dorovės įstatymui, o santuoka yra šventa.

Homoseksualus bendravimas nors ir išreiškia tokių asmenų meilę vienas kitam, tačiau kai kalbame apie šeimos sampratą ir vertę niekaip negalime pritarti šios rūšies sąjungoms, kadangi tai yra iškreiptas bendrystės suvokimas, kuris prieštarauja prigimtiniam moraliniam dorovės įstatymui. Tokie asmenys nėra atmetini ar kaip nors paniekiami, bet jų elgsena ir lytinis aktas yra neteisėtas. Tokie asmenys yra kviečiami į visuotinį skaistumą (Meškauskas, 2012).

Apibendrinat galima būtų prisiminti dar 1930 m. Pijaus XI Enciklikoje „*Casti connubii*“ apie krikščionišką santuoką išdėstytas mintis: „santuoka sujungia ir susaisto sielas – pirmiau ir tvirčiau sielas nei kūnus, ir tai padaro ne jausmų išsiliejimu ar širdžių prisirišimu, bet laisvu ir tvirtu valių nutarimu. Iš šio sielų susijungimo, taip nustačius Dievui, kyla šventas ir nepažeidžiamas ryšys. Visiškai savita ir išskirtinė tokios sutarties prigimtis padaro ją kaip dangus ir žemę skirtingą nuo gyvuliško susijungimo, skatinamo aklo prigimties instinkto, kuriame nėra nei proto, nei laisvos valios, taip pat skirtingą nuo tų palaidų sąjungų tarp žmonių, kurios nesukuria jokio tikro ir padoraus ryšio tarp valių ir todėl neduoda jokios teisės gyventi bendruose namuose.

Taigi, santuokoje jungiasi ne vien kūnai: apgalvotu ir laisvu valios sprendimu čia susijungia ir visam gyvenimui susisaisto asmenys. „Iš čia tampa aišku, kad teisėta valdžia turi teisę ir galią uždrausti, trukdyti ir bausti gėdingas sąjungas, kurios priešingos protui ir prigimčiai“, primena valdžios pareigą visuomenei popiežius Pijus XI.

Išanalizavus literatūrą, pagrindinius iššūkius santuokai galima įžvelgti tuomet, kai santuokos-šeimos, kuri kuria pamatinę bendruomenę – šeimą, tapatybė nebesvarstoma, nebesuvokiama ir neįgyvendinama.

1.3. Esminės šeimos problemos mikro ir makro sociumo kontekste

Šiandien daugėja iširusių, nedarnių šeimų. Tuo tarpu šeima, siejama vienybės, meilės ir pasiaukojimo, yra išimtis. Kodėl taip yra? Kokios yra pagrindinės šeimų kančių priežastys? Šeimos problematika dėl savo aktualumo susilaukia įvairių sričių mokslininkų dėmesio: teologų, demografų, ekonomistų, sociologų, etnografų, medikų, psichologų. V. Česnaitė (2015) savo daktaro disertacijoje siūlo į šeimos sampratą žvelgti iš makro lygmens (iš visuomenės pozicijų) bei *mikro* lygmens (iš individo pozicijų). Taip galima žvelgti ir į postmodernios šeimos problemas, nagrinėjant jų spektrą. Anot G. Vanagienės (2004), XX a. 9 -ame deš. kai kurie socialiniai teoretikai teigė, kad šeima ir šeimos vertybės buvo fluidiškumo ir kaitos stadijoje, atspindinčioje visuomenės perėjimą į tai, kas gali būti vadinama „postmodernybe“. Tokie tyrinėtojai kaip, pvz., N. Denzinas, yra viešai pareiškę, kad branduolinė šeima jau nebėra norma Amerikoje. Postmoderni šeimos forma gali būti suvokiama kaip šeimos vertybių nuosmukis ir tradicinės „geros“ šeimos žlugimas.

Lietuvos visuomenėje postmoderni šeima beveik neegzistuoja, čia vis dar dominuoja modernios šeimos vertybės.

Žvelgiant iš individo pozicijų, prie esminių šeimos problemų mikro kontekste galima būtų priskirti netinkamą sutuoktinių įsitikinimų sistemą, kurią sudaro klaidingos vertybės, nuostatos, prielaidos ir kiti įsitikinimai. Anot A. Maslauskaitės (2005), tarpusavio santykių kokybė susijusi ir su konfliktų dažnumu poros gyvenime. Kaip pažymi psichologas M. Truncė (2019), bendravimas tarpusavyje, seksas, vaikai, namų priežiūra, pinigai, darbas, gebėjimas atlikti kažką – pagrindiniai konfliktų katalizatoriai bei sutuoktinių pykčio priežastis.

A. Maslauskaitės (2005) atlikto tyrimo rezultatai atskleidė, kad Lietuvos šeimose konfliktai dažniausiai kyla dėl alkoholio vartojimo (42 proc.), ūkio darbų pasiskirstymo (41 proc.), pinigų (41 proc.), vaikų auklėjimo (35 proc.), ryšių su draugais, giminaičiais (35 proc.). Toks konfliktų priežasčių išsidėstymas atkartoja jau klasikiniu tapusį, vadovėlinį šeiminių nesutarimų priežasčių sąrašą.

Kaip pažymi M. Truncė (2019) Europos šalių bendrasis santuokos ir ištuokos rodiklis aiškiai rodo, kad Lietuva yra viena tarp dažniausiai besituokiančių ir labiausiai besiskiriančių šalių. Kitaip sakant, skubama tuoktis ir skirtis.

Porai, apsigyvenus kartu, požiūris vienas į kitą keičiasi. Kiekviena susituokusi pora susiduria su iššūkiais, reikalaujančiais sprendimo:

- Kaip bus bendraujama tarpusavyje? Su tėvais? Giminėmis?
- Kaip bus sprendžiami konfliktai? Kaip/kas pirmas/kada/už ką atsiprašys?
- Kaip bus suderinami skirtingi seksualiniai poreikiai?
- Kada/kiek pora turės vaikų? Kas juos užims? Kas juos ugdys?
- Kas, kada ir kaip tvarkys namus?
- Kaip pora valdys gaunamas pajamas bei turimą turtą?
- Koks poros bendro gyvenimo tikslas? Kokios poros bendro gyvenimo taisyklės? Ir t.t.

Italų psichoanalitikas V. Albisetti (2012), analizuodamas negatyvias santykių apraiškas, išskiria: neištikimybę, pavydą, savininkiškumą, norą būti visada teisiam. Anot V. Albisetti (2012), neištikimybė yra didžiulė problema. Daugelis ieško fizinio, seksualinio pasitenkinimo, kurio nepatiria su savo sutuoktiniu. Dar kiti ieško pašalinio žmogaus švelnumo, prieraišumo, globos, kurios negauna iš savo draugo. Kai kurie nori pajusti, ką reiškia pats išdavystės jausmas, darymas ko nors uždrausto. Vieni sako, kad įsimylėjo, kiti daro tai iš keršto, norėdami paerzinti sutuoktinį ar iš nuobodulio. Kita, autoriaus nuomone, dažniausiai pasitaikanti priežastis, dėl kurios intymiuose santykiuose kyla problemos, yra pavydas. Tai labai paplitusi elgesio forma. Ji būdinga nesaugiems. Bijoma, kad kitas išduos, susiras kitą žmogų. Pavydas yra susijęs su daugeliu negatyvių santykių pasekmių, tokių kaip konfliktai, smurtas

šeimoje ir skyrybos. Savininkiškas požiūris diktuoja, kad kitas priklausytų tik mums – netgi norima, kad sutuoktinis nepalaikytų santykių su draugais, giminėmis.

Smurtas santykiuose yra milžiniška problema. Kaip pažymi A. Maslauskaitė (2005), smurtas - kraštutiniai destruktivūs konflikto valdymas, susijęs su nepasitenkinimu tarpusavio santykiais, Lietuvos šeimose labai paplitęs. Kaip pažymi D.G. Myers (2008), smurtas dažnai gimdo smurtą ir polinkis į jį ypač pasireiškia šeimose, kuriose nėra vieno iš tėvų. Mokslinėje literatūroje bei teisės aktuose išskiriamos pagrindinės smurto formos yra šios: fizinis, psichologinis, emocinis, ekonominis, seksualinis. Smurto namuose klausimas atkreipė visuomenės ir mokslininkų dėmesį XX a. aštuntajame dešimtmetyje (Giddens, 2005). Smurtas prieš asmenį šeimoje gali pasireikšti įvairiai. Smurtą namuose galime apibūdinti kaip žiaurų vieno šeimos nario fizinį elgesį prieš kitą ar kitus. Anot sociologo A. Giddens (2005), tyrimai rodo, kad žiauraus fizinio elgesio taikiniai pirmiausia yra vaikai, ypač maži, iki šešerių metų. Vyrų smurtas prieš žmonas sudaro antrąjį labiausiai paplitusį netinkamo elgesio šeimoje tipą, tačiau fiziškai smurtauti namuose, prieš mažus vaikus ir vyrus gali ir moterys.

Noras įrodyti savo viršenybę būdingas ir vyrui, ir žmonai. Skirtumas tik tas, kad kiekvienas naudoja geriau jam įvaldytas smurto formas. Kiekvienas žmogus ir kiekviena pora yra individuali. Tad ir jų tarpusavio smurtas, jo dažnumas, stiprumas gali skirtis.

V. Albisetti (2012) nurodo, kaip žmogus santuokoje turėtų elgtis su kitu: būti atviru, pasiruošusiu priimti kitą, tačiau nepamiršti savęs; neidealizuoti, bet stengtis kuo geriau pažinti kitą; visada stengti valdyti savo jausmus.

Dabar apžvelgsime šeimos problemos makro sociumo kontekste, t.y. iš visuomenės pozicijų. Įstatymai ir papročiai numato įvairių santuokos praktiką. Koks turėtų būti dviejų žmonių santykis, kad jie patirtų santuokos gėrį? Kas yra santuoka, kokia turėtų būti santuokos politika, tai klausimai apie pamatines vertybes, ką mes, kaip visuomenė privalome daryti. Daugėja sakančių, kad valstybė turėtų suteikti tam tikras teises privilegijas visiems (nepaisant jų lyties, amžiaus ir kt.), kurie šeimyniškai vienas kitą palaiko ir rūpinasi. Į šiuos klausimus bandoma atsakyti pasitelkus socialinį mokslą, tačiau jis neatsako, pvz., kodėl santuoka reikalauja monogamijos, nors net sociologiniai tyrimai rodo, kad geriausių rodiklių vaikai pasiekia, kai juos augina susituokę biologiniai tėvai (Girgis, Anderson, George, 2016).

Bažnyčios dokumentuose daug kalbama apie tai, kad dauguma santuokinių problemų kyla dėl netikėjimo krizės – žmogus iš savęs nėra pajėgus įveikti visus savo kelyje sutinkamus iššūkius. Ši šeimos problema makro sociumo kontekste labai išryškėja, kadangi asmeninio tikėjimo krizei įtakos turi sekuliarizuota visuomenė. O asmeninis netikėjimas šiais modernybės laikais yra įgavęs masinį pobūdį. Popiežiškoji kultūros taryba sekuliarizmą apibrėžia kaip „pasaulio sampratą, teigiančią, jog

pasauliui paaiškinti užtenka jo paties ir visai nebūtina remtis Dievu“ (Kur Tavo Dievas? 2004, 3 sk.). Tuo tarpu, anot Ž. Kulpio (2007), nagrinėjusio didelio skyrybų skaičiaus priežastis, „santuoka išyra, jei ji nėra Dieve“.

A. Maslauskaitė (2004), aiškindama, kodėl plinta alternatyvios šeimos formos (vienos motinos/ tėvo šeima, nesusituokusių partnerių poros ir pan.), pažymi, kad mes gyvename visuomenėje, kuri savotiškai skatina tokių šeimos formų plitimą. Rinkos ūkis kuria šeimai „nedraugišką“ aplinką ir sąlygoja santykinę ekonominę suaugusių individų nepriklausomybę vienas nuo kito. Lyčių vaidmenų kaita, anot A. Maslauskaitės (2004), yra dar vienas veiksnys, kurio poveikis šeimos raidai vertinamas nevienareikšmiškai. Moterų įsitvirtinimas darbo rinkoje Vakaruose turi tiesioginį ryšį su skyrybų skaičiaus augimu, tradicinių lyčių vaidmenų hegemonijos pabaiga leido kelti klausimus apie partnerių pareigas vienas kito ir vaikų atžvilgiu, apie jų įsitraukimą į namų ruošos ir tarpusavio santykius ir pan. Tradicinės šeimos kaitai įtakos turėjo ir mokslo technologijų raida, tiksliau medicinos, kontracepcijos prieinamumas, kuri panaikina nepageidaujamas lytinių santykių pasekmes, atiboja seksualinį malonumą nuo reprodukcijos, suteikdama šiuolaikiniam žmogui galimybę kurti santykius be įsipareigojimų. Viską vainikuoja šiuolaikinės visuomenės pliuralizmas, leidžiantis individui rinktis jam patinkantį gyvenimą nesusilaukiant socialinių sankcijų (Maslauskaitė, 2004).

Krikščioniškas požiūris į problemas šeimoje arba kryžiaus slėpinys santuokoje ir šeimoje. Kaip pažymi M.-D. Philippe (2014), visada yra kažkas, ko nepasirenki. Tai - kryžius yra kiekvienoje krikščioniškoje šeimoje. Vestuvių pamoksle nekalbama apie kryžių. O gal reikėtų, retoriškai klausia M.-D. Philippe. Vyras ir žmona laisvai pasirenka vienas kitą. Kryžius laisvai nesirenkamas. Kryžiui būdinga kilti iš išorės, prislėgti ir sužeisti. Tačiau reikia aiškiai suprasti, kad būtent vyro meilė žmonai, žmonos meilė vyrui, santuokos malonės pašventinta meilė, o taip pat tėvų meilė vaikams teikia jėgų nešti Kristaus kryžių.

Toliau reikėtų peržvelgti įvairius kryžius, kurie gali būti šeimoje, būdingi šeimai. Kristaus kryžiuje yra tai, kas būdinga būtent šeimai. Pirmiausia, kas susiję su vaikais. Pirmasis kryžius – nevaisingumas. Sutuoctiniai nori turėti vaikų, bet negali. Vyras ir žmona turi nešti šį kryžių kartu. Iš esmės, nėra kryžių hierarchijos, tad antrasis kryžius tik todėl, kad reikia išdėstyti kažkokia tvarka, - neįgalus vaikas. Baisus kryžius, ko nesirinkai, sužeidžia kūną ir širdį. Esama ir dvasinių kryžių – kai vaikas užauga ir visiškai atsiskiria nuo tėvų arba tikėjimo, ar tiesiog žmogiškai. Kryžius šeimai gali būti ir jos nario fizinė, psichinė liga arba mirtis. Taigi, sutuoctiniai gali patirti įvairių žaizdų, kurios padarys jų širdis pažeidžiamas, o šėtonas stengsis įsibrauti į šeimos branduolį, su nuomonių skirtumais, dėl kurių neretai kyla labai rimtų padarinių, tačiau kai santuoka yra Kristuje, sutuoctinių meilė įgauna ypatingą pavidalą (Philippe, 2014).

Apibendrinant galima teigti, kad šeimos sampratos kaita yra neišvengiama šiuolaikinės visuomenės palydovė, jos ūkinių, kultūrinių ir socialinių procesų subproduktas. Šie procesai gali būti vertinami kaip iškrypimai ar patologijos, deja jie yra sudėtinė visuomenės modernizacijos dalis. Žvelgiant į šeimos problemas makro aspektu, nemažai daliai heteroseksualių vyrų ir moterų, ieškančių savo tapatybių per įprastas šeimos formas, gyvenimas šeimoje darosi itin problemiškas dėl lytinės galios santykių, kuriuos veikia painūs popatriarchaliniai ir pofeministiniai diskursai. Šeimos problemos mikro aspektu apima menką individų psichologinį išprusimą apie tarpusavio santykius, negebėjimą užmegzti ir išlaikyti kokybiškus emocinius ryšius, netinkamą sutuoktinių įsitikinimų sistemą, kurią sudaro klaidingos vertybės, nuostatos, prielaidos ir kiti įsitikinimai.

2. DVASINĖS PAGALBOS ŠEIMAI KRYPTYS REMIANTIS BAŽNYČIOS MOKYMU

2.1. Šeimų sielovados bruožai popiežiaus Jono Pauliaus II apaštališkajame paraginime Familiaris Consortio

Familiaris consortio, (lotyniškai - „šeimos bičiulystė; angliškai pavadintas „The Christian Role of Christian Christian Role in the Modern World“) yra popiežiaus Jono Pauliaus II parašytas sinodinis apaštališkasis raginimas, paskelbtas 1981 m. lapkričio 22 d.

Šis dokumentas yra Bažnyčios mokymo suma apie šeimos gyvenimą, uždavinius, atsakomybę ir misiją šiuolaikiniame pasaulyje. Šeima kviečiama atkurti savo tapatybę ir išlikti tuo, kas yra iš prigimties, – giliausia gyvenimo ir meilės bendruomene, turinčia misiją išsaugoti ir perduoti meilę.

2.1.1. Krikščioniškos šeimos uždaviniai šiuolaikiniame pasaulyje

Popiežius Jonas Paulius II nuo pat savo pontifikato pradžios skyrė nuolatinę ir ypatingą dėmesį šeimai bei jos gerovei. 1981m. pasirodė Jono Pauliaus II apaštališkasis paraginimas Familiaris Consortio (toliau tekste - FC), kuriame Popiežius akcentavo: „Pasaulio ir Bažnyčios ateitis ateina per šeimą“. Kaip pažymi Ž. Vabuolas (2020), Apaštališkasis paraginimas – raštiškas popiežiaus pasisakymas aktualiais tikėjimo, Bažnyčios gyvenimo ir misijos klausimais. Tai viena iš popiežiaus Magisteriumo skelbimo formų greta apaštalinės konstitucijos, enciklikos, apaštalinio laiško, žinios ir kt. Apaštalinis paraginimas yra paprastojo (ordinarinio) Magisteriumo forma – juo visi ar dalis Bažnyčios narių mokomi tam tikrų dalykų ar raginami imtis tam tikros

veiklos, tačiau neskelbiamos dogmos. Bažnyčios Magisteriumas. Tai - Bažnyčios Mokymas. Jis reiškia: a) Bažnyčios teisę ir galią mokyti; b) asmenis, asmenų grupes ar institucijas, turinčius tą galią ir vykdančius Mokymą; c) to Mokymo turinį, jame išsakytų tiesų visumą, išreikštą įvairiomis formomis (Vabuolas, 2020).

Bažnyčia savo teisę, galią ir pareigą mokyti gavo iš Dievo Sūnaus Jėzaus Kristaus per apaštalus (Vabuolas, 2020).

Pats Šv. Tėvas Familiaris Consortio apibūdino kaip Bažnyčios mokymo apie gyvenimą, uždavinius, atsakomybę ir šeimos misiją šiuolaikiniame pasaulyje pagrindą (Bernatienė, 2002). Šiame veikale susumuotas visas Bažnyčios mokymas apie santuoką. Familiaris consortio sudaro įžanga ir keturios dalys. Šio apaštališkojo paraginimo tikslinė auditorija yra jauni žmonės, į kuriuos kreipimasis pateikiamas įvade: „Pirmiausia Bažnyčia kreipiasi į jaunus žmones, kurie rengiasi sudaryti santuoką ir kurti šeimą, kad atvertų jiems naujus horizontus, padėtų atskleisti didybę ir grožį to pašaukimo, kuris skirtas tarnauti meilei ir gyvybei (FC, 1).

Apaštališkuoju paraginimu Familiaris Consortio, Jonas Paulius II diagnozuoja dabartinę šeimos situaciją šiuolaikiniame pasaulyje, iškelia moralės principų svarbą, sprendžiant šiandienos problemas: „Situacijai, kurioje atsidūrė šeima, būdingi pozityvūs ir negatyvūs aspektai: pirmieji – tai išganingojo Kristaus veikimo pasaulyje ženklas, antrieji – ženklas, kad žmogus paniekino Dievo meilę“. „Viena vertus, stipriau jaučiama asmens laisvė, santuokoje daugiau dėmesio skiriama tarpusavio santykiams, moters orumui, motinystės bei tėvystės atsakingumui, vaikų auklėjimui; be to, suvokiama būtinybė palaikyti glaudesnius ryšius tarp šeimų, kad jos viena kitai galėtų teikti dvasinę ir materialinę pagalbą, giliau atskleisti Bažnyčios pasiuntinybę, būdingą šeimai, bei šeimos atsakomybę už teisingesnės visuomenės kūrimą. Antra vertus, netrūksta ir nerimą keliančių reiškinų, kai kurių pagrindinių vertybių degradacijos požymių: klaidingas – ir teoriniu ir praktiniu požiūriu – sutuoktinių savarankiškumo supratimas; didelis chaosas tėvų ir vaikų autoriteto klausimu; praktiniai sunkumai, su kuriais dažnai susiduria šeima, perduodama vertybes; nuolat gausėjančios skyrybos, abortai, dažna sterilizacija, stiprinimas tokio mąstymo būdo, kuris yra priešingas naujos gyvybės pradėjimui“ Popiežius Jonas Paulius II dabarties istorinę situaciją, kurioje gyvena šeima, apibūdina kaip šviesos ir šešėlių mišinį (FC, 6).

Santuokos prokreacinę intenciją ir šeimos statuso išskirtinumą Popiežius pabrėžia, esant pagal Dievo planą, auklėjant vaikus - kaip vertingiausią santuokos dovaną: „Giliausia prasme meilė yra tikra dovana, o santuokinė meilė, dėl kurios sutuoktiniai „pažįsta“ vienas kitą ir tampa „vienu kūnu“ [35], nesibaigia tik tarp jų dviejų, nes parengia didžiausiam atsidavimui, dėl kurio jie tampa Dievo bendradarbiais, dovanodami gyvybę naujam žmogui“ (FC, 14).

Popiežius Jonas Paulius II išskiria keturis pagrindinius krikščioniškos šeimos uždavinius:

- 1) asmenų bendruomenės kūrimas. Šeima, apibūdinama kaip sukurta iš meilės ir jos gaivinama asmenų bendruomenė: vyro ir moters, kaip sutuoktinių, tėvų, vaikų ir giminių. Pirmasis šios bendruomenės uždavinys yra ištikimybė tam tikram bendrumui bei nuolatinis rūpinantis siekiant, kad tobulėtų bendruomenės asmenys (FC, 18).

- 2) tarnavimas gyvybei. „Vaisingumas yra santuokinės meilės ženklas ir vaisius, gyvas liudijimas visiško sutuoktinių atsidavimo vienas kitam“, todėl „pagrindinis šeimos uždavinys – tarnauti gyvybei, įgyvendinti istorijoje pirmąją Kūrėjo palaiminimą: per gimdymą perduoti Dievo paveikslą iš žmogaus žmogui“ [81] (FC, 18).

- 3) dalyvavimas visuomenės vystymesi. Popiežius Jonas Paulius II apibūdina šeimą - kaip pirmąją ir gyvybingą visuomenės ląstelę [105] (FC, 42).

- 4) dalyvavimas Bažnyčios gyvenime ir jos pasiuntinybėje. Prie pagrindinių šeimos uždavinių priskiriami ir bažnytiniai uždaviniai: šeima yra pašaukta kurti Dievo karalystę istorijoje, dalyvaudama Bažnyčios gyvenime ir jos pasiuntinybėje (FC, 49).

Didelį dėmesį Popiežius Jonas Paulius II skiria šeimų sielovadai ir nurodo, kad „Mūsų laikais, labiau negu kada nors anksčiau, būtina jaunuolius rengti santuokai ir šeimos gyvenimui“ (FC, 66) ir konstatuoja, jog ir šiandien kai kuriose šeimose stengiamasi perduoti santuokines vertybes, tačiau to nepakanka, nes pasikeitimai visose dabartinėse visuomenėse reikalauja, kad ne tik šeima, bet taip pat ir visuomenė bei Bažnyčia parengtų jaunuolius priimti atsakomybę už jų pačių ateitį.

2.1.2. Pasirengimas santuokai ir sutuoktinių sielovada

„Pasaulio ir Bažnyčios ateitis ateina per šeimą“, akcentavo Jonas Paulius II Krikščioniškos šeimos konsultacijų konferencijoje, 3–4 (1980 lapkričio 29): *Insegnamenti di Giovanni Paolo II, III, 2* (1980), 1453 n.

Familiaris Consortio dokumente Popiežius pažymi, kad rengimą santuokai reikia suprasti ir įgyvendinti kaip nuoseklų ir nuolatinį procesą. Rengimas santuokai – tai palankesnių sąlygų sudarymas sėkmingoms santuokoms atsirasti bei bręsti, todėl Bažnyčia turi remti rengimo santuokai programas, prisidėdama, kiek tai įmanoma, prie sunkumų, su kuriais susiduria daugybė sutuoktinių, pašalinimo. (FC, 66). Anot J. Bernatonienės (2002), dokumente Familiaris Consortio pabrėžiama, kad rengimas santuokai yra ilgas procesas, kuris prasideda dar vaikystėje, nes tuo metu susiformuoja bazinis suvokimas apie šeimą, pareigas šeimoje, vertybes. Būtent šeima yra atsakinga

už savo vaikų auklėjimą. Ko nepadaro šeima, visuomenei ar kai kurioms institucijoms padaryti yra labai sunku.

II apaštališkuoju paragininimu Familiaris Consortio, Popiežius nurodo tris rengimo santuokai etapus: tolimesnį, artimesnį ir artimiausią.

1. Tolimesnis rengimas prasideda jau vaikystėje ir apima laikotarpį nuo kūdikystės iki paauglystės. Šiame laikotarpyje labai svarbiu tampa charakterio ugdymas, pagarba autentiškoms vertybėms, kitos lyties asmeniui, dvasinis bei katachetinis ugdymas. Tas ugdymas turi vykti pirmiausia šeimoje. Svarbu jaunuoliams įskiepyti gebėjimą vertinti kritiškai savo aplinką, kad jie įgytų atsparumą ir atsispirtų netinkamiems pasiūlymams. Auklėjimu siekiama asmens brandos, bet svarbiausia, kad būtų įsisąmoninta tikėjimo dovana.

2. Artimesnis rengimas remiasi tolimuoju rengimu ir apima sužadėtuvių laikotarpį. Artimesnis rengimas, prasidedantis nuo atitinkamo amžiaus, pirmiausia turėtų remtis:

a) katechetika, pagrįsta Dievo žodžio aiškinimu vadovaujantis Bažnyčios magisteriumu, klausymu, tikintis visavertiškesnio tikėjimo supratimo ir jo liudijimo konkrečiu gyvenimu. Žinių apie Bažnyčios sakramentiškumą gilinimu (Bernatonienė, 2002); „Ta besirengiančiųjų santuokai atnaujintoji katechezė yra visais atžvilgiais būtina, kad sakramentas būtų priimtas su tinkamu dvasiniu ir moraliniu nusiteikimu“. (FC, 66).

b) tinkamu momentu – „religinė jaunuolių formacija turi būti papildyta“ (FC, 66). Jaunuoliai turi būti rengiami gyventi dviese, atsižvelgiant į konkrečius poreikius bei nurodant santuoką kaip asmeninį vyro ir moters ryšį, kuris turi nuolatos stiprėti. Besirengiantieji santuokai turi būti supažindinti su natūraliais reikalavimais, susijusiais su vyro ir moters tarpasmeniniu santykiu Dievo plano dėl santuokos ir šeimos horizonte (Laisvo sprendimo kaip jų santuokos pagrindo suvokimas, santuokos vienybė ir neišardomumas, santuokinis aktas ir jo reikalavimai bei tikslai. Supažindinimas su natūralaus vaisingumo reguliavimo metodais, kurie jau yra tvirtai moksliskai pagrįsti. Teisinga atsakingos tėvystės ir motinystės samprata. Maldos svarba.). Viso to tikslas – pažinti moralinę tiesą bei ugdyti asmeninę sąžinę (Bernatonienė, 2002); „Netrukus teks supažindinti ir su tinkamais vaikų auklėjimo metodais, taip pat padedant įsigyti visa, kas reikalinga tvarkingam šeimos gyvenimui (pastovus darbas, atitinkamos finansinės lėšos, išmintingas tvarkymasis, namų ekonomikos supratimas ir t.t.)“ (FC, 66).

3. Artimiausias rengimas „Santuokos sakramentui turi vykti paskutiniais mėnesiais ir savaitėmis prieš vestuves, kad vadinamajam priešsantuokiniam egzaminui, kurio reikalauja kanonų teisė, būtų suteiktas naujas turinys, nauja forma ir nauja reikšmė“ (FC, 66). Kai sužadėtiniais trūksta doktrinos pažinimo bei krikščioniško praktinio gyvenimo, toks rengimas yra tiesiog būtinas. Popiežius akcentuoja šeimos ir visos bažnytinės bendruomenės bendradarbiavimo pareigą visuose

rengimo santuokai etapuose. Iš kitos pusės, pasirengimo trūkumas neturėtų būti kliūtis sudaryti santuoką (FC, 66).

Anot Bernatonienės (2002), rengimas krikščioniškajai santuokai gali būti laikomas tikėjimo kelione, kuri nesibaigia santuokos šventimu, bet trunka visą šeimyninį gyvenimą. Šeimai susituokus, ganytojiškas rūpestis ja išlieka. Praktiškai tai reiškia visų lokalinės bažnytinės bendruomenės narių uždavinį - padėti sutuoktiniams suprasti ir išgyventi naująjį savo pašaukimą ir pasiuntinybę (FC, 69). Tai ypač aktualu jaunoms šeimoms, kurios susiduria su sunkumais, susijusiais su prisitaikymu prie bendro gyvenimo ar vaikų atėjimu į pasaulį. Besirūpindama šių jaunų šeimų sielovada, Bažnyčia vėliau irgi turi auklėti jas gyventi santuokinėje meilėje, jaučiant didelę atsakomybę už tarnavimą gyvybei ir bendrumą, intymaus namų gyvenimo suderinimą su bendra ir tauria veikla, kuriant Bažnyčią ir humanišką visuomenę (FC, 69).

II apaštališkuoju paraginiu Familiaris Consortio, Popiežius rūpinasi šeimų sielovada sunkiais atvejais, t.y. ypatingomis aplinkybėmis, primindamas, kad sielovada ypač reikalinga toms šeimoms, kurios, dažnai nepriklausomai nuo savo valios ar verčiamos skirtingos prigimties reikalavimų, patenka į sunkias sąlygas, tai - emigrantų, ideologiniu požiūriu suskilusios, mišrios šeimos (FC, 77).

Ganytojiška veikla reikalinga ir esant kai kurioms išskirtinėms aplinkybėms: padėtis, į kurią sparčiai vykstant dabartiniams kultūriniais pasikeitimams – deja, patenka ir katalikai, apima, asmenis gyvenančius ir palaikančius visai laisvus ryšius, katalikus, sudariusius tik civilinę santuoką, išsiskyrusius, kurie (ne)sudarė naują santuoką, neturinčius šeimos.

„Spręsdama sunkias sielovados problemas, Bažnyčia vertina visus elementus, atsižvelgdama į religinius ir moralinius jų padarinius (praradimas religinės santuokos prasmės, kuri matoma Dievo Sandoros su Jo tauta šviesoje; sakramentinės malonės netekimas; tikras pasileidimas), taip pat ir visuomeninius (šeimos supratimo kompromitavimas, ištikimybės jausmo, taip pat ir visuomenei, susilpnėjimas; galima psichinė skriauda vaikams; egoizmo patvirtinimas). Ganytojų ir vietinės bendruomenės rūpestis pažinti – kiekvieną atskirai – tokias situacijas ir konkrečias jų priežastis; taktiškai ir pagarbiai bandyti suartėti su taip gyvenančiais; kantriai šviečiant ir kupiniais meilės įspėjimais bei krikščionišku šeimos liudijimu padėti jiems reguliuoti situaciją“ (FC, 81).

Baigdamas „šią Apaštališką Adhortaciją“, Popiežius akcentuoja: „Žmonijos ateitis ateina per šeimą!“, todėl kiekvienas geros valios žmogus Bažnyčios yra kviečiamas mylėti šeimą ir turėtų įsijungti į šeimos vertybių gelbėjimą bei remti jos poreikius: „Mylėti šeimą – tai mokėti branginti jos vertybes bei galimybes ir visuomet ją paremti. Mylėti šeimą – tai reiškia suvokti jai gresiančius

pavojus ir blogį, kad būtų galima jų išvengti. Mylėti šeimą – vadinasi, kartu su kitais kurti palankias sąlygas jai vystytis.“ (FC, 86).

2.2. Šeimų pastoracijos perspektyvos popiežiaus Pranciškaus apaštališkajame paraginime *Amoris Laetitia*

Kone joks kitas popiežiaus dokumentas nebuvo taip laukiamas, kaip posinodinis apaštališkasis paraginimas *Amoris laetitia*, kurį popiežius Pranciškus 2016 m. kovo 19 d. paskelbė kaip 2014 m. neeilinio Vyskupų sinodo ir 2015 m. eilinio Vyskupų sinodo šeimos klausimais vaisių

Dokumentas *Amoris laetitia* paženklinta naujo, šviežio, tiesiog išlaisvinančio tono, kone nebūdingo magisteriniams raštams. Paraginime labai realistiškai kalbama apie džiaugsmus bei sunkumus šeimų gyvenime. Nenorima ir nesiekama kritikuoti ar moralizuoti, tačiau atvirai ir laisvai kalbama apie seksualumą ir erotiką, suvokiama, kad vertingų gerų dalykų galima atrasti ir situacijose, neatitinkančiose ar ligi galo neatitinkančiose bažnytinio mokymo ir tvarkos. Remiantis Šventuoju Raštu, norima padrąsinti bei parodyti kelią į priekį, į laimę ir meilės džiaugsmą. Skaitant paraginimą, visą laiką jaučiama pagalbai ištiesta ranka (Kasper, 2017).

2.2.1. Šeimos iššūkiai ir pašaukimas

2016 m. balandžio 8 d. Vatikane pristatytas Popiežiaus Pranciškaus posinodinis apaštališkasis paraginimas *Amoris laetitia* (toliau tekste - AL), kuriame pabrėžiama meilės svarba šeimoje, paskiriant jį, ne tik vyskupams, kunigams ir diakonams, vienuoliams ir vienuolėms, susituokusiems krikščionims, bet ir visiems Kristų tikintiems pasauliečiams.

Iki šio dokumento pasirodymo, anot kardinolo Ch. Schönborna, Bažnyčios kalbėsenoje santuokos ir šeimos dažnai (galbūt nesąmoningai) būdavo skirstomos į vadinamąsias „reguliaras“ ir „ireguliaras“ šeimas. Pasak kardinolo Ch. Schönborna, popiežiui pavyksta kalbėti apie visas šeimų situacijas neskirstant jų į kategorijas, nieko nepasmerkiant. Ch. Schönbornas pavadino naująjį paraginimą *Amoris laetitia* – įkandin po Evangelii gaudium – „kalbiniu įvykiu“, reiškiančiu Bažnyčios kalbėsenos pokytį. Ši nuostata leidžia suprasti raktines paraginimo *Amoris laetitia* sąvokas: įžvalgą ir palydėjimą. Visi esame kelionėje, mums visiems reikia įžvalgos ir palydėjimo. (Bažnyčios žinios, 2016 (4)).

Kaip pažymima Vatikano tinklalapyje, dokumente *Amoris laetitia* paliestos įvairios aktualios ir konkrečios temos: šeima šiuolaikiniame pasaulyje, vaikų ugdymas, pasirengimas

santuokai, šeimų sunkumai ir kita. Jos nagrinėjamos pagal vientisą viso dokumento hermeneutiką, tai yra kaip Bažnyčios mokymo hermeneutiką, kuri yra vientisa, be pertrūkių, tačiau nuolatos besivystanti (Popiežiaus pratarė knygai apie „Amoris laetitia“, 2019).

Šventasis Tėvas posinodiniame apaštališkame paraginime Amoris laetitia pažymi, kad šeimos padėtį dabartiniame pasaulyje leido atskleisti sinodinis kelias, kuris praplėtė mūsų žvilgsnį ir leido iš naujo suvokti santuokos ir šeimos svarbą. „Sykiu pasiūlytos tematikos sudėtingumas parodė poreikį ir toliau atvirai tęsti kai kuriuos dogminius, moralinius, dvasinius ir pastoracinius klausimus“ (AL,2). Nepaisant įvairių šeimos institutų apėmusių krizės ženklų, „troškimas turėti šeimą tebėra gyvas, ypač tarp jaunuolių, ir tai skatina Bažnyčią“ (1), o „krikščioniškasis skelbimas apie šeimą išties yra geroji naujiena“ (2) (AL,1). Popiežius atkreipia mūsų dėmesį, kad, nors dabartiniai sunkumai bei iššūkiai, apėmę šeimą ir santuoką, analizuojami daugybę kartų, „šeimos gerovė yra esminis dalykas pasaulio ir Bažnyčios ateičiai“ (AL,31). Dokumente Amoris laetitia analizuojami iššūkiai šeimai, apžvelgiant šiandienės šeimos sudėtingą tikrovę bei tamsiąsias puses:

- sustiprėjantį individualizmą, šeimose žadinantį nepakantą ir agresyvumą (AL,33);
- narcizinį, netvarų ir kintantį jausmingumą, niekada nepadedantį individui bręsti (AL,41);
- gimstamumui priešiškos mąstysenos ir pasaulinės reprodukcinės sveikatos politikos sukeltą gimstamumo mažėjimą, nebeužtikrinantį kartų pasikeitimo bei ilgai išryškinantį ekonominio nuskurdimo ir pasitikėjimo ateitimi praradimo grėsmę (AL,42);
- kai kuriose šalyse - tikėjimo bei religinės praktikos susilpnėjimą (AL,43);
- nesantuokinių gimimų daugėjimą, seksualinio vaikų išnaudojimo didėjimą (AL,45);
- migracijos reiškinio su jos visa našta šeimos gyvenimui plitimą (AL,46);
- priklausomybių - mūsų epochos rykštės, kamuojančių ir neretai sugriaunančių šeimas, plitimą (AL,51);
- gender ideologijos, griaunančios šeimos antropologinį pagrindą, plitimą ir kt.

Nepaisant visų negerovių, Šventasis Tėvas Amoris laetitia dėkoja Dievui „už gausybę šeimų, kurios, nors ir toli gražu nelaiiko savęs tobulomis, gyvena meile, įgyvendina savo pašaukimą ir žengia pirmyn nepaisydamos gausių suklupimų pakeliui“ (AL,57).

Šiuo apaštališkuoju paraginimu Popiežius Pranciškus pabrėžia šeimos pašaukimą (žvelgiant į Jėzų), nes „Jėzus atkuria ir iki galo įvykdo Dievo planą“. „Jėzus, visa sutaikinęs savyje, santuokai ir šeimai grąžino pradinę formą (plg. Mt 10, 1–12) (AL,63). Popiežius akcentuoja santuokos sakramento išskirtinumą, pabrėždamas, kad jis „nėra socialinis susitarimas, tuščias ritualas ar vien išorinis įsipareigojimo ženklas“. Sakramentas - tai dovana sutuoktiniams pašventinti ir išganyti (AL,72). Nuo sakramentinės santuokos neatsiejama savęs dovanojimas vienas kitam (AL,73), o „lytinis susivienijimas, įgyvendinamas žmogišku būdu ir pašventintas sakramento, sutuoktiniams

savo ruožtu yra augimo malonės gyvenime būdas. Tai – „vestuvių slėpinys“ (69) (AL,74). Šiame kontekste negalima nepažymėti, kad šeima yra gyvybės šventovė, vieta, kur pradama ir globojama gyvybė (AL,83).

Posinodiniame apaštališkajame paraginime *Amoris laetitia* Popiežius išskirtinį dėmesį skiria santuokinei meilei: atkreipdamas dėmesį į kasdienę veikliąją meilę, jos vyksmą ir kitimą santuokoje, tapimą vaisinga. Šventasis Tėvas pažymi, kad „negalime raginti žengti ištikimybės ir abipusio dovanojimosi keliu neskatindami brandinti, stiprinti ir gilinti santuokinę ir šeimyninę meilę“, jei atskirai neaptartume, kas yra ta meilė santuokoje (AL,89). Mūsų kasdienė meilė santuokoje pasižymi ir apibūdinama:

- kantrumu, kuris reiškiasi tada, kai asmuo nepasiduoda impulsams ir vengia užsipulti (AL,91). Popiežius nurodo, kad būti kantriam – „nereiškia leisti be paliovos netikusiai su mumis elgtis ar toleruoti fizinę agresiją“, „kantrumas stiprėja pripažįstant, kad ir kitas turi teisę gyventi šioje žemėje drauge su manimi ir toks, koks yra“ (AL,92).
- geranoriškumu - meilė nėra vien jausmas, ji turėtų būti suprantama ir kaip veiksmas „daryti gera“ (AL,94).
- Ji - nesididžiuoja ir nesipuikuoja. „Svarbu, kad krikščionys šia nuostata gyventų bendraudami su šeimos nariais, kurių tikėjimas menkai išugdytas, įsitikinimai trapūs ar netvirti“ (AL,98).
- Mielumu – „juo norima parodyti, kad meilė nesielgia netinkamai, nėra nemandagi ar žiauri“ (AL,99).
- Dosniu nešališkumu – kalbama apie psichologinę būklę, kai mylima bešališkai, nieko nesitikint mainais (AL,101) ir kt.

Mylėdami santuokoje turime siekti atlaidumo (AL,105-108), išmokti džiaugtis drauge su kitais (AL,109-110). Santuokinė meilė „visa pakelia, visa tiki, viskuo viliasi, visa ištvėria“. Poskyriuose (AL,111-119) primygtinai pabrėžiama meilės, gebančios nesitraukti iš kelio niekam, kas jai grasina, kontrkultūrinė dinamika: „visa tiki“ reiškia pasitikėjimą, „viskuo viliasi“ - nepraranda vilties ateitimi ir kt.

Tėvas Pranciškus primena mums, kad šeimos gyvenime ugdytume tokią meilės jėgą, kuri įgalintų kovoti su grėsmę jai keliančiu blogiu (AL,119). Kaip auginti santuokinę meilę? Popiežiaus Pranciškus posinodiniame apaštališkajame paraginime pateikia atsakymus: puoselėjant meilės džiaugsmą (AL, 126-130), tuokiantis iš meilės (AL, 131), siekiant dialogo (AL, 136-141). Svarbus dokumento *Amoris laetitia* akcentas, kur Popiežius pabrėžia meilės kismą: „dėl pailgėjusio gyvenimo atsirado tai, ko anksčiau nebūta: artimą abipusės priklausomybės santykį dabar tenka

išlaikyti keturis, penkis ar šešis dešimtmečius, o iš to kyla poreikis vis iš naujo vienam kitą pasirinkti“ (AL, 163).

Šeima yra aplinka, kurioje pradedama ir priimama gyvybė, gaunama kaip Dievo dovana (AL,166). Dokumente *Amoris laetitia* Popiežius išskiria vaisingos meilės šeimoje aspektus: nėštumą (AL,168-171), buvimą motina ir tėvu prasmė bei jų meilės reikšmė kūdikiui (AL,172-177) bei gyvenimą platesnėje šeimoje: ką reiškia būti vaiku, senyvu žmogumi, broliu, seserimi (AL,187-198).

2.2.2. Rengimo šeimai sielovados atnaujintos gairės

Posinodiniame apaštališkajame paraginiame *Amoris Laetitia* Popiežius Pranciškus apžvelgia ir pateikia šeimos ir rengimo jai, sielovados gairės. Kaip pažymi Popiežius „Sinodo tėvai įvairiškai patvirtino poreikį padėti jaunuoliams atrasti santuokos vertingumą ir turtingumą bei <...> pabrėžė būtinybę labiau įtraukti visą bendruomenę, pirmenybę teikiant pačios šeimos liudijimui, ir rengimą santuokai įkrikščioninimo metu, akcentuojant santuokos ryšį su Krikštu ir kitais sakramentais“ (Popiežius Pranciškus, 2016). Šventasis tėvas pakvietė visą Bažnyčią misionieriauti, nes „negalima tenkintis vien teoriniu skelbimu, atsietu nuo žmonių tikrųjų problemų“. Šeimų pastoracija turi leisti patirti, kad šeimos Evangelija atsiliepia į giliausius žmogaus asmens lūkesčius. (AL,201); „Be to, pravartu surasti būdų, kaip pasitelkiant misionieriaujančias šeimas, pačias sužadėtinių šeimas ir įvairias pastoracines priemones bei pasiūlyti tolimąjį rengimą, padedantį bręsti jų meilei artumo kupinu lydėjimu bei liudijimu“ (AL, 208). Popiežius pažymi, kad parapija yra šeimų šeima, teikianti pagrindinį indėlį šeimų pastoracijai ir joje suderinami mažų bendruomenių, bažnytinių sąjūdžių bei susivienijimų indėliai. Popiežius pabrėžia, kad seminaristų ugdymas ne visada leidžia jiems aiškiai suvokti savo pačių psichinį bei emocinį pasaulį, todėl jie turėtų gauti platesnį tarpdisciplininį ugdymą sužadėtuvių ir santuokos srityje, ne vien dogminį (AL, 203). Popiežius Pranciškus išskiria, vedimą sužadėtinių rengimosi keliu į santuoką ir akcentuoja, kokia laukia „sudėtinga socialinė tikrovė ir iššūkiai, kurių šeima šiandien pašaukta imtis, visą krikščionių bendruomenę verčia labiau stengtis rengiant sužadėtinius santuokai ir būtinai primenant dorybių svarbą. Tarp jų skaistumas yra vertinga meilės tarp asmenų tikro augimo prielaida“ (AL, 206) bei kviečiama „krikščionių bendruomenes suvokti, kad lydėti sužadėtinius jų meilės kelyje yra gėris joms pačioms (AL, 207). Šventasis Tėvas skatina, kad iki formalių sužadėtuvių rengimas padėtų būsimiems jaunavedžiams įžvelgti savo ryšio silpnas vietas, įgalintų juos atpažinti nesuderinamumą ir grėsmes bei leistų suvokti, jog protinga nutraukti šį santykį, jei galima numatyti žlugimą, turėsiantį daug skausmingų padarinių, tuo pačiu siekiant, kad sužadėtiniai santuoką laikytų ne kelio

pabaiga, bet pašaukimu, vedančiu juos į priekį tvirtai ir realistiškai apsisprendus išvien pakelti visus išbandymus bei sunkius momentus (AL, 209-211).

Toliau Popiežius Pranciškus žvilgsnį kreipia ir į jau susituokusių porų lydėjimą pirmais santuokinio gyvenimo metais. Apžvelgiami santuokoje kylantys iššūkiai ir ieškoma išteklių. Šios nuostatos leidžia suprasti raktines Popiežiaus Pranciškaus dokumento *Amoris laetitia* sąvokas: įžvalgą ir palydėjimą. Visi esame kelionėje, mums visiems reikia įžvalgos ir palydėjimo (Bažnyčia pasaulyje, 2016(4)). Čia šeimų pastoracijai tenka iššūkis padėti atrasti, kad santuoka nėra kas nors, kas jau baigta. Sąjunga yra reali ir neatšaukiama, patvirtinta ir pašventinta Santuokos sakramento (AL, 218), nes santuoka yra kelias, kuris neišvengiamai reiškia įvairius etapus. „Viena iš priežasčių, dėl kurios žlunga santuokos, yra per dideli lūkesčiai, kurių tikimasi iš santuokinio gyvenimo. Kai atrandama tikrovė, ribotesnė ir problemiškesnė nei įsivaizduota, sprendimas turėtų būti ne staigiai ir neatsakingai galvoti apie skyrybas, bet priimti santuoką kaip brendimo kelią, kuriame kiekvienas iš sutuoktinių yra Dievo priemonė įgalinti augti kitą. Keistis, augti, plėtoti turimas geras potencines savybes įmanoma“ (AL, 221). Ištekliai - patyrusių sutuoktinių poros, kurios gali padėti jaunesnėms poroms. Poras būtina raginti reguliariai susitikti, kad jos puoselėtų dvasinio gyvenimo augimą bei solidarumą konkrečių gyvenimo iššūkių sukuryje. „Parapijos, sąjūdžiai, mokyklos ir kitos Bažnyčios institucijos gali įvairiais būdais padėti šeimoms globoti bei gaivinti“ (AL, 229).

Popiežius rodo didelį susirūpinimą ir būtinybę susituokusių apšviesti apie galimai būsiančias krizes, būgštavimus ir sunkumus, nes šeimos istorija būna paženklinta visokiausių krizių, paprastai išstinkančių visas santuokas: vaikų gimimas, jų auginimas, paauglystės, sutuoktinių tėvų senatvė, šeimos narių ligos reikalauja dėmesio, sprendimų, kelia baimę, kaltę, depresiją ar nuovargį, gali padaryti didelę žalą santuokinei sąjungai. Poras išstinka ir asmeninės krizės, susijusios su ekonomiais, darbiniais, emociniais, socialiniais, dvasiniais sunkumais (AL, 232-236). Ir tada pasitaiko, kad kuris nors jaučiasi negavęs ko troško ir laiko tai pakankamu pagrindu santuokai nutraukti (AL, 237).

Sutuoktinius reikia palydėti, kad jie gebėtų sutikti pasitaikyti galinčias krizes, imtųsi iššūkių ir suvoktų, jog tai yra šeimos gyvenimo dalis. Patyrę ir parengti sutuoktiniai turėtų būti nusiteikę dalyvauti kitų sutuoktinių palydėjimo programose šiuo atžvilgiu taip, kad krizės jų neišgąsdintų nei paskatintų priimti skubotus sprendimus.

Popiežius Pranciškus nurodo, kad „daugelis užbaigia savo vaikystę nepatyrę besąlyginės meilės, o tai pažeidžia jų gebėjimą pasitikėti ir dovanotis. Neišgydytas, netikęs santykis su savo tėvais ir broliais bei seserimis išnyra iš naujo ir kenkia santuokiniam gyvenimui. Todėl būtinas išlaisvinimo procesas, kurį reikėtų pereiti“ (AL, 240).

2.3. Krikščioniškoji dvasinė pagalba šeimai

Rengti santuokai, santuokiniam ir šeimos gyvenimui, yra itin svarbu siekiant valstybės ir Bažnyčios gerovės. Valstybė reguliuoja bei nustato santuokos įteisinimo tvarką (LR Konstitucija 38 str.), tačiau niekur nenumato, kad santuokai būtina pasirengti. Mūsų šalyje rengimą santuokai įgyvendina tik Katalikų Bažnyčia. Rūpintis rengimu santuokai, vykdyti šeimų pastoracinę veiklą Bažnyčią įpareigoja dabartinės aplinkybės: daugėja žmonių, abejojančių santuokos gerumu bei vertybėmis, tų, kurie ignoruoja santuokos gėrį arba apskritai ją atmeta. Šis reiškinys visuomenėje plinta ir pasireiškia kaip „kultūra“, nebelaikant šeimos būtina vertybe. Plinta ir šios „kultūros“ vaisiai: nebepripažįstanti jokių normų visiška seksualinė laisvė, kontracetinė mąstysena, savanoriški abortai. Šios „kultūros“ pasekmės: visuomenės nihilizmas, narkotikų, alkoholizmo, smurto, savižudybių plitimas tarp jaunimo (Bernatonienė, 2002).

Anot A. Ruzgienės (2009), šeimose vykstančios krizės dažnai neišvengiamai susiję su tikėjimu ar netikėjimu. Tuo tarpu, tikėjimu gyvenančios šeimos, besiremiančios moraliniais pagrindais ir Bažnyčios mokymu, nors ir neišvengia krizinių situacijų, tačiau yra stipresnės už netikinčias šeimas (Mačiūnas, 2007).

Jonas Paulius II pabrėžia, kad kai žmonės kelia Bažnyčiai jų sąžinę kamuojančius klausimus, kai Bažnyčioje tikintieji kreipiasi į vyskopus ir ganytojus, Bažnyčios atsakyme skamba Jėzaus Kristaus balsas, tiesos apie gėrį ir blogį balsas. Bažnyčios išartu žodžiu žmogaus gelmėje skamba balsas Dievo, kuris „vienas tėra Gerasis“ (Mt 19, 17), kuris vienas „yra meilė“ (1 Jn 4, 8. 16) (Veritatis Splendor, 1994).

Būtent nuo šiandienos šeimų labai daug priklauso, ar ateinanti karta bus tikinti, ar ne. Neabejotina, kad geriausiai atsinaujinti tikėjimas gali šeimoje, o tikėjimo pavyzdys – tėvai, senoliai.

2.3.1. Krikščioniškos sužadėtinių, sutuoktinių ir šeimų palydėjimo programos

Lietuvoje vykdomos programos, kuriose vyksta neformalus sužadėtinių ir sutuoktinių mokymas. Sužadėtinių rengimą santuokai koordinuoja Lietuvos vyskupų konferencija ir vykdo Lietuvos Šeimos centras. Šio centro pareiga, remiantis Visuotiniais ir Daliniais Bažnyčios dokumentais, vykdyti sužadėtinių rengimo santuokai ir šeimos švietimo procesą bei teikti visuomenei informaciją. Lietuvos Šeimos centro veiklos tikslas - remiantis katalikiškos moralės principais ugdyti ir palaikyti šeimas. Šeimos centrai, kurių veiklą apibrėžia vyskupijos, pirmiausiai inicijuoja, vykdo ir padeda įgyvendinti jų šeimų sielovados programas, rengdami sužadėtinius

sakramentinei santuokai; teikia pagalbą (supervizijas) Šeimos centrų darbuotojams; inicijuoja ir palaiko šeimų mokymo ir savitarpio paramos grupių veiklą vyskupijose; formuoja katalikišką jaunimo požiūrį į lytiškumą, meilę, šeimą, gyvybę ir t.t. (Šeimos centras - veiklos kryptys, 2019).

Lietuvos Vyskupų Konferencija, atsižvelgdama į Katalikų Bažnyčios Teisės kanonus 1063 ir 1067 bei Šventojo Sosto aprobuotą naują Santuokos sakramento apeigyną „Santuokos Sakramentas“ ir jame esančias nuorodas, 1996 metų lapkričio 12 dienos posėdyje patvirtino Pasirengimo Santuokos sakramentui programą. Nuo 1997 m. ji įgyvendinama visuose Lietuvos arkivyskupijų, vyskupijų, dekanatų ir parapijų šeimos centruose (Lietuvos Vyskupų Konferencijos nutarimas dėl Pasirengimo Santuokos sakramentui programos, 1996).

Sužadėtinių rengimo santuokai programos tikslai yra:

1. Supažindinti sužadėtinius su psichologiniais, socialiniais, mediciniais šeimos aspektais.
2. Supažindinti su Bažnyčios mokymu apie santuoką, šeimą, lytiškumą, šeimos planavimą ir gyvybę.
3. Sudaryti sąlygas sužadėtiniams geriau pažinti vienas kitą prieš darant lemtingą sprendimą (Bernatienė, 2002, p. 13).

Popiežius Pranciškus katechezėse apie šeimą „Mylėti kaip Dievas“ (2018) pabrėžia, kad sužadėtuovės susijusios su pasitikėjimu, susipažinimu, patikimumu, tai susipažinimas su Dievo duodamu pašaukimu, nes santuoka visų pirma yra Dievo kvietimo suvokimas.

Sužadėtinių rengimo santuokai programa atitinka pagrindines Popiežiškosios šeimos tarybos Rengimo santuokai nuorodas (1996):

1. Supažindinti sužadėtinius su natūraliais reikalavimais, susijusiais su dviejų asmenybių tarpasmeniniu santykiu ir Dievo plano įgyvendinimu santuokoje bei šeimoje. Viso to tikslas – pažinti moralinę tiesą ir ugdyti asmeninę sąžinę (35).
2. Būtina pasirūpinti, kad sužadėtiniai gautų reikiamą informaciją su šeima bei su santuoka susijusias esmines psichologines, pedagogines, teises ir medicinines žinias (35).
3. Jauniems žmonėms reikia padėti įsisąmoninti galimus kiekvieno iš jų psichologinius ar emocinius trūkumus, galinčius kliudyti visiškai save dovanoti sutuoktiniui (36).

Lietuvos Vyskupų Konferencijoje dėl pasirengimo Santuokos sakramentui programos įgyvendinimo (2006) nurodoma, kad sužadėtiniai, norintys sudaryti bažnytinę santuoką, registruojasi parapijoje, kurioje nori susituokti, ir siunčiami į pasirengimo Santuokos sakramentui kursą.

Šių kursų paskirtis – supažindinti sužadėtinius su Bažnyčios mokymu apie santuoką, šeimą ir lytiškumą, šeimos planavimą ir gyvybę, su psichologiniais, socialiniais, mediciniais šeimos

planavimo principais, sudaryti sąlygas sužadėtiniams geriau pažinti vienas kitą prieš darant lemtingą sprendimą. Sužadėtinių rengimo santuokai programos turinį sudaro teorinės paskaitos, grupinės ir individualios praktinės užduotys. Diduma programos skirta sužadėtinių tarpusavio supratimui stiprinti, tarpusavio santykių kultūrai tobulinti. Sužadėtinių rengimo santuokai kursų veda pasirengę bendradarbiai – medikai, teisininkai, psichologai, kunigai, gerai išmanantys Bažnyčios mokymą. Tačiau ši ugdomoji veikla kol kas grindžiama empiriniu patyrimu, nėra įprasminta teoriškai, atsižvelgiant į šalies tradicijas ir Lietuvos visuomenės, Katalikų Bažnyčios poreikius. (Ralyš, K., 2009). Lietuvoje Bažnyčia kartu su Arkivyskupijų šeimos centrais tobulina Sužadėtinių rengimo santuokai programą Nuo 2006 m. sužadėtinių rengimas Lietuvoje vyksta pagal atnaujintą sužadėtinių rengimo Santuokos sakramentui programą, kurią parengė Lietuvos šeimos centras (Pukelienė, 2016).

2012 m. kovo 23 dieną Lietuvos Respublikos Vyriausybė ir Lietuvos Vyskupų Konferencija pasirašė naują Susitarimą, pagal kurį iš esmės nustatoma nauja pranešimų apie bažnyčiose sudarytas santuokas tvarka. Pagal naująjį susitarimą prievolė pranešti apie bažnyčioje sudarytą santuoką tenka parapijos klebonui.

Pagal Susitarimą pasirengimo santuokai metu svarbu rūpestingai organizuoti pasirengimo programos vykdymą, sužadėtiniams padėti suvokti Santuokos sakramento prasmę bei reikšmę ir iš jo kylančius įsipareigojimus, panaudoti šią progą evangelizacijai. Sužadėtinius kunigas turi paraginti atnaujinti religinę praktiką, jei ji buvo nutrūkusi. (Lietuvos Vyskupų Konferencija, 2016 m. rugsėjo 20 d. redakcija).

Metodinę sužadėtinių rengimo programos priemonę sudaro „Sąsiuvinys sužadėtiniams“ (2015), kuriame analizuojamos įvairios temos. Rengiant kursus sužadėtinius Santuokos sakramentui, numatomi susitikimai, kurių kiekvieno metu nagrinėjama viena iš temų.

1. Kas mums svarbu: nagrinėjama tema santuokos tikrasis gėris – meilė, 10 Dievo įsakymų, dorybės, įpročiai ir jų reikšmė santuokiniame gyvenime. Kaip yra svarbu ar žmogus turi teisingą susiformavusį požiūrį į tam tikrus pamatinius-prigimtinius dalykus, įpročius, konfliktus ir krizes, kas stiprins ryšį tarp sutuoktinių arba galimai tik trukdys ir ardys.

2. Bendravimas ir bendrystė: „tikrasis bendravimas yra vienijimasis su kitu asmeniu“, ko reikia, kad bendrystė galėtų augti. Bendravimui įtakos turi asmenybiniai ypatumai, sutuoktinių moralinis veidas. Bendravime svarbu išmokti pažinti save, kalbėti apie savo jausmus, išsakyti savo poreikius, išmokti kitą išgirsti ir suprasti, mokytis aktyvaus klausymosi meno. Svarbu ne vertinimas kito, bet supratimas, vienijimasis su kitu asmeniu.

3. Kartu per permainas – apie permainas ir prisitaikymą. diskusijos apie būtinybę nuolat keistis gera valia, augti poroje ir Kūrėjo malonėje. Santuokos esmingumą akcentuoja sužadėtinių

elgesio pokytis – „daugiau nebesirinksiu“. Santuokoje keitimasis būtinas - vienybės labui. Tikėjimas, požiūris į vaikus, karjera ir bendradarbiai, pinigai, įvairios priklausomybės – visą tai labai svarbu. Lūkesčiai ir pokyčiai: atpažinti, kartais ir pripažinti tai, ko ir santuoka nepakeis.

4. Atleisti ir švęsti: apie atleidimą poroje. Atleisti – nelengva, tai tikras menas. „Jausmai yra ženklai, kuriuos reikia perskaityti“. Svarbu ne tik įvardyti savo jausmus, bet ir suprasti kodėl jie kyla. Išmokti reikšti pyktį tinkamu būdu (neslopinti jo), pažiūrėti kas dar randasi už pykčio. Tik atleidus ramybė ir džiaugsmas vėl apsigyvena širdyse. Be Dievo pagalbos atleidimas neįmanomas. Per atgailos sakramentą vyksta atleidimas vienas kitam ir susitaikinimas su Dievu.

5. Krikščioniškas požiūris į lytiškumą: mitai apie lytiškumą ir Bažnyčios pozicija. „Santuokinė meilė pačia savo prigimtimi reikalauja visą jų gyvenimą apimančios dviejų asmenų bendrijos vienumo ir neišardomumo“. Lytiškumas ne kaip instinktyvus potraukis, bet kaip santykių transcendentinis pagrindas ir laisvos valios aktas, kuriuo siekiama, kad meilė stiprėtų, kad sutuoktiniai taptų viena širdimi ir viena siela. Tai laisvu pasirinkimu absoliutus savęs dovanojimas vienas kitam, siekiant žmoniškojo tobulumo ir atsiveriant naujai gyvybei. Bažnyčia moko, kad santuokinis aktas atspindi Dievo meilę, vienijančią ir gyvybę teikiančią.

6. Vaisingumo pažinimas. Gyvenimas iki gimimo: santuoka prokreacijos perspektyvoje. Sutuoktiniai yra - Dievo Kūrėjo meilės ir kūrybos bendradarbiai. Pagrindinis šeimos uždavinys – tarnauti gyvybei, įgyvendinti istorijoje pirmąją Kūrėjo palaiminimą: iš žmogaus žmogui per gimdymą perduoti Dievo.

7. Dievas ir Bažnyčia: kiekvieno asmens, kaip kūrinio, ryšį su Dievu Kūrėju ir Bažnyčia. Žmogaus egzistencinė ir ontologinė prasmė, žmogus, kaip Dievo kūrinys - ne vien fizinė, bet ir dvasinė būtybė. Kiekvieno žmogaus širdyje įrašytas Dievo troškimas, nes žmogus sukurtas pagal Dievo paveikslą ir Dievui, iš meilės, ir tos meilės nuolat palaikomas.

8. Priesaika: priesaikos teksto prasmė ir svarba. Sakramentų šventimas ir jų reikšmė Santuokos sakramento kaip malonės šaltinis ir vienybės ženklas. Kunigas, dalyvaujantis Santuokos apeigose, priima sutuoktinių sutikimą, suteikdamas Bažnyčios palaiminimą jauniems. Kunigas akcentuoja Santuokos sakramento ypatingą reikšmę santuokai kaip sandorą bei jo tęstinumą ir atnaujinimą ardys (Šasiuvinys sužadėtiniams, 2015).

Svarbus arkivyskupijų, vyskupijų tikslas - pastoracinis darbas. Šeimos centrų misija - ugdyti ir palaikyti šeimas, remiantis krikščioniškos doros ir moralės principais. Šeimos centruose vykdomos programos: mokymai/kursai jaunimui, sužadėtinių rengimo santuokai, šeimų ugdymui ir rengimui, gyvybės kultūros sklaida (žr. 2, 3 priedus):

- lytiškumo ugdymo programa jaunimui „Pažink save“. Ją sudaro temos draugystės, meilės, lytiškumo ir gyvybės klausimais. Programa grįsta krikščioniškomis vertybėmis ir sveiko proto argumentais.
- Krizinio nėštumo programa – teikia psichosocialinę pagalbą krizę išgyvenančioms nėščioms ir pagimdžiusioms moterims/paauglėms/šeimoms, taip pat netekus kūdikio dėl aborto, persileidimo, priešlaikinio gimdymo ar gimus kūdikiui su negalia.
- Seminarai, paskaitos jaunavedžiams.
- NŠP mokymai/seminarai.
- Naprotechnologijos nevaisingoms šeimoms.
- Sąmoningos tėvystės įgūdžių mokymai tėvams, auginantiems paauglius.
- Mamų klubas. Besilaukiančiųjų mokyklėlė. Mamų-dukų popietės (Šv. Monikos mamų klubas) (Kauno arkivyskupija: veiklos kryptys, 2020).

Šeimos išsaugojimo ir sutuoktinių palaikymo/palydėjimo programos, tęstinės grupės, tarpusavio santykiams ir santykiams su Dievu stiprinti:

- „Rachelės vynuogyno rekolekcijos“ - skirtos moterims/šeimoms, patyrusioms abortą, persileidimą ar kūdikio netektį.
- Maldos grupės. Šeimų šventės. Stovyklos.

Socialinis darbas su rizikos šeimų grupe:

- ALFA kursas suaugusiems.
- SAV, AL-anon grupės.
- Individualios konsultacijos (dėl probleminių santykių poroje, su vaikais, skyrybų, vaisingumo, priklausomybių klausimais).
- Vaikų iš sunkumus patiriančių šeimų grupės (ekskursijos, išvykos vaikams).
- Sergančiųjų įv. sunkiomis ligomis grupės.
- Išsiskyrusiųjų sielovada.
- Šeimų universitetai, J. Kentenicho šeimos pedagogikos akademija, GTI.

Rekolekcijos - santuokos srityje norintiems dvasinių susikaupimo pratybų. „Kairos“, Nazareto šeimos bendruomenė, Dievo Motinos komanda,, Šv. Ig. Lojolos, Seleziečių bendruomenė, „Sutuoktinių susitikimų“ savaitgalis bei „KANA šeimų bendruomenės“ rekolekcijos.

Kitas sutuoktinių rekolekcinis judėjimas Lietuvoje – KANA šeimų bendruomenė, kaip parašyta jų tinklalapyje, jungia krikščioniškas šeimas, norinčias sustiprinti santuoką bei pagilinti dvasinį gyvenimą (<https://www.kana.lt>). Kas yra Kana? KANA šiuo metu gyvuojanti daugiau nei 50 pasaulio šalių, yra tarptautinės Chemin Neuf („Naujojo kelio“) bendruomenės šeimoms skirta

misija. KANA vienija sutuoktinių poras, siekiančias puoselėti savo pašaukimą šeimai ir gyventi Evangelijos dvasia. Šiuo judėjimu skatinama poras prisiimti atsakomybę už kryptingą savo šeimos dvasinį ugdymą. Siekiama, kad sutuoktiniai taptų pagalbininkais kitoms poroms savanorišku pagrindu. „Kanos Šeimų Bendruomenė“ Lietuvoje sudaro įvairių krikščioniškų konfesijų poros (Bendruomenė, panaši į dangaus karalystę, 2013).

Be rekolekcinų judėjimų galima paminėti Vilniaus Pal. Matulaičio parapijoje gyvuojančių šeimų klubą „Darna“, VAŠC organizuojamą BIM - „Bendravimo įgūdžių mokyklą“. Sutuoiktinių sielovada gali būti priskirti šeimos centrų organizuojamas konferencijas, parapijų maldos grupelių susirinkimus ir kt. (Ruzgienė, 2009).

Vilniaus Pal. Jurgio Matulaičio parapijoje jau du dešimtmečius metus veikia Šeimos Pagalbos Centro įkurtas šeimų klubas „Darna“. Tai dvejus metus vieną kartą per mėnesį vykstantys teminiai šeimų susitikimai pagal prancūzų sutuoktinių konsultanto kun. Denis Sonet kurtą programą. Tai – šeimos santykių studijos, galimybė šeimos narių saviugdai. Pirmieji metai šioje programoje yra skirti poros gyvenimui, antrieji – vaikų auklėjimui. Programą galima tęsti ir trečius metus, per kuriuos aptariami atskiri, ypatingi šeimos gyvenimo atvejai ar situacijos, o taip pat šeimos misija pasaulyje ir Bažnyčioje (Šeimų klubas „Darna“, 2019).

Apibendrinant čia trumpai aptartas sužadėtinių ir sutuoktinių socialines-sielovadines programas, išryškėja, kad jos turi panašumų ir skirtumų, tačiau visos yra orientuotos į tikėjimu grindžiamą pasiruošimą santuokai ir jos stiprinimą, gyvybės išsaugojimą. Visa vyskupijų šeimos centrų pastoracinė veikla: programomis, kursais, seminarais, stovyklomis ir t.t. – turi vieną tikslą - siekiama stiprinti ir ugdyti šeimų tvarumą daugiapakopėmis pastoracijos priemonėmis. Šeimos palydėjimo programos, vienos įkurtos vietinių bendruomenių, kitos prigijo nuo tarptautinių judėjimų (žr. 4 priedą).

2.3.2. Sutuoiktinių sielovada

Sielovada arba pastoracija (kaip nurodoma Naujajame teologijos žodyne), reiškia „Bažnyčios veiklą, nukreiptą tiesiai į Dievo santykį su žmonėmis, priešingai labiau į apmąstymus linkusiai mokymo ir tyrimo veiklai ir tvarkai tarnaujantiems drausminiems nuostatams“ (Vorgrimler, 2003, 412 p.). Kalbant apie sutuoktinių sielovadą, tai reikštų santuokoje gyvenančių vyro ir žmonos palydėjimą, padedant jiems geriau suvokti ir išgyventi savo pašaukimą bei pasiuntinybę.

Bažnyčios dokumentuose yra aptariami galimi sutuoktinių sielovados vykdytojai ir būdai. Popiežiškosios šeimos tarybos (2002) 15-ųjų plenarinės asamblėjos išvadų 4 skyriuje teigiama, kad

pastoraciją būtina gerai apgalvoti parapijos bei vyskupijos lygiu. Reikia siekti, kad į pastoracinę veiklą įsitrauktų ne tik kunigai, bet ir pasauliečiai. Ypač svarbu tinkamai parengti būsimus kunigus seminarijose. Asamblėjos išvadose rengiantis sutuoktinių pastoracijai, išskirti trys pastoracinės veiklos aspektai: prevencija; palydėjimas; sutaikinimas ir nauja pradžia.

A. Ruzgienė (2009), išanalizavus Bažnyčios dokumentus, išskiria tokias sutuoktinių sielovados sritis:

1. prevencinę sutuoktinių sielovadą, nes ji reikalinga ir tikslinga bet kokio amžiaus sutuoktinių poroms, nepriklausomai nuo to, kiek metų jos gyvena santuokoje;
2. jaunų šeimų sielovadą, nes ji ypač svarbi jaunoms, neseniai susituokusioms šeimoms;
3. sielovadą krizės metu, kuri dar vadinama „gaisro gesinimu“ - pagalbos krizinėje situacijoje atsidūrusiems sutuoktiniams reikia tuojau pat.

Familiaris Consortio dokumente įvardijami šeimų sielovados darbuotojai:

1. Vyskupai ir kunigai: „Pirmasis asmuo, atsakingas už šeimų sielovadą vyskupijoje, yra vyskupas“ (FC,73); jiems ypač „padeda kunigai, kurių uždavinys, kaip pabrėžė Susirinkimas, sudaro esminę dalį Bažnyčios patarnavimų santuokos ir šeimos labui: (FC,73).

2. Vienuoliai ir vienuolės: jie tai daro „ypatingu rūpesčiu apsupdami vaikus, ypač apleistus, nepageidaujamus, našlaičius, neturtingus ar skriaudžiamus; lanko šeimas, globodami ligonius; pagarbiai ir su meile bendrauja su nepilnomis šeimomis, su šeimomis, patiriančiomis sunkumus ar išsiskyrusiomis; atlikdami auklėjamąjį darbą, patardami, rengdami jaunuolius santuokai ir padėdami sutuoktiniams, kurie rengiasi atsakingai tėvystei; su nuoširdžiu vaišingumu atverdami savo namų duris, kad šeimos, kaip didesnės Dievo šeimos nariai, galėtų ten pajusti Dievą, maldos ir susikaupimo skonį, konkretų pavyzdį gyvenimo, pagrįsto meile ir brolišku džiaugsmu“ (FC,74).

3. Specialistai pasauliečiai: „Daug gali padėti tie pasauliečiai specialistai (gydytojai, teisininkai, visuomenės veikėjai, patarėjai ir pan.), kurie arba individualiai, ar susijungę į įvairias draugijas bei akcijas padeda šeimoms, jas konsultuodami, joms patardami, nurodydami kryptį, suteikdami paramą (FC,75).

4. Visuomenės informacijos priemonių darbuotojai ir informacijos gavėjai, kurie turėtų atsakingai naudotis savo įtaka „šeimos gyvenimui ir papročiams bei vaikų auklėjimui“ (FC,76).

Kauno arkivyskupijos antrasis sinodas (2008) apie sutuoktinių sielovadą skelbia, kad „Ganytojiškas rūpestis šeima praktiškai reiškia, kad visų bažnytinės bendruomenės narių uždavinys – padėti sutuoktiniams suprasti ir išgyventi naująjį savo pašaukimą ir pasiuntinystę“ (417).

Bažnyčios nagrinėtuose dokumentuose - popiežiaus Jono Pauliaus II apaštališkajame paraginime Familiaris Consortio bei popiežiaus Pranciškaus posinodiniame apaštališkajame paraginime Amoris laetitia, atskleidžiama šeimų palydėjimo tvarka: Bažnyčia lydi krikščionišką

šeimą. Iš pradžių veda rengimosi keliu į santuoką, o vėliau lydi pirmaisiais santuokos metais ir toliau, apšviesdama krizes, bėgštavimus ir sunkumus. Šeimų sielovada vyksta ir ypatingomis aplinkybėmis: sukūrus mišrias šeimas, išsituokus, gyvenant nesusituokus ir pan. Pirmiausia reikia rūpintis užkirsti kelią tokiems ryšiams atsirasti. Svarbu suvienyti katechetų, jaunimo ir Šeimos centrų bendras pastangas, padedant jaunuoliams suprasti Santuokos sakramento žmogišką ir antgamtinę realybę. Šiais atvejais labai svarbu pasakyti žmonėms tiesą apie jų gyvenimą, o kartu su meile ir neatstumiant pasiūlyti pagalbą (432). Ganytojų ir vietinės bendruomenės rūpestis pažinti – kiekvieną atskirai – tokias situacijas ir konkrečias jų priežastis, taktiškai ir pagarbiai bandyti suartėti su taip gyvenančiais ir padėti jiems savo padėtį pataisyti (431) (Kauno arkivyskupijos antrasis sinodas, 2008).

Sutuoktinių sielovadą vykdoma įvairiais būdais: homilijomis; rekolekcijomis šeimoms ir sutuoktiniams; šeimų maldos grupėmis; tėvų katechezėmis, rengiant vaikus sakramentams; šeimų stovyklomis, šventėmis šeimoms, piligriminėmis kelionėmis; šeimų susitikimai, paskaitomis, seminarais, konsultacijomis. Dekanatų Šeimos centrai, pastoracijos centrų /parapijų Šeimos centrai, Šeimos sekcijos, katechumenatai, jaunimo centrai, šeimų judėjimai, vienuolijos ir kitos arkivyskupijos institucijos, vykdančios šeimų sielovadą organizuoja rekolekcijas, paskaitas, seminarus, šventes, piligrimines keliones, stovyklas, maldos ir savitarpio paramos grupes. Tėvų katechezė vykdoma parapijose. Už tinkamą katechetinį tėvų ir vaikų parengimą tiesiogiai atsakingas parapijos klebonas. Individualias šeimų konsultacijas teikia specialistai, turintys Ordinaro įgaliojimą užsiimti šia praktika. (419-420) (Kauno arkivyskupijos antrasis sinodas, 2008).

Šeimos centruose, kurių veiklą apibrėžia vyskupijos, pagalbą sutuoktiniams ir šeimoms ištikus krizėms teikia bei konsultuoja įvairūs specialistai: psichologai, priklausomybių konsultantai, medikai, socialiniai darbuotojai, pedagogai.

Jaunos šeimos, užkluptos naujos atsakomybės, dažnai yra nepajėgios tinkamai krikščioniškai išspręsti pirmųjų santuokinio gyvenimo išbandymų ir krizių. Po santuokos išryškėja sunkūs sutuoktinių charakterių bruožais ar ydos, jauniems žmonėms trūksta gyvenimiškos patirties, jie negeba kritiškai savęs vertinti, todėl jaunai šeimai labai reikalingas išmintingas ir brandus palaikymas. Čia į pagalbą gali ateiti krikščioniškos šeimos, kurios ilgiau gyvena santuokoje ir yra sukaupusios pakankamai išminties.

Jaunų šeimų sielovadai pasitarnauja: šeimų susitikimai; rekolekcijos jaunoms šeimoms; paskaitos, seminarai, individualios konsultacijos; natūralaus šeimos planavimo mokymas; „Besilaukiančios poros (mamos)“ ir kitos grupės; jaunų šeimų stovyklos, piligriminės kelionės; ryšys su šeimų judėjimais (422) (Kauno arkivyskupijos antrasis sinodas, 2008).

Parapijos bendruomenė prisiima atsakomybę įvesti jauną šeimą į parapijos gyvenimą. Naudinga rengti jaunų šeimų, susituokusių parapijos Bažnyčioje, susitikimus, šventes, stovyklas, piligrimines keliones. Labai reikšminga patikėti jaunoms šeimoms konkrečius įsipareigojimus ir prisiimti atsakomybę. Už tėvų ir krikštatevių katechezę rengiantis vaikų Krikštui tiesiogiai atsakingas parapijos klebonas. Individualias konsultacijas teikia specialistai, turintys Ordinaro įgaliojimą užsiimti šia praktika (423) (Kauno arkivyskupijos antrasis sinodas, 2008).

Bažnyčia neužmiršta bei rūpinasi ir neturinčiais šeimos. Tiems, kurie neturi natūralios šeimos, dar plačiau duris atverti privalo didžioji šeima – Bažnyčia. Ji sudaro konkrečias šeimas – vyskupijas, parapijas, bažnytines bendruomenes ir apaštališkuosius judėjimus. Šiame pasaulyje nėra nė vieno be šeimos: Bažnyčia yra namai ir šeima visiems, ypač tiems, kurie vargsta ir yra prislėgti (447) (Kauno arkivyskupijos antrasis sinodas, 2008).

Apibendrinant galima teigti, kad sutuoktinių sielovada gali vykti įvairiais būdais. Šioje darbo dalyje minimi būdai yra tiesiogiai susiję su bažnytine veikla, Bažnyčia pripažįsta ir kitus katalikų pasauliečių judėjimus, neprieštaraujančius Bažnyčios tradicijai, galinčius pasitarnauti sutuoktinių ugdymui krikščioniškos doros ir moralės dvasioje, padedančius šeimoms gyventi Kristaus Evangelija.

Be šeimų judėjimų minimas ir psichologų bei kitų sričių ugdytojų vaidmuo - jie taip pat gali ir turi padėti poroms santuokinio gyvenimo sunkumuose ar krizių prevencijoje. Skatinamas šeimų solidarumas viena kitai. Taigi, Bažnyčios Mokymas pabrėžia visokeriopą žmogaus asmenybės ugdymo svarbą net jei ji nėra tiesiogiai susijusi su Bažnyčia.

2.3.3. Šeima kaip gyvybės kultūros saugotoja

Santuoka – tai meilės bendruomenė, kur du žmonės tampa vienu kūnu, siela, širdimi. Dievas juos sujungia santuokoje, kad tapdami vienu kūnu, sukurtų tinkamą aplinką vaikų gimimui ir auginimui bei įvykdytų visai žmonijai per pirmuosius tėvus duotą paliepimą: „Būkite vaisingi ir dauginkitės, pripildykite žemę ir valdykite ją!“ (Pr 1, 28).

Santuoka suvienija sutuoktinius ne tik esminiu atžvilgiu (kūnu ir dvasia), bet ir siekiant visų pagrindinių gėrių. Ji kviečia bendradarbiauti ir dalintis visais šeiminio gyvenimo aspektais, nes unikali jos paskirtis yra susilaukti vaikų ir juos užauginti: visapusiškos šeimos gėris praturtina ją, o vaikų neturėjimas yra santuokos trūkumas (Girgis, Anderson, George, 2016). Tačiau nereikia pamiršti, kad ir tada, kai palikuonių nėra, santuokinis gyvenimas nepraranda savo vertės. Fizinis nevaisingumas sutuoktiniams gali suteikti progų kitai svarbiai žmonių gyvenimui naudingai veiklai,

pavyzdžiui, įvaikinimui, įvairioms auklėjamojo darbo formoms, pagalbai kitoms šeimoms, neturtingiems ar nuskriaustiems vaikams (FC, 14).

Santuokoje tapdami „vienu kūnu“ (Pr 2, 24), vyras ir moteris sukuria žmogiškąją gyvybę. Popiežius Jonas Paulius II savo enciklikoje *Evangelium vitae* (1995) akcentuoja žmogaus gyvybės vertę: gyvybė visada yra gėris. Tai suvokiama instinktyviai ir patvirtinama patyrimu, o žmogus pašauktas suprasti gelminę priežastį, kodėl taip yra. (34). Į šį klausimą popiežius pateikia atsakymą remdamasis Biblija: „gyvybė, kurią Dievas įkvepia žmogui, labai skiriasi nuo visų kitų gyvų sutvėrimų gyvybės, kadangi žmogus, tegu ir sutvertas iš žemės dulkių (plg. *Pr 2, 7, 3, 19; Job 34, 15; Ps 103, 14, 104, 29*), yra Dievo išraiška pasaulyje, jo buvimo ženklas, jo šlovės pėdsakas (plg. *Pr 1, 26–27; Ps 8, 6*)“ (EV, 34).

Savo misiją skelbti Gyvybės Evangeliją šeima įvykdo pirmiausia augindama vaikus. Žodžiu ir pavyzdžiu, kasdieniais santykiais ir pasirinkimais, konkrečiais veiksmais bei ženklais tėvai veda savo vaikus į autentišką laisvę, įgyvendinamą nuoširdžiu savęs dovanojimu, ir puoseleja juose pagarbą kitiems, teisingumo jausmą, širdingą atvirumą, dialogą, dosnią tarnystę, solidarumą bei kitas vertybes, padedančias žmogui nugyventi gyvenimą kaip dovaną. Augindami vaikus, krikščionys tėvai turi rūpintis savo vaikų tikėjimu ir padėti jiems įvykdyti Dievo suteiktą pašaukimą. Tėvai kaip auklėtojai savo vaikams ir žodžiu, ir pavyzdžiu turi parodyti tikrą kentėjimų bei mirties prasmę. Jie įstengs tai padaryti, jei jautriai priims įvairias aplinkui esančias kančias ir, maža to, – jei jie teiks nuoširdumą, pagalbą bei užuojautą ligotiems ar seniems šeimos nariams (EV, 92).

Visuotinio Vatikano II susirinkimo Pastoracinėje konstitucijoje apie Bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje *Gaudium et spes* pažymima, kad „santuokai ir vedybinei meilei būdinga tai, kad jos skirtos palikuonims gimdyti ir auklėti. Vaikai išties yra vertingiausia santuokos dovana, labiausiai prisidedanti prie pačių tėvų gėrio“ (50).

Santuoka visuomet buvo pagrindinė ir efektyviausia priemonė sveikiems, laimingiems ir socialiai integruotiems vaikams auginti. O nuo tokių vaikų priklauso visuomenės sveikata, tvarka ir ateitis. Štai kodėl būtina pripažinti ir remti santuoką (Girgis, Anderson, George, 2016). Pagal Dievo sumanymą, vaikai turėtų gimi tik santuokoje, tik pastovioje visą gyvenimą trunkančioje vyro ir moters sąjungoje.

Posinodiniame apaštališkoje paraginime *Amoris laetitia* Popiežius Pranciškus nurodo, kad „Tėvai visada daro įtaką savo vaiko moralinei raidai – į gera ar į bloga. Todėl geriausia šią neišvengiamą atsakomybę prisiimi ir ją įgyvendinti sąmoningai, entuziastingai, racionaliai ir tinkamai“ (AL, 259).

Popiežius Jonas Paulius II Familiaris Consortio dokumente pažymi, kad „Tėvų teisė ir pareiga auklėti yra esminė, susijusi su žmogaus gyvybės perdavimu; ši pareiga yra pirminė ir svarbesnė už kitų asmenų auklėjimą, nes meilė, jungianti tėvus su vaikais, yra išskirtinė; ji nepamainoma ir nepavaduojama, todėl visiškai negali būti perduodama kitiems nei jų įgyjama“ (FC, 36).

Todėl krikščionys tėvai turi tai suvokti ir atsakingai žiūrėti į savo misiją, nes jų užduotis nesibaigia vaiko pagimdymu, giminės pratęsimas „jokiu būdu nereiškia viso palikuonių gėrio, nes dar reikia visko, ką apima tinkamas palikuonių auklėjimas“ (Bažnyčios mokymas, III knyga. Apie santuokos sakramentą ir auklėjimą 2010, p. 107).

Tapę tėvais, daugelis pajaučia įgimtą norą saugoti savo vaikus ir jiems aukotis. Vis dėlto, tam tikru momentu atsakingi tėvai turėtų paklausti savęs, ar nedaro dėl jų per daug, ar jų veiksmai neperžengia ribų? Be jokios abejonės, tėvų norai yra patys geriausi, tačiau būdami suaugę ir brandūs, žmonės turėtų prisiimti atsakomybę už perdėtą savo vaikų saugojimą, nes tai gali daryti didelę žalą besivystančiam vaikui. Paraginiu Amoris laetitia atkreipiamas tėvų dėmesys, kad „perdėtas rūpinimasis nėra auklėjimas. Neįmanoma kontroliuoti visų situacijų, į kurias gali patekti vaikas“, čia pateikiamas ir atsakymas, kodėl: „jei kuris nors iš tėvų perdėtai rūpinasi norėdamas žinoti, kur yra jo vaikas, ir kontroliuoti visus jo žingsnius, jis tikrai mėgina vyrauti jo erdvėje. Tada jis neauklėjamas, nesustiprinamas, neparengiamas imtis iššūkių. Svarbiausia yra su didele meile išjudinti vaiko brendimo laisvę, rengimosi, visapusiško augimo, autentiškos autonomijos puoselėjimo procesus“ (AL, 261); tėvų užduotis apima valios, gerų įpročių ir emocinių polinkių į gėrį ugdymą (AL, 264).

Augindami ir auklėdami vaikus, tėvai ypatingą dėmesį turi skirti vaiko teisėms ir pareigoms. Augdami šeimoje, vaikai turi jiems būdingas teises, tačiau turi ir pareigas, kuriomis turi vadovautis gyvendami vienoje šeimoje su savo gimdytojais. Anot A. Meškauskos (2012), vaikas, nors ir būdamas priklausomas nuo jį supančių gimdytojų, nuo pat gimimo akimirksniu atsineša į pasaulį savo kaip asmens orumą ir pagarbą. Vaikas šeimoje yra ir turi būti laikomas lygiaverčiu ir lygiateisiu žmogumi kaip ir suaugusieji, kadangi jis gyvena šeimoje su tėvu ir motina lygiomis teisėmis. Tačiau, pažymi A. Meškauskas (2012), vienas niuansas išskiria tėvus iš vaikų rato - tėvai turi atsižvelgti į vaiko fizinį ir protinį nesubrendimą. Sąmoningumas, atsakingumas – tai suaugusiųjų prerogatyva prieš vaiką. Vaikui, tokiam ypatingam šeimos nariui, ypač reikalinga apsauga ir priežiūra. Vaikas turi būti mylimas šeimoje dėl jo paties, dėl to, kad yra Dievo dovana tėvams.

Šeimos aplinka, tai kaip „savotiška namų Bažnyčia, kurioje tėvai savo vaikams turi būti pirmi tikėjimo skelbėjai žodžiu ir pavyzdžiu“ pažymi Vatikano II susirinkimas ir pripažįsta šeimų

neįkainojamas dovanas, teikiamas Bažnyčios gyvenimui, išskiriant evangelinį krikščioniškosios šeimos matmenį, (Lumen gentium 11), (Gaillardetz, Clifford, 2013, p.151).

Ketvirtasis Dievo įsakymas nurodo meilės tvarką ir privalomas pareigas, teigia gerbti tėvą ir motiną. Dievas nori, kad po Jo gerbtume savo tėvus, kuriems turime būti dėkingi už gyvybę ir kurie mums perteikė tikėjimą Dievu. Įsakymą pratešia kiti įsakymai, liečiantys atskirai pagarbą gyvybei, santuokai, žemiškosioms gėrybėms, žodžiui. Ketvirtasis įsakymas yra vienas iš socialinio Bažnyčios mokymo pagrindų. Būtent vaikai turi būti auklėjami taip, kad atpažintų savo gimdytojų orumą, kad vaikai mokėtų gerbti šalia esantį žmogų. Turi būti išugdytas atsakingas meilės aktas. Tai yra pagrindinis tėvų uždavinys, o vaikų - pagrindinė pareiga.

Apibendrinant galima teigti, kad šeimos vaidmuo ugdant vaikus - išskirtinis. Auklėdama vaikus, šeima formuoja žmogų atsižvelgdama į visas, kartu ir socialinę, jo dimensijas. Šeima sudaro meilės ir solidarumo bendruomenę, ypatingai tinkamą mokyti ir perduoti kultūrinėms, etinėms, socialinėms, dvasinėms ir religinėms vertybėms, būtinoms jos pačios narių ir visuomenės vystymuisi ir gerovei. Vykdydama auklėjimo misiją, šeima prisideda prie visuotinio gėrio ir yra pirmoji socialinės dorybės mokykla, reikalinga visoms bendruomenėms. Tačiau tai ne vienintelis santuokos pašaukimas, nemažiau svarbus yra ir sutuoktinių gėris. Tų dviejų santuokos prasmų arba vertybių negalima atskirti, nesutrikdant dvasinio sutuoktinių gyvenimo ir nekeliant pavojaus pačiai santuokai ir šeimos ateičiai. Tad santuokinei vyro ir moters meilei keliami du reikalavimai: ištikimybė ir vaisingumas (2363; *KBK, 2012*).

Išanalizavus mokslinę literatūrą, išryškėjo Bažnyčios tradicijos ir mokymo santuokos ir šeimos klausimais pozicija. Krikščioniškoji Bažnyčia susiduria su modernėjančio, liberalėjančio ir globalėjančio pasaulio problemomis. Santuoka ir šeima kaip socialinės institucijos dar niekada žmonijos istorijoje nebuvo tokios trapios kaip šiandien. Mokslininkai, politikai, plačioji visuomenė kalba apie santuokos ir šeimos instituto krizę, nebėra vieningos nuomonės, kaip į tai reaguoti. Pripažįstama, kad santuokos ir šeimos instituto krizė lemia socialines problemas: daugėja skyrybų, abortų. Civilinėje santuokoje gyvenančios ar kohabituojančios poros, mišrios santuokos (kai susituokia skirtingų religijų žmonės), homoseksualūs šeimos nariai, suirusios santuokos, palikti sutuoktiniai, vieniši tėvai, taip pat antroje civilinėje santuokoje gyvenantys – tokiose situacijose atsiduria daugybė žmonių. Tokiame fone pasigirsta visuomenės svarstymai apie Bažnyčios oficialią poziciją ir mokymą apie santuoką ir šeimą. Ar keisis Bažnyčios tradicija, artėdama prie šiuolaikinio pasaulio, ar prisiims katalikiškai santuokai ir šeimos sampratai tenkančius iššūkius? Bažnyčia liko ištikima Kristui. Magisteriumas nepasikeitė. Tai dar kartą patvirtina, kad Kristus neįkūrė statiškos Bažnyčios, ji keliauja kartu su šeima. Šiandien, posinodinė, Bažnyčia išlaiko ganytojišką statusą,

prisiima šeimai tenkančius iššūkius ir kaip niekad stengiasi būti arti šeimos, drąsina, stiprina, palaiko, kreipia, lydi, rodydama į Kristų, kviesdama į bendrystę ir tarnystę.

Dar ir dar kartą aiškiai ir nedviprasmiškai Bažnyčios mokymas apie santuoką ir šeimą mums patvirtina, kad Kristaus įsteigta sakramentinė santuoka yra neišardoma, kad santuokinė meilė turi būti atvira gyvybei ir t. t., o tuo pačiu ir perspėja nebūti teisėjais susiduriant su konkrečiais žmonėmis. Asmens situacija, net jei žmogaus pasirinkimai nesuderinami su Bažnyčios mokymu, troškimas priklausyti katalikiškai bendruomenei gali tapti žingsniu į Bažnyčią ir link Dievo. Bažnyčia ieško naujų galimybių, naujų krypčių, kaip savo mokymą perduoti žmonėms, kaip vykdyti sielovadą. Iš čia, iš šio giluminio poreikio, kyla dvasinės pagalbos šeimai kryptys, remiantis bažnyčios mokymu: prevencinės, krizių įveikimo ir kt. Kad žodis taptu kūnu. Ne tik kryptys, bet ir formos. Ir Bažnyčios Magisteriumas išradingai pasitelkia švietimą, sociokultūrines veiklas, konsultavimą, keliones ir kt. Reikalinga ir didesnė vietos vyskupų atsakomybė sprendžiant klausimus, susijusius su šeimų sielovada, didesnis vietos kunigų, savanoriaujančių ir misionieriaujančių bendruomenės narių įtraukimas. Pasiiekti kuo didesnę, kuo platesnę žmonių ratą, neatstumiant nė vieno, rasti būdų ir priėjimą, kaip ganytojiškos Bažnyčios tradiciją ir mokymą, kuris yra vienas ir galiojantis visiems, nepriklausomai nuo konteksto ar vietinės kultūros, perduoti žmonėms, gyvenantiems konkrečiose ir, kartais, labai unikaliose situacijose.

Išanalizavus Lietuvos vyskupijose vykdomą sužadėtinių ir sutuoktinių sielovadą išryškėja, jog Šeimos centruose dekanatuose ir parapijose yra įgyvendinamos sielovadinės programos nukreiptos į gyvybės ir šeimos išsaugojimą: vyksta įvairūs renginiai ir programos šeimoms, vykdoma pastoracinė veikla, naudojamos įvairios formos: kursai, rekolekcijos, išvykos ir kt. Šiuose centruose dirba įvairūs Bažnyčios bendruomenės nariai, pasauliečiai įvairių specialybių žmonės: katechetai, psichologai, gydytojai, edukologai, socialiniai darbuotojai.

3. KRIKŠČIONIŠKOS DVASINĖS PAGALBOS POREIKIO IR POVEIKIO ŠEIMOS IR SANTUOKOS TVARUMUI TYRIMAS

3.1. Tyrimo metodika

Ši dalis skirta empirinių tyrimo metodų bei tyrimo imties pagrindimui ir tyrime dalyvavusių respondentų pristatymui, supažindinant su jų demografinėmis charakteristikomis, pateikiami tyrimo duomenų rinkimo ir apdorojimo metodai; pristatoma tyrimo organizavimo eiga bei etika.

Bendra tyrimo charakteristika. XX a. antroje pusėje atsirado naujas – sisteminis – požiūris į visuomeninių ir individualių problemų tyrinėjimus, kuris grindžiamas nuostata, kad šioms problemoms tirti reikalingi įvairūs tiek kiekybinių, tiek ir kokybinių tyrimų metodai, papildantys vieni kitus atskiruose tyrimų etapuose (Kardelis, 2002).

Siekiant atskleisti krikščioniškosios dvasinės pagalbos svarbą santuokos ir šeimos tvarumui, atliktas kokybinis tyrimas. Naudotasi šiais tyrimo metodais: mokslinės literatūros ir Bažnyčios dokumentų analize, apklausa žodžiu (interviu).

3.1.1. Kokybinio tyrimo metodai

Dėl nedidelio respondentų kiekio šiame darbe buvo pasirinktas kokybinis tyrimas, nes „kokybinis tyrimas yra suvokimo procesas, kuris grindžiamas individualiomis metodologinėmis žmonių socialinių problemų tyrimo tradicijomis. Tyrėjas sukonstruoja kompleksinį, holistinį paveikslą, analizuoja žodžius, išsamiai perduoda informantų požiūrius bei atlieka tyrimą natūralioje aplinkoje“ (Luobikienė, 2000).

Kokybiniais metodais surinkta informacija nepateikia tikslių skaičių ar priklausomybių, tačiau įgalina nusakyti tendencijas, idėjas, požiūrius. Kokybiniai metodai yra orientuoti į „atvejus“ (šiuo tyrime – į skirtingą, reflektivią nuomonę), o ne į skaičius, kintamuosius ar panašiai. Tai daugiau „gylio“, o ne „pločio“ informacija, atskleidžianti ne „kiek daug“, „kaip dažnai“, „kaip labai“ ar panašiai, bet susijusi su interpretacija, aiškinimu, bandanti ieškoti atsakymų į klausimus „kodėl?“, „kaip?“, „kas?“, suteikiant prasmę bei atskleidžianti respondentų motyvaciją, vertybes, požiūrius, suvokimus, patirtis. Išvados, daromos remiantis kokybine informacija, negali būti statistiškai projektuojamos visiems vienos ar kitos grupės gyventojams (Luobikienė, 2000).

Trumpai apibrėžiant, kokybinis tyrimas – tai tyrimas, naudojantis (šiuo atveju) kompleksinius klausimus individų suvokimui, požiūriams, nuomonėms, patirtims tirti. Tyrėjas

pateikia klausimus, tikslina atsakymus į juos, empatišku klausymusi ir pan. skatina tiriamuosius klausimų svarstymui.

Tyrimo metodai. Tyrimo duomenų surinkimo metodai. Tyrimas pagrįstas kokybinio tyrimo socialiniuose moksluose metodologine paradigma, *pagrindiniu tyrimo metodu pasirenkant pusiau struktūruotą interviu.* „Interviu yra viena svarbiausių duomenų rinkimo priemonių atliekant kokybinį tyrimą. Imant interviu daug platesnės galimybės nuodugniau pažinti tiriamąjį“ (Kardelis, 2002). Interviu – tai tyrėjo inicijuotas pokalbis, kurio tikslas gauti būtiną tyrimo uždaviniams informaciją. Interviu atliekamas tik žodžiu, tai esminis skirtumas nuo anketos. Pagal tipą buvo naudojamas pusiau *struktūrizuotas* interviu – klausimai yra numatomi iš anksto, bet interviu eigoje gali būti keičiami.

Tyrimo temos. Kaip pažymi I. Luobikienė (2004), kurdamas tyrimo instrumentą – interviu, tyrėjas gali naudoti tyrimo temas, t.y. klausimų blokus, kurie padeda gauti informacijos apie tiriamą objektą. Šiame darbe tyrimo temos sudarytos pirmame pusiau struktūruotame interviu (žr.1 priedą), siekiant geriau atskleisti darbo tikslą - krikščioniškosios dvasinės pagalbos svarbą santuokos ir šeimos tvarumui. Darbo autorė parengė instrumentą kokybiniam tyrimui – interviu klausimyną, kurį sudaro 4 demografiniai ir 16 teminių klausimų, suskirstytų į 4 temų blokus (žr. priedą Nr. 1). *Struktūrizuotas interviu* ypač tinkamas metodas, norint atskleisti keleto dalyvių skirtingas perspektyvas, idėjas, požiūrius, susijusius su ta pačia tema ar problema. Paprastai interviu metu daromi garso (ir vaizdo) įrašai, kurie vėliau naudojami analizuojant surinktą informaciją.

Klausimynas sudarytas iš keturių klausimų blokų, kurie pateikti 3 lentelėje.

3 lentelė. Kokybinio tyrimo instrumento struktūra (pagrindimas)

Eil.Nr.	Klausimų blokai	Tikslas
1.	Santuokos sakramento vertinimas 1-4 klausimai	Išsiaiškinti respondentų požiūrį į santuoką bei santuokos sakramentą
Krikščioniška dvasinė pagalba šeimai		
2.	Sužadėtinių pasirengimas santuokai 5-7 klausimai	Išsiaiškinti respondentų požiūrį į pasirengimą santuokai
3.	Sužadėtinių rengimo santuokai programos kursų poreikis ir poveikis 8-12 klausimai	Išsiaiškinti respondentų požiūrį į sužadėtinių rengimo santuokai programos kursų reikalingumą ir poveikį santuokos tvarumui
4.	Santuoktinių palydėjimo programų bei mokymų poreikis ir poveikis 13-16 klausimai	Išsiaiškinti respondentų požiūrį į santuoktinių palydėjimo ir pastoracijos programų bei mokymų reikalingumą ir poveikį santuokos tvarumui

Knygoje „Socialinių mokslų tyrimų metodologija“, R. Tidikis (2003, 471 p.) apibūdina interviu, kaip tyrimo metodo, privalumus bei trūkumus (žr. 4 lentelę):

4 lentelė. Interviu privalumai ir trūkumai pagal Tidikį (2003, 471 p.)

Interviu, kaip tyrimo metodo, privalumai	Interviu, kaip tyrimo metodo, trūkumai
<ol style="list-style-type: none"> 1. „Galimybė aiškinti respondentui vieno ar kito klausimo prasmę. 2. Galimybė fiksuoti ne tik verbalinius atsakymus, bet ir emocines reakcijas. 3. Galimybė gauti išsamius atsakymus“. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. „Sunku pakartotinai gauti identiškus tyrimo rezultatus. 2. Sunku nustatyti gautų duomenų patikimumo lygį ir atskleisti interviu vedėjo padarytas klaidas. 3. Vedėjas gali netinkamai paveikti respondentą“.

Kiekvieno interviu procedūrą sudarė 2 etapai: klausimų sąrašo sudarymas ir interviu vedimas. Interviu trukmė – 60-90 minučių. Interviu metodu gauta informacija buvo įrašoma į išmanaus telefono diktofono programą.

Tyrimo duomenų apdorojimo metodai. Atsakymų į interviu klausimus turinys analizuotas taikant kokybinės turinio (content) analizės metodą. V. Židžiūnaitės ir kt. (2005) teigimu, turinio (content) analizė remiasi interpretacija, kurios metu kategorijų ir subkategorijų išskyrimas prilygsta kūrybiškam interpretavimo procesui, siekiant iškoduoti tekste glūdinčias prasmes.

Kitų autorių (Bitinas ir kt., 2008) teigimu, kokybinė turinio analizė yra metodas, kuriuo gilinamasi į objektą ir kontekstą, domintis panašumais ir skirtumais tarp kategorijų ir subkategorijų. Taigi, pasirinkus šį analizės metodą yra svarbu atrasti ne tik vienareikšmiškas, bet ir skirtingas atskirų respondentų nuomones tais pačiais klausimais. Įžvelgti nevienareikšmiškas respondentų nuomones galėtų padėti tinkamas informacijos, gautos interviu metu, transkribavimas iš žodinės į rašytinę: buvo stengiamasi kreipti dėmesį ne tik į žodinę, bet ir nežodinę (informanto balsas, išreiškiami jausmai, dvejonės, nuostatos ir pan.) komunikaciją. Teigtina, jog informanto pateiktas tekstas yra *content analizės*, kaip edukacinės diagnostikos tyrimo medžiaga, atspindinti asmens reflektavimo procesą, kuris yra esminis patirtinio mokymosi aspektas. Kokybinė content analizė yra kokybinės diagnostikos instrumentas. Pritaikius kokybinės diagnostikos metodologinę koncepciją, gauti rezultatai leidžia nustatyti konkretaus konteksto, kuriame veikia tiriamasis, ypatumus ir tuo remiantis numatyti veiklos kaitos bei kompetencijų plėtojimo poreikius. Kokybinė content analizė apima 4 žingsnius:

- a) daugkartinį interviu įrašo klausymą;
- b) manifestinių kategorijų išskyrimą remiantis „raktiniais“ žodžiais;
- c) kategorijų turinio skaidymą į subkategorijas;

d) kategorijų ir subkategorijų interpretavimą bei pagrindimą iš teksto ekstrahuotais įrodymais.

Tiriamųjų atranka ir imties dydis. Tyrime dalyvavo 13 respondentų, 5 vyrai ir 8 moterys. Iš jų, penkios poros, t.y. 10 respondentų. 3 respondentai – moterys gyvena santuokoje, tačiau jų sutuoktiniai dėl įvairių priežasčių tyrime nedalyvavo. Vidutinis respondentų amžius – 42 metai. Interviu imtis netikimybinė, tikslinė, patogioji. *Tikslinė atranka* dažniausiai yra taikoma, kai norima atlikti tyrimą kokioje nors specifinėje grupėje. Tada tiesiog apklausiami tie žmonės, kurie priklauso tai grupei ir yra prieinami. Tiriamųjų charakteristikos pateiktos 5 lentelėje.

5 lentelė. Demografinė tiriamųjų charakteristika

Imties dydis		n = 13
Tyrimo dalyvavę respondentai ir respondento kodas	R01	Moteris, 30 m., santuokoje gyvena – 2 m. 7 mėn., Telšių apskritis;
	R02	Vyras, 38 m., santuokoje gyvena – 4 m., Telšių apskritis;
	R03	Vyras, 50 m. santuokoje gyvena – 27 m., Klaipėdos apskritis;
	R04	Moteris, 35 m., santuokoje gyvena – 4 m., Telšių apskritis;
	R05	Moteris, 48 m., santuokoje gyvena – 27 m., Klaipėdos apskritis;
	R06	Vyras, 38 m., santuokoje gyvena – 13 m., Klaipėdos apskritis;
	R07	Moteris, 50 m., santuokoje gyvena – 20 m., Klaipėdos apskritis;
	R08	Moteris, 54 m., santuokoje gyvena – 34 m., iš jų sakramentinėje santuokoje – 24 m., Telšių apskritis;
	R09	Moteris, 37 m., santuokoje gyvena – 13 m., Klaipėdos apskritis;
	R10	Moteris, 41 m., santuokoje gyvena – 12 m., Marijampolės apskritis
	R11	Vyras, 52 m., santuokoje gyvena – 12 m., Marijampolės apskritis;
	R12	Moteris, 32 m., santuokoje gyvena – iki 1 m., Telšių apskritis;
	R13	Vyras, 31 m., santuokoje gyvena – 2 m. 7 mėn., Telšių apskritis

Tyrimo organizavimas ir ribotumai. Interviu su 13 respondentų vyko nuo 2020-01-25 iki 2020-03-31. Tyrėja, organizuodama ir atlikdama tyrimą, susidūrė su dideliais iššūkiais, kurie buvo sąlygoti nuo jos nepriklausiančių objektyvių aplinkybių: kai kurių respondentų atsisakymas bendrauti jiems susirgus ar persigalvojus, ir galų gale – karantino įvedimas Lietuvoje kovo 16 d. dėl COVID-19 epidemijos, siekiant suvaldyti koronaviruso plitimą šalyje.

2020-01-25 d. išsiuntinėti elektroniniai laišakai į Lietuvos arkivyskupijų ir vyskupijų (Vilniaus, Kauno, Šiaulių, Vilkaviškio, Panevėžio, Kaišiadorių ir Telšių) šeimų centrus dėl respondentų paieškos ir priedas su klausimais: kokia vykdoma pastoracinė veikla ir sielovada su šeimomis ir sutuoktiniais. Dėl vienokių ar kitokių trikdžių bendravimas nevyko sklandžiai.

Su 8 respondентаis, t.y. 4 sutuoktinių poromis tyrėja buvo susitarusi iš anksto – keletą savaičių/mėnesių iki tyrimo pradžios. Šie respondentai buvo iš tyrėjos pažyztamų žmonių tarpo, gyvenantys Telšių apskrityje, Plungės bei Klaipėdos mieste. Dėl peršalimo ligų, susirgus vaikams jų

šeimose, o vėliau ir suaugusiems, vasario ir kovo mėn. susitikimai buvo atidėliojami, o vėliau ir atsisakė 2 sutuoktinių poros, t.y. 4 respondentai. Tyrėjai skubiai teko ieškoti kitų respondentų, tačiau prasidėjo karantinas dėl COVID-19 epidemijos. 2020 metų kovo 20 d. iš ŠC tyrėją pasiekė elektroniniai laiškai su atsisakymais toliau bendradarbiauti - dėl susidariusių aplinkybių pasaulyje ir Lietuvoje. Iki tol dirbta su turėtais, likusiais respondентаis.

Reikėtų padėkoti Klaipėdos krikščioniškajam ŠC, kuriam tarpininkaujant pavyko susisiekti su dviem poromis sutuoktinių. Deja vėliau, viena pora dėl vaiko ligos atšaukė interviu (nebesutiko atsakyti į klausimus jokia forma: nei tiesiogiai, nei nuotoliniu būdu, nei žodžiu, nei raštu).

Visos kitos tyrime dalyvavusios poros ar santuokoje gyvenantys asmenys surasti per tyrėjos aplinkos pažįstamus asmenis. Pabrėžtina, kad tyrėja ieškojo respondentų, priėmusių Santuokos sakramentą, todėl visi tyrime dalyvavę respondentai yra sudarę bažnytinę santuoką.

Dėl interviu pobūdžio laiko ir vietos su visais respondентаis buvo tariamasi iš anksto. Pobūdžiui didžiulę įtaką padarė šalyje kovo 16 d. įvestas karantinas dėl COVID-19 pandemijos, siekiant pažaboti koronaviruso plitimą šalyje.

Tiesiogiai tyrėja bendravo su 7 respondентаis (iš jų – 3 poros). Su kitais, dėl didelių atstumų bendrauta technologijų pagalba – telefonu, Messenger programa ir elektroniniu paštu.

Tyrimo etika. V. Žydžiūnaitė (2007) nurodo, kad bet kuri tyrimui pateikta informacija neturi būti paskelbta, tiriamieji iš pateikto aprašo neturi būti atpažinti, tyrėjas privalo pristatyti tiriamiesiems tyrimo tikslą. Atsižvelgiant į šiuos nurodymus, tyrimo dalyviai buvo supažindinti su tyrimo tema, turiniu ir tikslu. Buvo gauti respondentų sutikimai žodžiu, kad galima juos apklausti. Visi interviu su tyrimo dalyviais (vykę gyvai, telefoniniai interviu bei naudojantis Messenger programa) buvo įrašomi į išmanaus telefono diktofono programą, o vėliau perkelti į kompiuterį daugkartiniam klausymui. Pokalbiai išmaniuoju telefonu vyko naudojant garsiakalbį ir buvo įrašyti naudojant kito pagalbinio telefono diktofono programą, kaip ir pokalbiai, naudojantis Messenger programa. Tyrime vadovautasi etikos principais – konfidencialumu ir laisvanoriškumo principu, todėl tiriamųjų vardai yra nenurodomi, o visi tiriamieji tyrimo rezultatų aptarime yra įvardijami vyriškos giminės žodžiu „respondentas“, neakcentuojant tiriamųjų lyties. Tačiau, siekiant nuoseklumo, respondentai tyrime yra koduojami, pvz.: R01, R02 ir t.t. (žr. 5 lentelę).

Pažymėtina, kad tyrime bei 6, 7, 8, ir 9 lentelėse cituojami apibūdinantys patvirtinantys teiginiai, anot V. Žydžiūnaitės ir kt. (2005), „...yra interviu metu respondento pateikta atsakymo ištrauka. Pagal kokybinio tyrimo metodologijos tradiciją, patvirtinančio teiginio tekstas negali būti keičiamas ir turi būti cituojamas tiksliai taip, kaip pasakė respondentas, t.y. negali būti redaguojamas, nes tai gali iškreipti tikrąją prasmę, kurią saviems žodžiams suteikia tiriamasis“.

3.2. Tyrimo rezultatų analizė

Pusiau struktūrizuoto interviu metu tyrime dalyvavusiems 13 asmenų pateikta 16 kompleksinių klausimų, sudarytų iš tam tikrų blokų (temų). Temų bloką sudarantys klausimai interviu eigoje galėjo būti keičiami, ar praleidžiami, atsižvelgiant į situaciją (žr. 1 priedą).

3.2.1. Santuokos sakramento vertinimas

Pirmojo bloko klausimais siekta išsiaiškinti respondentų požiūrį į santuoką bei Santuokos sakramentą, kaip respondentai vertina krikščioniškų vertybių raišką savo šeimose.

Iš interviu metu gautų duomenų buvo išskirtos trys kokybinės kategorijos: „Santuokos sakramento vertinimas“, „Santuokos sakramento atnaujinimas“ ir „Krikščioniškos vertybės šeimoje“. Gautos kategorijos suskirstytos į subkategorijas. Duomenų analizės metu išskirtos kategorijos ir subkategorijos pateiktos 6 lentelėje:

6 lentelė. Respondentų nuomonės apie Santuokos sakramentą

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys*
Santuokos sakramento vertinimas	Santuokos sakramento samprata	R01: „...Santuokos sakramentas, tai palaiminimas...“ R04: „...tai mano apsisprendimas ir duodamas pažadas sutuoktiniui, būtent Dievo akivaizdoje...“ R05: „...ta priesaika prieš Dievą, vienas kitam...“ R09: „...Santuokos sakramentas man reiškia atsakomybę už kitą asmenį...“ R10: „...Santuokos sakramentas man - pati santuokos esmė. Tai Dievo įsileidimas į naujai kuriamą šeimą, apsisprendimas paskirti savo gyvenimą šeimai, santuokoje su savo vyru ir Dievu...“ R11: „...Santuokos sakramentas man reiškia šeimos pradžių...“
	Santuokos sakramento pasirinkimo priežastys	R01: „...abu su vyru esame tikintys...“ R02: „...tikėjau kažkokiu nematomu, tačiau jaučiamu stebuklingu veikimu...“ R03: „...abu žinojom, kad tuoksime Bažnyčioje...“
	Santuokos sakramento reikšmė ir įtaka šeimai	R01: „...esmė turbūt į savo ir vyro santykius įsileisti Dievą, pasikliauti Juo...“ R04: „...tai suteikė vidinį jausmą, kad tai - tikra ir stipru, viltį, kad bendrystėje su Dievu - niekas nebaisu. Dabar tai (Santuokos sakramentas) teikia kažkokią nematomą stiprybę ir kartu ramybę, būnant santuokoje...“ R05: „...suteikia būtent tą tikrumą ir besąlyginį priėmimą savo sutuoktinio, pasitikėjimą juo ir savimi, toks žinojimas, jausmas, kad lyg stogas virš galvos - Dievo globa...“ R06: „...Dievo pagalbą jauti sunkumuose...“ R08: „...Neliko blaškymosi ir abejonių. Atėjo ramybė...“ R10: „...Sunku apibūdinti... Tai, ką patyriau tuo metu, kai

		<p>su vyru teikėm vienas kitam šį sakramentą, labai intymi dvasinė patirtis... paprastais žodžiais galėčiau pasakyti taip: atėjo džiaugsmas, ramybė ir pasiliko...“</p> <p>R11: „...Santuokos sakramentas tiesiog sujungė mane su žmona...“</p>
Santuokos sakramento atnaujinimas	Požiūris į Santuokos sakramento atnaujinimą	<p>R03: „...Santuokos sakramento. atnaujinimas mums tiek pat svarbus, kiek ir pats pirmas. Sakramentinės santuokos priesaika, tai atnaujina mūsų ryšį, tarsi užveda tą meilės variklį (sakramentą) naujai, atgaivina visą kas jungia mus...“</p> <p>R06: „...Santuokos sakramento atnaujinimas mums tiek pat svarbus kiek ir pats sakramentinės santuokos priesaikos metu. tai atnaujina mūsų ryšį...“</p> <p>R07: „...Aš manau, kad būtų nuostabu. Dabar manau, kad žodis „atnaujinimas“ jau viską pasako: tai šeimos santykių atnaujinimas Dievo akivaizdoje - yra šeimos stiprybės šaltinis: tikėjimo ir pasitikėjimo Juo, vilties ir meilės – aktas!...“</p>
	Santuokos sakramento atnaujinimo reikšmė ir įtaka šeimai	<p>R08: „...Mes jautėm betarpišką nuolankumą ir atvirumą Dievui. Tai gaivino mūsų jausmus, kelė pasitikėjimą vienas kitu ir Šv. Dvasios veikimu...“</p> <p>R10: „...Tai kažkaip atnaujina džiaugsmą. Vėl, kaip ir santuokos pradžioje, norisi džiaugtis savo vyru, savo santuoka, savo vaikais, atgimsta dėkingumas Dievui už šias dovanas...“</p> <p>R11: „...Veikia gerai, nes prisimeni, ką prisižadėjai...“</p> <p>R13: „...Man buvo tai daugiau simbolinis reiškinys, nes priesaika yra duodama vieną kartą ir visam gyvenimui...“</p>
Krikščioniškos vertybės šeimoje	Krikščioniškų vertybių raiška, įtaka ir reikšmė	<p>R01: „...Šios vertybės kuria tradicijas, kaip pvz. dalyvavimas piemenėlių mišiose. Tai kartojant kasmet tampa šeimos išeiga, visi jos laukia, puošiasi, būna ir kartu ir su Dievu...“</p> <p>R02: „...jaučiu pareigą ir atsakomybę tai perduoti savo vaikams...“</p> <p>R05: „...Man krikščioniškos vertybės siejasi su žmogaus moralumu, su dorybėmis, tai mano nuomone, labai svarbu ir patiems, kokį pavyzdį rodome namuose, svečiuose, gamtoje, galų gale Bažnyčioje...“</p> <p>R06: „...Nuolankumas, nusileidimas antrai pusei. Priimant artimą tokį koks jis yra...“</p> <p>R07: „...Norisi, kad vaikai matytų darnius, meile ir tikėjimu paremtus santykius...“</p>
	Tikėjimo tiesų gilinimas	<p>R09: „...dalyvaujame bažnyčios bendruomenės organizuojamuose renginiuose, taip pastiprindami ir atnaujindami...“</p> <p>R11: „...Tikėjimo tiesų atnaujinimas - tai ėjimas artyn prie Dievo. O kuo esi arčiau Dievo, tuo lengviau problemos sprendžiasi...“</p>

*(žr. paaiškinimą 49 p.).

Teorinėje dalyje nagrinėta Santuokos sakramento reikšmė šeimos gyvenimui. Katalikų Bažnyčia, kalbėdama apie šeimos santykius, pabrėžia Santuokos sakramento būtinumą santuokai (Ralys, 2009).

Kaip pažymima Kauno Švč. Sakramento rektorato tinklalapyje, Santuokos sakramentas - tai Dievo bei Bažnyčios liudytojų akivaizdoje vyro ir moters duota priesaika visą gyvenimą vienas kitą mylėti, gerbti ir susilaukti vaikų bei juos ugdyti. Esminės santuokos savybės, kurios turi būti žinomos ir besąlygiškai priimtinos besituokiantiems krikščionims, - vienumas ir neišardomumas. Santuoka, kurią vyras ir moteris sudaro visam gyvenimui kaip bendrą sąjungą, skirta sutuoktinių gėriui ir vaikų gimdymui bei auklėjimui. Santuokinį ryšį įtvirtino pats Dievas, tad sudaryta pakrikštytųjų santuoka niekada negali būti panaikinta: „Taigi jie – jau nebe du, o vienas kūnas. Ką tad Dievas sujungė, žmogus te neperskiria“ (Mt 19, 6). Kitaip tariant, santuoka sudaroma tik vieną kartą ir jokios žmogiškos jėgos negali būti išardyta. (Kauno Švč. Sakramento rektoratas, 2020).

Santuokos Sakramentas įgalina sutuoktinius prisiimti ir apkabinti savo kryžių, žvelgiant į Kristaus kančios kryžių, kaip stiprybės, atpirkimo, malonės ir vilties ženklą. Nes visas krikščioniškas sutuoktinių gyvenimas paženklintas kryžiumi – sunkumus ir kiekvieną skausmą - kiekvieną laiminimą ir maldą, nuo pat Krikšto, iki pat mirties, lydi kryžiaus, kaip krikščioniško laiminimo ir tikėjimo, ženklas. Apie tikrąją kryžiaus prasmę „Viešpats Jėzus pakartoja mums tai su savo Kryžiaus galybe ir išmintimi“ nurodo ir Popiežius Jonas Paulius II laiške šeimoms *Gratissimam Sane*, (1994).

Tyrimo dalyvavusių sužadėtinių ir sutuoktinių teirautasi, kaip jie supranta Santuokos sakramento esmę. Savo pasisakymuose respondentai nurodė, kad Santuokos sakramentas jiems reiškia:

- a) priesaiką sutuoktiniui Dievo akivaizdoje ir atsakomybę prieš kitą žmogų (R04, R05, R07 ir R09);
- b) savęs atidavimą - dovanojimą savo sutuoktiniui, kaip vieninteliam, „kuris taip pat save man padovanoja savo pasirinkimu ir laisva valia – „iki mirties mus išskirs“ (R05);
- c) bei dviejų žmonių, būsimų sutuoktinių pasiruošimą prisiimti atsakomybę už būsimą gyvybę: „Sakramentinės santuokos esmė - kad ji Dievo laiminama, iki pat bent vieno iš sutuoktinių mirties, įsipareigojant būti atviriems gyvybei...“ (R10).

Priesaika - Santuokos sakramento simbolis. Tai laisvas, tvirtas, Dievo ir žmonių akivaizdoje viešai paskelbtas pasižadėjimas vienas kitam visada išsaugoti ištikimybę, laimėje, varge, sveikatoje ir ligoje – visą gyvenimą vienas kitą mylėti ir gerbti.

Kodėl kuriantys šeimą turėtų priimti Santuokos sakramentą? Kauno Švč. Sakramento rektorato tinklalapyje tikintiesiems aiškinama, kad vyro ir moters meilėje atsispindi Dievo ir

žmogaus, Kristaus bei Bažnyčios meilė. Taip kaip Dievas ištikimas žmogui, taip vyras ir moteris Dievo akivaizdoje apsisprendžia vienas kitą visą gyvenimą mylėti, rūpintis ir globoti — priima Santuokos sakramentą. To reikia vyro ir moters sąjungai, vaikų gerovei ir saugumui, kad jie užaugtų mylimais ir mylinčiais žmonėmis (Kauno Švč. Sakramento rektoratas, 2020).

Respondentai pabrėžė, kad Santuokos sakramentas tai tikėjimas ir pasitikėjimas Dievu bei jo valia: „pripažinimas Jo malonės ir atsidavimas Jo valiai“ (R05); „labiausiai aktyvus tikėjimo praktikavimas“ (R09); „tai besąlygiškas pasitikėjimas Dievu“ (R05).

Kaip Santuokos sakramento pasirinkimą nulėmusias priežastis, respondentai įvardijo tradicijas, krikščioniškomis vertybėmis grįstą auklėjimą bei tikėjimą, atsakomybę prieš savo būsimus palikuonis: „Abu su vyru esame tikintys, tai po piršlybų net nesvarstėme galimybės tuoktis „zakse“ (R01); „Susirašymas“ man kažkokia, netikra, nepilna, ta santuoka. Be priesaikos - kaip be ribų, be atsakomybės, be pareigos. Tokios nenorėčiau. Santuokas sakramentas, manau, duoda santuokai gyvybę ir palaiminimą“ (R03); „Norisi, kad vaikai matytų darnius, meile ir tikėjimu paremtus santykius“ (R07); „Tikėjimas paskatino. Sakramentinės santuokos esmė tokia: du susitaria, o Dievas ir Bažnyčia laimina“ (R11).

Tuokdamiesi, respondentai troško Viešpaties palaiminimo: „Sakramentas santuokai teikia kažkokią nematomą jėgą, stiprybę, kad viskas išeis į gerą su Juo (Dievu)“ (R03); „Norėjau, kad Dievas laimintų šeimą“ (R11).

Daugelis tiriamųjų pabrėžė, kad mintis tuoktis Bažnyčioje buvo tokia natūrali, jog nesukėlė jokių abejonių: „Taip, jau abu žinojom, kad tuoksimės Bažnyčioje. Nebuvo minties, kad kitaip, o ir mados nebuvo, kad be santuokos“ (R03); „Niekada neįsivaizdavau, jokių kitų minčių niekada ir nebuvo... Be Santuokos sakramento - kokia tai būtų mūsų santuoka? Tikriausiai - jokia!“ (R05); „Kitokio būdo kurti šeimą neįsivaizduojame“ (R10); „Esame iš krikščioniškos šeimos, Dievas mūsų šeimoje labai artimas“ (R12); „Nuo mažens buvau auklėjamas krikščioniškoje šeimoje, todėl santuokos sakramentas man buvo kaip savaime suprantamas reiškinys“ (R13).

Ir atvirkščiai, gyvenimas kartu - ne tik neįregistravus santuokos, bet ir be palaiminimo ir Santuokos sakramento, tyrime dalyvavusiems respondentams neįsivaizduojamas: „Man būtų gėda gyventi susimetus, ir prieš tėvus, draugus ir bendruomenę, aišku ir prieš Dievą“ (R05); „Kai kalba pasisuko apie santuoką, kito varianto, t.y. santuokos metrikacijoje net nebuvo svarstoma. Metrikacija - tai tik dokumentas, bet be pamatinių santuokos vertybių“ (R09). Tai reiškia nuodėmę, o „lytiniai santykiai be sakramentinės santuokos yra sunki nuodėmė prieš šeštąjį Dievo įsakymą. Jei yra vien bendras gyvenimas, tada gresia papiktinimo ir blogo gyvenimo liudijimo nuodėmė, nes daugelis manys, kad yra ir lytiniai santykiai, jei jau bendrai gyvenama (plg.: kun. V. Brilius, 2015). Tyrime dalyvavę respondentai pabrėžė gyvenimo be Santuokos sakramento nuodėmingumą: „Esu

gyvas krikščionis. Todėl sugyventinio statusas man nepriimtinas. Gyvenimas be santuokos nuodėmė“ (R06); „Gyventi be santuokos sakramento yra didelė nuodėmė. Būdami krikščionis mes kitaip elgtis negalėjome“ (R12).

Kad gyvenimas susidėjus kartu be santuokos sakramento yra nuodėmė, primenama ir Kauno Švč. Sakramento rektorato tinklalapyje, pabrėžiant, kad tokioje poroje vyras ir moteris meluoja vienas kitam, negerbia nei savęs, nei vaikų, nei kito asmens, nei paties Dievo, kuris dovanuoja tokį unikalų ir vienintelį gyvenimą, kad besituokiantys prisiimtų atsakomybę už savo ir kito žmogaus ateitį. Intymūs santykiai be santuokos sakramento yra melavimas, nes kūno kalba išreiškiamas troškimas dovanoti save, imtis atsakomybės ir gerbti vienas kitą, o iš tiesų asmenys neprisiima jokių įsipareigojimų, vienas kitam tampa priemone (Kauno Švč. Sakramento rektoratas, 2020).

Tyrimas atskleidė, kad priėmus Santuokos sakramentą, porų gyvenimuose įvyko kokybiniai pasikeitimai dvasiniame lygmenyje: „Po santuokos sakramento priėmimo tapome vienas kitam kantresni, supratome, kad atidavėm save vienas kitam ir esam atsakingi už tai“ (R01); „Pastebėjau, kad tapome kažkokie, na, gal geresni: aš lyg pareigingesnis kaip vyras ir atsakingesnis, kaip tėvas. Na ir dar pastebėjau, kad tapome ramesni savo problemų sprendimuose, kažkaip taip... bet tikiu, kad taip veikia Jis - Dievas mūsų šeimoje“ (R02).

Santuokos sakramento reikšmė ir įtaka šeimai pasireiškia kaip apjungianti, įpareigojanti, suteikianti stiprybės Dievo malonė ir valia: „Mes jau gyvenome kartu prieš santuoką, bet sekėsi sunkiai, buvome tarsi dvi salos...“ (R02) Taip ir veikia (Santuokos sakramentas), „kad jauti pareigą ir atsakomybę prieš savo šeimą <...> Galvoju, kad tai ir yra Dievo valia, perteikiama per mus ir mums“ (R03); „pastebiu, kai ištinka kokia bėda, susirgus vaikui ar nesutariant su vyru, esu ramesnė ir atlaidesnė, gal ir nuolankesnė ir tuo didžiuojuosi, ir dėkoju Jėzui už jo veikimą“ (R04); „Tikiu, kad tai Dievo veikimas per Šv. Dvasią poros gyvenime“ (R08).

Respondentų pasakojimai liudija, kad jie pasikliovė Dievo valia ir leidosi jo vedami, kai būdavo sunku, ir tai teikė stiprybės. Situoktiniai sunkumus įveikia pasikliaudami vienas kitu ir Dievo pagalba: „Mes jautėme, kad Santuokos sakramentas - tai Šv. Dvasios apsauga ir Jo malonė. Suvokėme ir tikėjome, kad dabar mūsų gyvenimas įgavo kitą prasmę, įžengus į Kristaus Tiesos Kelią. Tik vėliau supratom, kad Dievas savo meile, augino, grūdino ir brandino mus kiekvieną ir kartu“ (R08); „Labai aiškiai jaučiau Dievo vedimą santykiuose su savo dabartiniu vyru. Tad ir dabar, sunkumams iškilus, galiu pasikliauti, kad Dievas padės kažkaip iš tų sunkumų išbristi“ (R10); „Santuokos sakramentas-stiprina mūsų šeimą, padeda eiti teisingu keliu“ (R12).

Santuokos įžadų atnaujinimas – graži šventė. Ją švenčia tie, kurie sąmoningai nori dvasinės šventės. Yra daugybė priežasčių dar kartą eiti prie altoriaus su tuo pačiu partneriu. Vienoms poroms

tai – būdas nubraukti nuo savo santuokos rutinos dulkes ir įvertinti duotus pažadus brandesniu žvilgsniu. Kitiems tai – galimybė apibendrinti kartu nueitą kelią, padėkoti už gražų gyvenimą vienas kitam ir Dievui.

Atliekant tyrimą, svarbu buvo sužinoti respondentų požiūrį į Santuokos sakramento įžadų atnaujinimą: kodėl poros jį rinkosi (rinktūsi) ir kaip tai paveikė (paveiktų) jų santuoką?

Kai kurie respondentai teigė apie tai dar nemąstę, tačiau užklausti, prisipažino gavę progą apie pagalvoti. Tiriamieji svarstė, ką santuokos įžadų atnaujinimas jiems atneštų, tikėdamiesi, kad tai susistiprintų ir atgaivintų jausmus: „Iki šiol apie tai nepagalvojome, bet to neatmetame mūsų santuokos ateityje. Tai - tarsi santuokos „restauracija“ ar „atnaujinimas“ (R01); „Dar neseniai esame susituokę bažnyčioje, tai kol kas negalvojom, bet tas klausimas tikrai verčia susimąstyti apie tai ateityje... tokia mintis - tai vėl būtų tarsi „apnašų ir nešvarumų“ nuvalymas mūsų šeimoje ir prisiminimas - ką esame pasižadėję. Manau, kad tai turėtų poveikį, aš tikrai to norėčiau ir kviesiu sutuoktinį į tai“ (R04); „laike viskas lyg prapuola, ir yra lyg „savaiame suprantamu“. Pradedu galvoti, kad pats žodis „atnaujinimas“ verčia pagalvoti ir ateityje į tuos dalykus pažvelgti rimčiau“ (R13).

Kiti, kurie atliko Santuokos sakramento įžadų atnaujinimą, dalinosi šiai potyriais, pabrėždami savo emocinius išgyvenimus: „Tai užtikrinimas mums patiems, abipusis apsisprendimas dar kartą pasiryžti tolimesnei mūsų gyvenimo kelionei su Juo (Dievu), patikint Jam savo gyvenimo vairą ir toliau“ (R07); „To negali nusakyti vien žodžiais, reikia pajauti ir išgyventi. Tuo džiaugėmės, dėkojome Šv. Dvasiai ir niekada nesigailėjome“ (R12); „Puiki galimybė apibendrinti kartu nueitą kelią, padėkoti už gražų gyvenimą vienas kitam ir Dievui. Vėl stoti prieš altorių, kartu nugyvenus kelis dešimtmečius, manome yra kur kas labiau jaudinanti akimirka nei tuomet, kai darai tai pirmąsyk“ (R12).

Norint remtis krikščioniškomis vertybėmis, reikia gerai suprasti, kas tai apskritai yra. Krikščioniškos vertybės, iš tiesų, yra bendražmogiškos vertybės, įrašytos kiekvieno žmogaus prigimtyje. Gyvenimas, remiantis Bažnyčios mokymu, dešimt Dievo įsakymų - tai taisyklės, kuriomis vadovaujasi pasirinkusieji krikščionišką gyvenimą. Ugdyti savyje krikščionišką mąstyseną ir gyvenseną, mokytis tikėjimo tiesų ir gilintis į jų supratimą, mokytis maldos, rengtis sakramentiniam gyvenimui, ugdyti moralę – kiek tai svarbu tyrime dalyvavusiems respondentams? Todėl tyrėja respondentų teiravosi, kokią reikšmę jiems turi krikščioniškos vertybės šeimoje? Kuo veiksmingas sutuoktinių tikėjimo tiesų atnaujinimas ir gilinimas santuokoje?

Tyrime dalyvavę respondentai, pasisakydami apie vertybių svarbą, išskyrė dešimties Dievo įsakymų laikymąsi, pabrėždami savo pastangas ir pripažindami, kad tai nėra lengva: „Tikrų tikriausias sąžinės ir moralės dekalogas yra dešimt Dievo paliktų įsakymų. Ko gero, tikrai to

pakaktų ir pritariu savo žmonai, jei žmogus viso to laikytųsi, pasaulis apsiverstų, aišku į gerąją pusę“ (R02); „Mano nuomone, pats tikriausias moralės ir dorovės dekalogas yra dešimt Dievo įsakymų, kurių mums tikrai nėra lengva laikytis“ (R04).

Daugelio respondentų nuomone, krikščioniškų vertybių laikymasis labai svarbus auklėjant jaunąją kartą ir perduodant jas „savo vaikams“ (R02; R07): „Tikėjimas keitėsi, jis stiprėjo ir gilėjo atsiradus vaikams. Ne veltui sakoma, kad „vaikai atveda tėvus į bažnyčią!“ (R03); „Manau, kad mūsų krikščioniškos vertybės buvo tikėjimo pagrindas, o mūsų stengimasis gyventi dorai ir sąžiningai - tapo elgesio pavyzdžiu šeimoje vaikams. Supratom, kad kaip tėvai esam įsipareigoję ir atsakingi, ką perduosim savo vaikams“ (R08); „Krikščioniškos vertybės yra gana plačiai visuomenėje paplitusios ir pripažintos teisingo gyvenimo normos. Todėl, gyvenant remiantis krikščioniškomis vertybėmis, jautiesi saugus ir pripažintas visuomenėje. Toks šeimos rėmas - tinkamas pvz. ir aplinka ir vaikams“ (R13).

Pasisakydami apie tikėjimo tiesų atnaujinimą ir gilinimą santuokoje, respondentai išskyrė tikėjimo praktiką, paremtą katalikiškų švenčių šventimu, Bažnyčios lankymu, gilinimusi į jos mokymą bei to mokymo perdavimą jaunajai kartai: „ką skleidžiame apie Dievą, tikėjimą, kaip šnekame tarpusavyje ir su kitais - juk nuo to priklausys ir šeimos aplinka, kur ir formuojasi vaikai, vyksta jų asmenybių raida (ir mūsų vis dar), juk ką vaikas mato, tą vertybių bagažą kraunasi ir nešasi iš savo prigimtinės šeimos“ (R05); „Tad manau svarbu puoselėti ir praktikuoti krikščioniškas tiesas, lankyti Šv. Mišias, dalyvauti Eucharistijoje, adoracijoje, pagal galimybes švęsti sakramentus, kartu melstis, pasninkauti, svarbu skaityti Šventą Raštą kartu su vaikais. Tai ugdo kantrumą, valią, stiprų charakterį ir vaikų, ir pačių tėvų - pareigingumą ir atsakomybę“ (R08); „asmeninė malda kasdienybėje yra išlikusi. Vyresnysis sūnus lanko tikybės pamokas. Kitais metais ruošiasi Pirmosios Komunijos pamokoms“ (R09).

Apibendrinant tyrimo duomenis galima teigti, kad dauguma tyrime dalyvavusių respondentų tuokiantis rinkosi Santuokos sakramentą suvokdami to pasirinkimo svarbą. Santuokos sakramentas respondentams reiškia priesaiką sutuoktiniui Dievo akivaizdoje ir atsakomybę prieš kitą žmogų; savęs atidavimą - dovanojimąsi savo sutuoktiniui, kaip vieninteliam bei dviejų žmonių, būsimų sutuoktinių pasiruošimą prisiimti atsakomybę už būsimą gyvybę. Santuokos sakramento reikšmė ir įtaka šeimai buvo juntama - priėmus Santuokos sakramentą, porų gyvenimuose įvyko kokybiniai pasikeitimai dvasiniame lygmenyje. Tyrimas atskleidė, kad Santuokos sakramento atnaujinimo, poros nesureikšmina, tačiau daugeliui tai būtų graži ir prasminga šventė.

3.2.2. Krikščioniška dvasinė pagalba šeimai. Sužadėtinų pasirengimas santuokai

Teorinėje darbo dalyje išsamiai nagrinėti iššūkiai katalikiškai santuokai ir šeimos sampratai, bei esminės šeimos problemos mikro ir makro sociumo kontekste. Pirmoje darbo dalyje teoriškai analizuotos šeimos problemų „šaknys“ bei priežastys, tuo tarpu empiriniame tyrime kreiptas dėmesys į šeimos problemų sprendimą. Todėl, antrojo bloko klausimais, siekiant išsiaiškinti respondentų pasirengimą santuokai, klausta, kaip tyrimo dalyviai sprendžia iškylančius sunkumus savo šeimose, ar skiria laiko savišvietai bei saviugdai, ar jaučia poreikį sutuoktinių mokymams bei kokių žinių pasigenda.

Iš interviu metu gautų duomenų buvo išskirtos dvi kokybinės kategorijos: „Šeimos krizės ir jų įveikimo strategijos“ ir „Krikščioniškos dvasinės pagalbos programos ir mokymai sutuoktiniams“. Gautos kategorijos suskirstytos į subkategorijas. Duomenų analizės metu išskirtos kategorijos ir subkategorijos pateiktos 7 lentelėje:

7 lentelė. Respondentų nuomonės apie pasirengimą gyvenimui santuokoje

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys*
Šeimos krizės ir jų įveikimo strategijos	Kalbėjimasis	<p>R01: „...Iškilus sunkumams stengiamės kalbėtis...“</p> <p>R03: „...Esame išmokę kalbėtis, ir nurimę, išlaukiame kol galėsime ir būsimė pasiruošę vesti dialogą...“</p> <p>R07: „...Stengiamės priimti vienas kitą, daugiau kalbėtis ir išgirsti vienas kitą...“</p> <p>R08: „...Esant sunkumams stengėmės nekaltinti vienas kito, išmokome kalbėtis, išsiaiškinti...“</p> <p>R09: „...Pokalbis ir vienas kito supratimas...“</p> <p>R10: „...mėginam kalbėtis,<...>“</p> <p>R13: „...Kalbėjimusi. Išklausymu...“</p>
	Ieškojimas atramos tikėjime	<p>R05: „...taip ir sprendžiame: su malda ir tikėjimu. Kaip minėjau ankstesniuose atsakymuose - vietoje, savo tarpe, savo šeimoje, jei nematom sprendimų, ir problema „pakibo“ - stengiamės suvokti, apie ką mums Dievas nori pranešti, ko iš mūsų tikisi?...“</p> <p>R07: „...Aš daugiau meldžiuosi...“</p> <p>R08: „...Nustojome „centre“ būti „aš“ ir „tu“. Į mūsų centą garbingai atsistojo Kristus, į kurį pagarbiai žvelgėme. Jis stiprina, guodė, palaikė - visame kame: ir skausme, ir džiaugsmu...“</p> <p>R10: „...<..>mėginam kartu melstis, mėginam išgirsti ir suprasti vienas kitą, nereikalauti, kad kitas keistųsi...“</p> <p>R12: „...Tikėjimas, stipri meilė vienas kitam bei noras brandinti ir stiprinti santykius, išsprendžia konfliktus...“</p>
	Saviugdų svarba šeimos gyvenime	<p>R01: „...Paskaitome straipsnių, knygų, paklausome įrašų per „youtube“...“</p> <p>R03: „...mokymasis santuokoje reikalingas, nes įneša naujumo, juk nelengva ir nėra paprasta bendrauti...“</p> <p>R04: „...Manau ir tikiu, kad savęs ugdymas turėtų būti</p>

		neatsiejama gyvenimo dalis...“ R05: „...Praktikuojame ir ugdome savo tikėjimą...“ R09: „...Mokymas apie sugyvenimą santuokoje reikalingas...“ R13: „...Dažniausiai paskaitau psichologų/specialistų straipsnius apie vyrų ir moterų tarpusavio santykius...“
Krikščioniškos dvasinės pagalbos programos ir mokymai sutuoktiniams	Krikščioniškos dvasinės pagalbos poreikis sutuoktiniams	R01: „...Kol nekyla problemų ar krizių, tol nepasigendi tokių paslaugų...“ R02: „...tikrai reikalinga...“ R03: „...Vienareikšmiškai manau, kad tikrai reikalinga...“ R04: „...manau, pagalba tikrai reikalinga...“ R05: „...Taip - tikrai reikia...“ R06: „...Reikia...“ R07: „...Manau, kad tikrai reikalingos...“ R09: „...Konkretaus poreikio neturiu, nes savalaikiai pagal poreikį ieškome informacijos ir jos gauname stovyklose, kituose bendruomenių susirinkimuose, pokalbiuose su kunigais“
	Ko tikimasi iš mokymų	R01: „...žinių poreikis manau priklauso nuo konkrečios iškilusios problemos...“ R05: „...Išgirsti kitų žmonių liudijimus, kaip Dievas veikia būtent kiekvieno žmogaus gyvenime; santuokoje ir jų šeimoje...“ R06: „...Gal ne kiek pagalbos, kiek galimybės pasidalinti problemomis. Jas pasipasakojus pats gali rasti sprendimą...“ R07: „...Man gyvenime susidūrus su alkoholizmo problema šeimoje labai buvo reikalinga pagalba...“ R08: „...Šeimoms reikia vienai kitos palaikymo, remti ir melstis vieniems už kitus...“ R10: „...kokių žinių... net nežinau... kažkaip norisi įrankių, būdų patirti, atpažinti Dievo meilę... tada lengviau iš bet kokių sunkumų bristi...“ R11: „...Visos programos, kurios artina link Dievo, atsako į daug klausimų...“

*(žr. paaiškinimą 49 p.).

Kaip pažymi Popiežius Pranciškus savo Posinodiniame apaštališkajame paraginiame *Amoris Laetitia* (2016), „šeimos istorija būna paženklinta visokiausių krizių, kurios yra jos dramatiško grožio dalis“ (232); o krizės nesprendžiant - „labiausiai nukenčia bendravimas“ (233). Didžioji dauguma tyrimo dalyvių savo atsakymuose nurodė, kad šeimoje pasitaikančias problemas sprendžia kalbėdamiesi (žr. 7 lentelę). Tačiau respondentai nurodė, kad kalbantis, labai svarbu **kaip** ir **kada** tai daroma:

- nurimti, atvėsti, išlaukti tinkamo momento pokalbiui:

„Jei kažkuris to daryti iš karto nenorime, tai laukiam kol noras atsiras. Tai ir svarbu, duoti vienas kitam laiko nurimti, kad ne įskaudinti prikalbėjus nesąmonių (R01);

„išgirdus žmonos supratingus žodžius „pavalgyk ir pailsėk, o apie reikalus pasikalbėsime vėliau“ ir pamačius ramų žmonos veidą, o priešais gardžią vakarienę ir viskas po truputi atslūgsta... po to kalbamės“ (R02);

„stengiamės nieko nespręsti susipykus. Leidžiam sau „atvėsti“, nes pyktis trukdo kalbėtis ir išgirsti. Tada sėdam pokalbiui, stengiamės išklaudyti vienas kitą, įsiklausyti, tai sunku, ir rasti palankiausią sprendimą“ (R04);

„Stengiamės nusiraminti“ (R05);

„Kartais sunku suvaldyti emocijas, bet vis dar mokomės kalbėtis“ (R09);

„pasitaiko ir tylos akimirku“ (R12);

- nekaltinti, neteisti:

„mokomės nekaltinti, priimti vienas kitą,<...>“ (R04);

„nepuolame kaltinti vienas kito, bet laukiame“ (R05);

„Svarbu nekaltinti ir neteisti. Priimti kaip trūkumą ir su tuo susigyventi, jeigu antra pusė nenori keistis“ (R06);

- klausytis ir išklaudyti:

„klausyti ir girdėti ką sako tavo sutuoktinė, įsiklausyti į jos žodžius, suprasti kas jai svarbu“ (R03);

„išklaudyti, priimti nuomonę“ (R09);

„Svarbu išklaudyti vienas kitą ir prieiti bendro požiūrio į problemos sprendimą“ (R13);

- palaikyti vienas kitą, pagirti, padrąsinti, atsiprašyti:

„Stengėmės vienas kitą palaikyti, padrąsinti, pagirti“ (R08);

„atsiprašyti, skirti individualaus laiko“ (R09);

„Mes stengiamės gyventi: petys petin, dirbame ranka rankom“ (R12);

Gyvenant santuokoje, tikėjimas gauna iššūkių, sulaukia daug ir įvairių klausimų: kas yra tiesa, kas svarbu ir kas tikra? Katalikų Bažnyčia, žvelgdama į Kristaus ir Bažnyčios pasiaukojančios meilės santykį, visada atkakliai ir nuosekliai gina santuokinę ryšį, skatindama ir tikinčiuosius dėti visas pastangas jį išsaugoti, tačiau dėl širdies kietumo žmonės kartais siekia jį nutraukti, nes santuoką ištinka krizės ir sunkumai, kylantys dėl žmogiškojo egoizmo, malonumų siekimo – hedonizmo, priešingo pasiaukojimui ir susivaldymui, utilitarizmo, skatinančio vartoti ne tik daiktus bet ir žmones (Žukauskas, 2015). Tyrime dalyvavę respondentai savo atsakymuose nurodė, kad šeimos sprendžiant šeimos problemas svarbu ne tik bendravimas, bet ir krikščioniška pasaulėžiūra: kai iškilus sunkumams ar krizėms šeimoje atramos ieškoma tikėjime (žr. 7 lentelę): „po to kalbamės, kad taip galimai ir veikia Dievas“ (R02); „Vėliau, dažnai, atsigręžę atgal, suprantame, kad mus globojo... pasijaučiame kažkokie lyg stipresni ir artimesni...“ (R03); „prašome Dievo

išminties, suvokimo kažkokių naujų minčių“ (R05); „Prašydami Šv. Dvasios pagalbos, mokėmės priimti kito ir savo netobulumus, ribotumą“ (R08).

Viena respondentė pripažino, kad praradus tikėjimą, santuoka išbandymų neatlaikė. Tačiau vėliau, suradus paguodą ir stiprybę tikėjime, santuoką pavyko atkurti: „Dešimt metų buvo ypač sunkus mums laikas ir mūsų šeimai. Tada man praradus bet kokią viltų ir tikėjimą, kad kas pasikeis, sekė civilinės santuokos nutraukimas. Aš buvau skyrybų iniciatorė. Tačiau jaučiausi blogai. Jaučiau didžiulę kaltės našta. Po penkerių metų gyvenimo atskirai, priėmiau vyrą atgal į šeimą - jau esanti neįgalų...“ (R07).

Šeimos krizes tyrime dalyvavusiems respondentams padeda įveikti mokymasis gyventi šeimoje bei saviugda. Tyrimo duomenys atskleidė, kad visi respondentai skiria laiko savo saviugdai. Respondentai savo atsakymuose įvardijo, kaip jie tai daro (žr. 7 lentelę): „lankom šventadieniais Bažnyčią, paskaitome Šventą Raštą ar kokią kitą knygą“ (R02); „Susitikimai su kitais sutuoktiniais atgaivina ir mūsų jausmus, troškimus, sustiprina, kad esam ne vieni“ (R03); „skaitome ne tik Šv. Raštą, bet ir kitus katalikų leidinius, nes tikrai yra labai gerų knygų“ (R05); „Labai padeda bendravimas su tokiomis pat šeimomis“ (R06); „vykstu į piligrimines keliones, stovyklas, rekolekcijas“ (R07); „Kartkartėmis sudalyvaujame krikščioniškuose renginiuose, šeimų šventėse, rekolekcijose šeimoms, esame susibūrę į šeimų maldos grupelę... Pati dirbu dekanato šeimos centre, tad ir patys su kolegomis organizuojame programas, teikiame paslaugas šeimoms. tuo pačiu mokomės ir patys“ (R10); „lankau šeimų klubą „Darna“, maldos grupelę, paskaitau kartais Šventą Raštą...“ (R11).

Apie mokymosi, t.y. saviugdos reikšmę kalbėjo daugelis tiriamųjų (žr. 7 lentelę): „svarbu mokytis apie gyvenimą kartu“ (R01); „Mokymasis visada duoda naudos“ (R09); „Mokymasis gyventi šeimoje, būti sutuoktiniais, mamomis, tėčiais, manau, yra labai prasminga“ (R10).

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad ne visi reikalingas žinias gauna savo šeimose, todėl į santuoką daugelis ateina kaip „nemokšos“: „mokymasis turėtų prasidėti tėvų šeimoje“ (R02); „pabėgęs iš tėvų namų esi jaunas ir kvailas“ (R02); „nors augau pilnoje šeimoje, ir su tėvais apsilankydavome Bažnyčioje, šventė krikščioniškas šventes, tėvai buvo pareigingi ir atsakingi, bet nebuvo tie „gyvo“ tikėjimo turintys, ir dvasiniai dalykai nebuvo ta ašis, ant kurios sukasi šeimos gyvenimas, tad niekas taip ir nepriėjo...“ (R02); „Ilgainiui, ypač kai neturi tvirto pamato iš savo tėvų šeimos, susiduri su tam tikrais sunkumais, nežinai kur kreiptis“ (R04); „Tada ir Dievas būna labai „toli“... tik su laiku supranti, kad to ar ano buvo galima išvengti, jei būčiau žinojus, ką ir kiek suvokiu dabar“ (R04).

Teorinėje darbo dalyje nagrinėti krikščioniškos dvasinės pagalbos šeimai būdai bei galimybės: sutuoktinių sielovada, vykdoma per krikščioniškas sužadėtinių, sutuoktinių ir šeimos

palydėjimo programos. Todėl, atliekant tyrimą, svarbu buvo išsiaiškinti, ar reikalingos krikščioniškos dvasinės pagalbos programos ir mokymai sutuoktiniams ir kodėl; kokių žinių norėtų gauti lankantys sutuoktinių krikščioniškos dvasinės pagalbos programos ir mokymus, sprenddami šeimoje kylančius sunkumus ir siekdami įveikti krizes santuokoje.

Analizuojant tyrimo rezultatus paaiškėjo, kad visi interviu dalyviai krikščionišką dvasinę pagalbą šeimai, vykdomą per krikščioniškas sužadėtinių, sutuoktinių ir šeimos palydėjimo programas, įvardijo, kaip reikalingą ir svarbią (žr. 7 lentelę). Pasisakymuose respondentai įvardijo, kokios pagalbos tikisi – paaiškėjo, kad sutuoktiniams svarbu būti išklaustytiems, pajusti, kad ne jie vieni susiduria su sunkumais šeimose, išgyventi bendrystę, išmokti mylėti save ir savo artimą, patirti Dievo artumą:

„Manau tiek sužadėtinių, tiek sutuoktinių mokymuose svarbiausia, kad poros nuoširdžiai pakalbėtų, vienas kitam būtų atviri ir nebijotų /nesigėdytų viską pasakyti“ (R01);

„...kaip atsirinkti, kaip nepaklysti, o ir paklydus nepalūžti, atsitiesti, atnešti viską atiduoti po Jėzaus kryžiumi, savo našta, skausmą, kentėjimus, sunkumus“ (R05);

„Būtų gerai, kad kas pamokintų paprastų buitinių konfliktų sprendimų metodų, jei tokie yra“ (R13);

„Reikalinga, nes tai padeda pažiūrėti į savo santykius iš šono, kitu kampu, rasti ir įsivertinti neteisingą savo elgesį santykiuose ir problemų sprendimą. Tada pasikeitus suvokimui, keičiasi požiūris ir dažnai -vertybės“ (R13);

„Norėčiau žinoti, kaip mylėti savo artimą ir patį save, ir Dievą - visa širdimi ir t.t...“ (R11).

„Sutuoktiniai eidami per gyvenimą susiduria su problemomis, nosisuka nuo Dievo. Manau tokie mokymai būtų naudingi, nes padėtų vėl atrasti Dievą jų šeimose“ (R12).

Teorinėje dalyje nagrinėti šiuolaikinio pasaulio iššūkiai katalikiškai santuokai ir šeimai. Kaip pažymi Šventasis Tėvas Pranciškus „Amoris laetitia“ (2016), „sudėtinga socialinė tikrovė ir iššūkiai, kurių šeima šiandien pašaukta imtis, visą krikščionių bendruomenę verčia labiau stengtis rengiant sužadėtinius santuokai (206)“. Ši problematika atsispindėjo ir respondentų pasisakymuose. Interviu metu, kalbėdami apie sutuoktinių ruošimo šeimos gyvenimui reikalingumą, tiriamieji akcentavo šiuolaikinei visuomenei tenkančius iššūkius, kurie neišvengiamai veikia šeimos gyvenimą:

„Vien todėl, kad dabar daug šeimų nepilnų, netikrų t .y. be sakramento, pasimetusių vertybėse ir siūlomuose mokymuose „kaip tapti pačiu pačiausiu...“, dažnai ilgai taip klaidžiojant pavargsta, nusivilia ir nebežino kur grįžti, blaškosi gainiodamiesi naujas ideologijas ir dažnai nieko vertingo iš to nesigauna... žodžiu tiesiog žiūrima ne į tą pusę, ne ten, kur stovi Jėzus“ (R03).

Psichologai ir psichoterapeutai, deja, nepajėgia šių problemų išspręsti, nes, anot L. Vėžalienės (2018), „atsisakiusi dvasinės dimensijos nefizinių negalavimų srityje, sielogyda persivadino psichologija“ (p.17). Tokiu būdu, psichika buvo atskirta nuo sielos, o pati žmogaus esmė palikta savigydai. Tuo tarpu sielos ligos turi daug didesnę įtaką psichikos sveikatai, o ne atvirksčiai (Vėžalienė, 2018). Tai pastebi ir tyrimo dalyviai:

„Ne paslaptis, ir mums teko užsukti pas psichoterapeutą, deja vis tiek liko neatsakytų klausimų, ir verčia susimąstyti, ieškoti toliau“ (R04);

„Šeimos ir poros patiria daug sunkumų ir iššūkių. Žmonės, atrodo, lepesni, arba nepasiruošę, tuokiasi nesuprasdami kas yra santuoka, arba bijo atsakomybės ir įsipareigojimo, gyvena „susimetę“, nenori vaikų, arba negali jų susilaukti... Smurtas artimoje aplinkoje, neturint ištvėrės nei kantrybės, daugybė skyrybų ir t.t. Žmonės atrodo pasiklydę ir pasimetę gyvenimuose tarp juos slegiančių problemų arba tarp malonumų gausos. Kaip laivas be kompasos didžiuliam vandenyne... Mes irgi patyrėme didelių sukrėtimų šeimoje. Viską ištvėrėm ir išgyvenom tik tikėdami sakramento malonės galia, Dievo gyvu žodžiu, o vėliau krikščioniškų šeimų bendrystėje, nelikus mano sutuoktinio, mane palaikė, rūpinosi ir padėjo sustiprėti, pakilti ir iš naujo patikėti Dievo apkabinimu“ (R08).

Apibendrinant tyrimo duomenis galima teigti, kad dauguma tyrimo dalyvių savo šeimoje pasitaikančias problemas sprendžia kalbėdamiesi. Tiriamieji tobulina bendravimo įgūdžius, skiria laiko saviugdai, ieško krikščioniškos pagalbos ir atramos tikėjime, ištikus krizei šeimoje. Daugelis respondentų jaučia krikščioniškos dvasinės pagalbos poreikį sutuoktiniams, iš kurios tikisi pasisemti žinių, suteikti ir gauti palaikymo, pasidalinti problemomis, išgirsti kitų žmonių liudijimus.

3.2.3. Sužadėtinių rengimo Santuokai programos kursų poreikis ir poveikis

Trečiojo bloko klausimais siekta išsiaiškinti respondentų nuomonę apie sužadėtinių rengimo santuokai programos kursų poreikį ir poveikį, todėl tyrimo dalyvių klausta apie sužadėtinių rengimo santuokai reikalingumą, dalyvavimo sužadėtinių rengimo Santuokos sakramentui programoje patirtį bei poveikį jų gyvenimams.

Šiame etape išskirta kokybinė kategorija: „Sužadėtinių rengimas santuokai: dalyvavimo sužadėtinių rengimo Santuokos sakramentui programose patirtys“. Gauta kategorija suskirstyta į šešias subkategorijas. Duomenų analizės metu išskirtos kategorija ir subkategorijos pateiktos 8 lentelėje:

8 lentelė. Respondentų nuomonės apie Sužadėtinių rengimą santuokai

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys*
Sužadėtinių rengimas santuokai:	Reikšmė ir reikalingumas	R01: „...Reikalingas sužadėtinių parengimas...“ R02: „...Pritariu, tokie kursai tikrai reikalingi...“ R04: „...taip, tikrai reikalingi...“

<p>dalyvavimo sužadėtinių rengimo Santuokos sakramentui programose patirtys</p>		<p>R06: „...Labai reikalinga. Mano nuomone kursai turėtų atsijoti tuos kurie renkasi sakramentą tik dėl mados...“ R09: „...Tai būtina ruošiantis santuokai, nes aktyvus ir sąmoningas dalyvavimas šiuose kursuose gilina santuokos sakramento esmės supratimą...“ R10: „...Manau, kad sužadėtinių rengimo santuokai programos labai vertingos ir prasmingos...“ R11: „...jeigu Bažnyčioje tokios taisyklės, tai reikia jų ir laikytis...“ R12: „...Manau, kad taip...“ R13: „...Manau, kad tai reikalinga, nes sutuoktinių šeimų pasidalinta patirtis padeda pažvelgti į santykiuose kylančių problemų sprendimą daug paprasčiau, negu sužadėtinių turima patirtis...“</p>
	<p>Svarbios, reikalingos žinios</p>	<p>R04: „...atrodo, kad daug ką ir žinijome, bet daug ir išgirdome. Buvo įdomu išsigilinti į pačią santuokos sakramento esmę...“ R10: „...padeda geriau pažinti tiek savo sutuoktinį, tiek save patį, tiek įvertinti savo lūkesčius iš santuokos, vienas kito...“ R11: „...kursai moko, kaip gyventi santuokoje, kas yra viltis, ramstis, pagalba, ramybė, kantrybė ir t.t...“ R12: „...Sužadėtinių kursų metu geriau pažįsta vienas kitą, išivardina bendras vertybes, nuostatas. Kursai – tai galimybė kalbėtis...“</p>
	<p>Geroji patirtis</p>	<p>R04: „...Taip! Patirtis tikrai vertinga ir reikalinga: ir žiniomis ir dalinantis bendryste su kitomis poromis. ...“ R11: „...gera ta patirtis...“ R12: „...Kursuose jautėmės gerai, gavome naudingos informacijos. Patirtis gera, rekomenduoju...“</p>
	<p>Blogoji patirtis</p>	<p>R01: „...Patys turėjome nelabai pavykusį mokytoją. Bet vis tiek apie kursus esu teigiamos nuomonės ir manau kad jie reikalingi ir naudingi...“ R09: „...Gal labiau bloga patirtis nei gera. Ne kiek blogai, kiek neefektyvu ir neveiksminga...“</p>
	<p>Žinios, temos ir/ar specialistai, kurių kursuose trūko</p>	<p>R01: „...Mūsų atveju apskritai nebuvo specialistų...“ R08: „...Manau kursų negali vesti bet kokia pora, kad ir labai norėtų. Tai turėtų būti profesionalūs sielovadininkai ir /ar profesionalūs specialistai, kurių, atrodo, tikrai trūksta...“ R09: „...Pasirengimo santuokai kursuose? Nevaldau informacijos, kokios temos yra analizuojamos šiuose kursuose šiais laikais...“ R12: „...Neatrūko nieko...“ R13: „...Specialistų, kurie gali pagrįsti savo nuomonę lytiškumo ir santykių psichologijos srityse. Ir kompetentingų vedėjų...“</p>
	<p>Įtaka ir pokyčiai</p>	<p>R01: „...Pati atsisukau į Dievą, kurį tikrai buvau apleidusi...“ R03: „...Poros dažnai pamato savo porą visiškai iš kt.</p>

		<p>pusės, naujai...“</p> <p>R04: „...Dievo veikimas suteikė pasitikėjimą Jo malone ir savimi. Įgavau kažkokios nematomos jėgos...“</p> <p>R05: „...sužadėtiniai pamato vienas kitą tarsi kitoje šviesoje, t y Jėzaus malonės šviesoje. Ir jie patys nustemba, kaip anksčiau to ar ano savo sužadėtiniam/sužadėtinėje nepastebėjo...“</p> <p>R10: „...nepasakyčiau, kad būtų vykę kažkokie ypatingi pokyčiai pačių kursų įtakoje. Dievas jau buvo nuveikęs nemažai mūsų santykiuose iki sužadėtuvių. o tuo metu, kai lankėme kursus, labai sąmoningai stengėmės geriau pažinti vienas kitą įvairiausiose situacijose, o tai tik stiprino norą ir pasirengimą kurti šeimą...“</p> <p>R11: „...vis tiek kažkas nusėda viduj...“</p> <p>R12: „...Išsiaiškinome, kad mūsų vertybės atitinka...“</p>
--	--	---

*(žr. paaiškinimą 49 p.).

Interviu metu didžioji dalis respondentų (R01; R02; R04; R06; R09; R10; R11; R12; R13) akcentavo sužadėtuvių rengimo santuokai svarbą bei dalyvavimo sužadėtuvių rengimo Santuokos sakramentui programose reikšmę ir reikalingumą (žr. 8 lentelę). Nepaisant to, daliai tiriamųjų tuokiantis tuo metu, krikščioniško sąmoningumo trūko. Šie interviu dalyviai pripažino, kad į Santuokos sakramentą atėjo pasidavę aplinkyboms: „Žmona buvo ta iniciatorė santuokos sakramentui, bet aš neprieštaravau“ (R01); „manau, kad vyrą dar gali pakreipti ir jo moters tikėjimas ir jos dvasingumas, nes asmeniškai jaunystėje mane tai tikrai sustiprino“ (R03); „Tiesa, kai patys tuokėmės, trūko sąmoningumo. Kursus klausėme, nes reikėjo“ (R09).

Kaip jau minėta teorinėje darbo dalyje, Pasirengimo Santuokos sakramentui programa, patvirtinta Lietuvos Vyskupų Konferencijos 1996 metų lapkričio 12 dienos posėdyje, nuo 1997 m. įgyvendinama visuose Lietuvos arkivyskupijų, vyskupijų, dekanatų ir parapijų šeimos centruose (Lietuvos Vyskupų Konferencijos nutarimas dėl Pasirengimo Santuokos sakramentui programos, 1996). Tyrimo rezultatai atskleidė, kad net trečdalis respondentų lankyti Sužadėtuvių rengimo Santuokai programos kursų neturėjo galimybes, nes jų santuokų sudarymo metu, tokių kursų paprasčiausiai nebuvo: „Mums neteko lankyti jokių pasirengimo kursų, nes tokių nebuvo“ (R03); „Mums neteko lankyti jokių pasirengimo kursų, nes tokie dar nevyko“ (R05); „Prieš 25 metus tokių kursų nebuvo“ (R07); „Mums tuokiantis, tokių kursų net nebuvo“ (R08). Šie respondentai pažymėjo, kad nors kursų ir nelankė, žinių trūkumą jiems kompensavo rimtas požiūris į santuoką, iš karto į kartą perduodamos krikščioniškos vertybės, kadangi tuo metu, kai buvo sudarytos jų santuokos, t. y. prieš kelis dešimtmečius, visuomenėje vyravusios nuostatos į šeimą buvo tvirtesnės ir griežtesnės: „... į santuoką žiūrėjome labai atsakingai ir rimtai, <...> tokį požiūrį jau formavo senelių tikėjimas ir vertybės, mums buvo pasėta ta Dievo sėkla, nes buvo kam pasėti,... o pastaruoju metu kaip.... Tikrai matom kaip sunku mūsų vaikams, pasverti, atsirinkti...“ (R03); „Bet dabar

pažiūrėjus atgal, atrodo, kad mes vis tik daug ką žinojome, ką darome, kas tai yra -santuoka, ką ji reiškia, kad ji viena ir negali būti išardoma,...“ (R05); „...pastaraisiais laikais šeimose nėra jokios „ikrikščioninimo“ terpės, dažnai vaikai nemato tinkamo savo tėvų moralės ir elgesio, krikščioniškų vertybių pavyzdžio...“ (R07); „Bet žmonės, atrodo tada buvo stipresnės dvasinės sveikatos, psichoemociškai stabilesni ir sąmoningesni, tvirtesnio suvokimo ir vertybinio požiūrio...“ (R08).

Kursų nelankę respondentai, apžvelgdami šiuolaikinei santuokai ir šeimai tenkančius iššūkius, labai palankiai kalbėjo apie sužadėtinių rengimo santuokai programos kursų reikalingumą: „Dabar girdžiu labai daug ir gerų atsiliepimų. Tad galiu pareikšti tik savo suvokimą ir nuomonę apie tai. Todėl, aš - 100 procentų už juos. Jie leistų besituokiantiems žmonėms geriau vienas kitą suprasti, pagilinti žinias apie tai, kokia Santuokos sakramento esmė, kodėl jis reikšmingas ir svarbus“ (R07); „Tokie kursai reikalingi, jaunas žmogus neturi stipraus tikėjimo kaip atramos, tai bent patikrins, minimaliai sustiprins požiūrį (arba pasikeis) į turimas vertybes. Pasitikrinti požiūrių skirtumus/panašumus į santuokoje svarbius dalykus, kaip veikliosios meilės suvokimas, požiūris į gyvybės pradėjimą, vertybes, santykių ugdymą, abiejų keitimąsi ir kt. Manau, tai svarbu. Kursuose sužadėtinai susipažįsta vienas su kitu naujai. Svarbu tikėjimo pagrindai, Dievo plano ir valios pasireiškimas sužadėtinių – sutuoktinių gyvenime, santuokos sakramento pažinimas, kaip santuokos tvirtumo svarba“ (R08).

Interviu metu respondentų klausta, kokių svarbių, reikalingų žinių jie gavo sužadėtinių rengimo santuokai kursuose. Respondentai pažymėjo, kad sužadėtinių rengimo kursuose prasiplėtė jų suvokimas apie šį svarbų gyvenimo žingsnį, padaugėjo atsakomybės: „Iki šių kursų nebuvo pagalvojusi, kad santuoka reiškia atiduoti save ir savo likimą partneriui“ (R01); „tie kursai kaip „pirmoji pagalba“ jauniems žmonėms, kuris nusprendžia žengti tokius atsakingus žingsnius savo gyvenime kaip santuoka ir šeimos kūrimas“ (R05); „Padėjo pasiruošti bendram šeimyninių gyvenimui bei pasirengti santuokos sakramentui. Priminė apie atsakomybę ir būsimus įsipareigojimus“ (R12). Deja, nemaža dalis respondentų teigė, kad nieko nepamena/mažai pamena: „Kaip minėjau nelabai pamenu“ (R06); „Vienintelė tema, kurią labai gerai pamenu, tai yra apie natūralų šeimos planavimą. Kitų temų nepamenu“ (R09); „Žinokit, nepamenu...“ (R10); „Tai, kad neprisimenu“ (R11).

Siekiant įvertinti respondentų dalyvavimo sužadėtinių rengimo Santuokos sakramentui programoje patirtį, prašyta pasidalinti savo patirtimi: kas buvo gera, kas bloga. Kalbėdami apie teigiamą patirtį, respondentai išskyrė kai kurias temas, svarbias jauniems, kuriantiems šeimą žmonėms. Tai lytiškumo, gyvybės išsaugojimo, natūralaus šeimos planavimo (toliau – NŠP). Akivaizdu, kad tokių žinių jaunimui trūksta, o šeima ir mokykla šiose srityse juos paruošia nepakankamai: „Norisi daugiau žinių, pvz., apie šeimos planavimą“ (R02); „Na niekur nepaslypsi,

kad jauniems labai svarbi yra lytinė meilė, tad tikrai daug ir rimtai tenka apie tai kalbėtis“ (R03), „Šiaip visos temos geros ir naudingos jaunam žmogui. Labai veiksminga tema apie lytiškumą, abortus ir NŠP ir atvirumą gyvybei., apie tas pačias vertybes“ (R05). Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad kalbėtis lytiškumo, gyvybės išsaugojimo, NŠP temomis kursuose nebuvo lengva ne tik juos lankiusiems, bet ir tuos kursus vedusiems, nes tyrime dalyvavo keli respondentai, kuriems teko vesti Sužadėtinių rengimo Santuokai programos kursus: „...apie lytinį gyvenimą galėtų pasakoti specialistas, nes mums atrodė, kad mūsų mokytojas mus laiko darželinukais ir jam buvo nepatogu kalbėti šeimos planavimo klausimu“ (R01); „...pastebėjau, kad daugumai būna labai nedrąsu, gal nejauku kalbėtis, pareikšti savo nuomonę, dalintis“ (R04); „Jei dalyvavimas tikras ir nuoširdus, tiesiog matosi, kaip keičiasi sužadėtinių nuotaikos, kalba, elgesys. Dažnai keičiasi jų požiūris į patį lytinį aktą, kaip į santuokinės meilės išpildymą - pradžioje būna nelabai drąsu kalbėtis, bet, vėliau, per grįžtamąjį ryšį, matosi kaip tai buvo reikalinga apie tai kalbėti, kaip tai stipru ir be abejojimo naudinga ir jiems ir mums patiems, nes neša begalinį džiaugsmą. Kaip ir minėjau, būna ir kitaip nusiteikusių, kartais atrodo, net priešiška, su paviršutinišku požiūriu į viską apie ką kalbamės, kuriems visa tai „nedomina“ nes jau ir taip senai viską žinantys... tada tenka perklausti kodėl jie čia?...“ (R05).

Svarbu pažymėti, kad respondentų pasisakymuose kritikos ir neigiamos patirties buvo gerokai daugiau. Čia interviu rezultatai atskleidė opią kursų vedėjų kaip asmenybių ir kaip profesionalų, problemą: „Vedantis kursus visiškai nepriėmė kritikos“ (R01); „Ypač - tikrų profesionalių, nes kartais atrodo, kad veda bet kas, tai nėra gerai. Palieka ne kokį įspūdį ilgam, jei ne visam laikui“ (R02); „Bloga, kad daug priklauso ir nuo vedančiųjų asmenybių <...> kartais jų dėstoma žinia, „prapuola jų nuomonėje“, kuri būna netolerantiška ir gana arogantiška, t. y. nepriima lankančiųjų išsakytos nuomonės, juk tie kursai ir yra, lyg kvietimas prie Dievo, o ne atvirščiai...“ (R04); „Vedančiosios poros savanorės taip pat turi labiau pasistengti ir profesionaliau ruoštis ir gebėti perteikti žinias, įdomiai, pozityviai ir gyvai“ (R08); „Kursų vedantysis negebėjo suvedinėti pateiktos teorijos su gyvenimiškais pavyzdžiais ar tikrais praktiniais patyrimais“ (R13). Kaip neigiama dalyvavimo sužadėtinių rengimo Santuokos sakramentui programoje patirtis jos dalyviams užsifiksavo ir dėl per didelio srauto. Akivaizdu, kad turėtų pokalbiai turėtų vykti individualiai, ar su maža grupe (pvz., 2-3 poros): „Didelis srautas dalyvių. Jokios diskusijos, įtraukimo. Dėstytojai tik išdėstydavo teoriją ir tema baigdavosi. Tokius prisiminimus turiu“ (R09); „Kai mes rengėmės santuokai, vyko tiesiog didžiulės srautinės paskaitos. Buvo įdomu, bet kažkokių konkrečių dalykų laikui praėjus nebėgaliau įvardinti. Manau, kad rengimas santuokai mažomis grupelėmis, kaip vyksta dabar - daug efektyvesnis, vertingesnis“ (R10).

Kai kurie tyrime dalyvavę respondentai negalėjo atsakyti, nes Sužadėtiniių kursai jų gyvenime vyko per daug seniai (žr. 8 lentelę, R09).

Interviu metu respondentų teirautasi, kokių temų ir/ar specialistų jie pasigedo kursuose, ką būtų galima pasiūlyti organizatoriams?

Tiriamieji pateikė įdomių įžvalgų ir pasiūlymų lyties aspektu: „Gal visai naudinga būtų padaryt paskaitą nuotakoms ir atskirą jaunikiams“ (R01); „taip pat gal atskirai sužadėtinėms, ir atskirai sužadėtiniais“ (R04); „gal norėtume pasikalbėti daugiau apie vyriškumą, krikščionišku požiūriu“ (R02); „O man būtų buvę įdomu išgirsti tema apie krikščionišką moteriškumą“ (R04); Kaip jau minėta anksčiau, tyrime dalyvavo ir sužadėtiniių kursus vedančios poros, todėl respondentų pasisakymuose galima pastebėti, iš kokios pozicijos jie atsakė į tyrėjos klausimą. Įdomu, kad jie irgi palietė lytiškumo aspektą: „O apie tą dirbtinį vadinamą „grožį“ (moterų, ir vyrų irgi – raumenys ir t.t.) dažnai tą temą paveda man, koks mano požiūris į tai. Na aš tikrai turiu ką pasakyti šia tema ir labai svariais komentarais“ (R03); „...merginos paklausia kaip dėl dabartinės moters labai išreikšto išorinio grožio (kaip žinome dažnai neprigimtinio, bet to "pripūsto" ir sukurto grožio industrijos), koks yra tas krikščioniškos moters grožis, tai apie tai ir tenka kalbėtis...“ (R05).

Istoriškai tiek moteriškumas, tiek vyriškumas visada buvo kintančios sąvokos. Istorija yra paženklinta nesibaigiančia provokatorių ir puritonų kova, bandant išsiaiškinti, kokių savybių reikia turėti, kad galėtum save vadinti tikru vyru ir, atkreipkite dėmesį, idealia moterimi. Sukurdamas žmogų – vyrą ir moterį – Dievas apdovanojo juos vienu orumu, suteikdamas abiem tam tikras teises ir duodamas atsakingus uždavinius, deramus žmogaus asmeniui. Remiantis Šventuoju Raštu bei Bažnyčios mokymu, galima aiškiai apibrėžti vyro ir moters psichinių ir fizinių savybių skirtumus; jame vyriškumas ir moteriškumas, kaip savitumas ir unikalumas, glaudžiai susijungia šeimoje. Šeima yra tarnaujanti gyvenimo ir meilės bendruomenė. Vienas geriausių sielovados ekspertų JAV, teologas L. Crabb, tikras vyriškumas bei moteriškumas atsiranda bei atsiskleidžia tik pripažįstant Dievo valdžią savo gyvenimuose bei į kitą žmogų nukreiptuose santykiuose. Kuo geriau vyras supranta moterį ir kuo labiau yra vedamas Dvasios paskatinto, į moterį nukreipto pasiryžimo ją padaryti laimingą, tuo „vyriškesnis“ jis tampa. Lygiai taip ir moteris, teigia L. Crabb. Autorius siūlo tokį pradinį vyriškumo ir moteriškumo apibrėžimą: vyriškumas ir moteriškumas yra tai, kas kyla iš vyro ir moters, kai jie ne stengiasi pateisinti savo egocentriškumą, bet atgailauja kiekvieną kartą, kai tik jį pastebi, ir kai išmoksta bendrauti su kitais taip, kaip Kristus, su vis didesniu užsidegimu rūpindamiesi jų gerove (Crabb, 2013).

Dalis respondentų paminėjo, kad naudinga būtų rengti individualius užsiėmimus: „ir individualių užsiėmimų, ne tik grupinių“ (R02); „Ir pamąstymui: gal kursuose būtų naudinga ir

galėtų būti ir individualių pokalbių ir užsiėmimų, o ne vien tik grupėse“ (R04). Toks poreikis respondentams kyla, matyt, dėl saugumo, nedrąsumo, atvirumo pasisakyti prieš kitus baimės.

Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad „ši programa yra pakankamai puiki, kad jose atsispindi viskas kas reikalinga“ (R05), „reikalingos visos temos, kurios svarbios ir sudaro statomos santuokos ir šeimos pamatą“ (R07), „svarbu kaip jos būna išdėstytos“ (R06). O svarbiausia – kaip „kas priimtas žinias ir to žmogaus asmeninis tikėjimo pradmuo“ (R05) ir, kad netrūktų „nuoširdaus, atviro kontakto su dalyvaujanciais, profesionalumo, žinių, teiginių pagrindimo, dialogo /diskusijų vedimo“ (R13).

Tyrimo metu atsiskleidė jo dalyvių brandus požiūris, vertinant Sužadėtinių rengimo Santuokai programos kursų poreikį ir poveikį, nes atsakydami į klausimą apie pačios programos bei jos vedimo organizavimo trūkumus, respondentai žvelgė kritiškai ir į save, kalbėdami apie gebėjimą ir pasirengimą priimti žinias: „...bet reikalingas ir pačių lankančiųjų sąmoningumas ir tikėjimas, bent kokie pradmenys, nes nežinau ar įmanomas tas „stebuklas“ per tuos 5 ar 8 susitikimus žmogus įtiki ...“ (R04); nes „Dievas per prievartą nesibrauna, o ateina ir veikia pas tuos, kurie Jo laukia, ir yra pasiruošę Jį priimti ir kviečiasi „įlipti į savo gyvenimų valtį“ (R05).

Atliekant tyrimą, respondentų teirautasi apie pokyčius (savitarpio supratimo, santykių, vertybių srityse), kurie, tikėtina, kad įvyko po sužadėtinių rengimo Santuokos sakramentui kursų. Interviu metu gautų duomenų analizė atskleidė, kad daliai respondentų pasikeitė požiūris į šeimą ir į santuoką: „Santuoka ir šeima tapo labiau vertinama“ (R01); „Į daug ką pradėjau žiūrėti lyg pagarbiau ir galiu patvirtinti, daug rimčiau: į pačią santuoką, kaip į kažką labai vertingo ir brangaus, kas gali ir padeda išsaugoti ją ir geresnius tarpusavio santykius su žmona“ (R02); „keičiasi požiūris į pačią santuoką, santuokinį lytinį aktą ir gyvybės pradėjimą, į bendravimo santykius, pyktį ir atleidimą“ (R03); „Išmokau labai branginti savo šeimą“ (R04); „Pradėjome daugiau kalbėtis poroje ir drauge ieškoti problemų sprendimų. Taip pat išklausti vienas kito nuomonės ir nuoskaudų. Stengiamės tapti geresni vienas kitam, į centrą statyti ne save, bet sutuoktinę. Tapome atviresni ir artimesni vienas kitam. Suvokiu, kad pradėjau labiau vertinti savo sutuoktinę, jos gerąsias charakterio savybes, tapau nuolaidesnis, nes nė vienas nesam tobulas“ (R13); tačiau keletas tiriamųjų jokių pasikeitimų nei santykių, nei vertybių srityse, nepajuto: „Jokių pokyčių tada neįvyko“ (R06); „Jokių pokyčių nepamenu“ (R09).

Apibendrinant tyrimo duomenis galima teigti, kad daliai tiriamųjų kursuose dalyvauti neteko, arba teko senokai. Tyrimas atskleidė, kad tie respondentai, kurie sužadėtinių rengimo Santuokos sakramentui kursus lankė vėliau, atsiliepė apie juos palankiau; susituokę seniau, išsinešė nelabai gerus atsiminimus, nes buvo nuobodu, nepatiko kursų vedėjai. Galima daryti prielaidą, kad kursų vedimo kokybė Lietuvoje gerėja. Nepaisant tokios patirties, didžioji dalis respondentų

pripažino sužadėtinių rengimo santuokai svarbą bei dalyvavimo sužadėtinių rengimo Santuokos sakramentui programose reikšmę ir reikalingumą.

3.2.4. Sutuoctinių palydėjimas ir pastoracija.

Sutuoctinių palydėjimo programų bei mokymų poveikis ir poreikis

Ketvirtasis klausimyno blokas (žr. 1 priedą) leido išsiaiškinti, kokiose sutuoctinių palydėjimo programose ir/ar mokymuose šeimoms (rekolekcijose, sutuoctinių judėjimuose, santykių/šeimų ugdymo programose, kursuose, seminaruose, maldos grupėse, šventėse ar kt.) teko dalyvauti respondentams. Kokią patirtį respondentai išsinešė? Kaip keitėsi gyvenimas jų šeimose, ką pavyko pritaikyti?

Šiame tyrimo etape išskirtos dvi kokybinės kategorijos: „Dalyvavimo sutuoctinių palydėjimo programose ir/ar mokymuose šeimoms patirtys“ bei „Šeimos gyvenimo praktika ir krikščioniškos dvasinės pagalbos poreikis“. Gautos kategorijos suskirstytos į šešias subkategorijas. Duomenų analizės metu išskirtos kategorijos ir subkategorijos pateiktos 9 lentelėje:

9 lentelė. Respondentų nuomonės apie Sutuoctinių palydėjimo programų bei mokymų poveikį ir poreikį

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginys*
Dalyvavimo sutuoctinių palydėjimo programose ir/ar mokymuose šeimoms patirtys	Dalyvavimas mokymuose	<p>R01: „...Vienos krizės metu kreipėmės į šeimos centrą, kur turėjome susitikimą su sutuoctinių pora. Jie vadina save palydėtojais...“</p> <p>R02: „...šeimų ar sutuoctinių savaitgalis su „Gyvieji akmenys““</p> <p>R03: „...Dalyvavimas sutuoctinių palydėjimo programose...“</p> <p>R04: „...šeimų ar sutuoctinių savaitgalis su liudytojų grupe iš Kauno - "Gyvieji akmenys““</p> <p>R05: „...Labai įsiminė „Kairos“ rekolekcijos Kunigo H. Šulco sodyboje...“</p> <p>R06: „...Vedėme sutuoctinių palydėjimo kursus...“</p> <p>R07: „...Kadangi vyras neįtūpė tokio poreikio, aš tik viena kartais vykstu į piligrimines keliones, stovyklas, rekolekcijas sutuoctiniams...“</p> <p>R08: „...Asmeniškai mums teko dalyvauti: Savaitgalio šeimos rekolekcijose „KGB“- (kaltė, gėda, baimė) Žemaičių Kalvarijoje; Dievo Motinos komandoje; Kamos judėjimo savaitgalio; „Kairos“ rekolekcijose; Ignaco Lojolos rekolekcijose – „Eik į savo kambarėlį“; Jėzuitų rekolekcijos „vidinė piligrimystė“; Šeimų stovyklos Pakutuvėnuose ir kt.“</p> <p>R09: „...Šeimų stovyklos, alfa kursas, sutuoctinių judėjimuose...“</p> <p>R10: „...įvairios šeimų šventės, rekolekcijos, Atsinaujinimo dienos, krikščioniškos šeimų stovyklos, motinos maldoje grupelės, šeimų klubo „Darna“ pagal</p>

		<p>D. Sonnet 3 metų mokyklėlės programą, Gloriosa Trinita bendruomenės mokymai, rekolekcijos, dalyvavimas šeimų maldos grupelėje - atelje...“</p> <p>R11: „Darna“, šeimų rekolekcijos, Gloriosa Trinita bendruomenės judėjimas, atsinaujinimo dienos, šeimų stovyklos...“</p> <p>R12: „...Rekolekcijose, šeimų ugdymo programose, maldos grupėse...“</p> <p>R13: „...Teko dalyvauti viename šeimos centre, sutuoktinės iniciatyva...“</p>
	Geroji patirtis	<p>R01: „...Galiu pasakyti, kad mums tai buvo tik gera ir naudinga patirtis...“</p> <p>R02: „...Negalėjau patikėti, tai taip nuteikia ir sustiprina žmogų, tad patikėti teko...“</p> <p>R04: „...Iš minėto renginio šeimoms su „Gyvieji akmenys“, galiu pasakyti, parsukridau namo ant nematomų sparnų, tikrai jaučiausi Dievo apdovanota, patyriau begalinę nuostabą ir palaimą, ir džiaugsmą...“</p> <p>R05: „...Esam laimingi galėdami savanoriaujant padėti patys sau ir kitoms poroms, jų šeimoms...“</p> <p>R06: „...Labai gera...“</p> <p>R08: „...Patirtys teigiamos...“</p> <p>R10: „...visos patirtys vertingos...“</p> <p>R11: „...Gera. Gera ta patirtis...“</p> <p>R12: „...Tiktai gera patirtis...“</p>
Šeimos gyvenimo praktika ir krikščioniškos dvasinės pagalbos poreikis	Pokyčiai	<p>R02: „...Išmokome kalbėtis ir vesti dialogą konstruktyviai, be piktumų, be nervų, ramiai. Dar mokausi padėkoti ir atsiprašyti...“</p> <p>R03: „...Toje bendrystėje pamatai ir save ir savo sutuoktinę tarsi iš šono, naujai - kitokią, atrodo, dar nepažintą, tai atgaivina jausmus, suteikia daugiau pasitikėjimo savimi ir vienas kitu...“</p> <p>R04: „...Parsinešiau atsinaujinusią dvasią, tarsi kas būtų pripildęs mano jausmus kažkokios gaivios versmės, jaučiausi tarsi naujai užgimus su nauja meilės jėga uoliai darbavausi mūsų šeimos buityje...“</p> <p>R05: „...manau tai mane ugdo kaip asmenybę, augina altruizmą...“</p> <p>R07: „...Į savo šeimą parsinešiau palaikymą, ramybę ir bendrystės džiaugsmą iš ten...“</p> <p>R08: „...Į savo šeimą parsinešėm ramybę, vis gilėjantį tikėjimą, stiprėjantį suvokimą ir pažinimą Dievo tiesų ir vienas kitu...“</p>
	Pritaikymas	<p>R01: „...Pasinaudojome jų duotais patarimais. Kartais sunku elgtis kaip pažadėjome, bet džiugu, kad vienas arba kitas parodome iniciatyvą ir tikiuosi buvusios bėdos nebegrįš į mūsų namus...“</p> <p>R03: „...Ko aš išmokau, tai savo sutuoktinės meilės kalbos. Dar - tiesiog kalbėtis, nes ko gero buvau įpratęs „patylėti“ ir kažką sau egoistiškai užsispyrus</p>

		<p>„gromuliuoti“. Bet ramiai kalbėtis, kad ir apie nemalonus dalykus, bet maloniai, tai tikrai nebuvo labai lengva...“</p> <p>R05: „...Išmokau ne tik kalbėti ir aiškinti, bet ir klausytis savo sutuoktinio ir išgirsti, ką jis nori man pasakyti, ne žinoti, ką pasakys, bet ištiktuojų jį išgirsti, o kartais išgirsti ir suprasti jo tylą...“</p> <p>R06: „...Išmokau, kaip priimti sutuoktinio netobulumą, kad negali jo keistis. Jis turi tai daryti pats...“</p> <p>R07: „...atnaujiname Dievo žodžio skaitymą ir Jo klausymą. Aktyviau meldžiuosi <...> tai sustiprina tikėjimą ir pasitikėjimą, teikia viltį, kad viskas bus gerai, ir viską galim įveikti su Dievo malone...“</p> <p>R11: „...parsinešiau pasitikėjimą Dievu, kad Jis kažkaip sutvarkys tai, ko aš nepajėgiu padaryti ar sutvarkyti...“</p> <p>R12: „...Sužinojome plačiau apie krikščionišką santuoką...“</p> <p>R13: „...Išmokome kalbėtis. Nuo pasakyto žodžio kitam daug kas priklauso, kaip jausis, kaip supras“</p>
	Pasiūlymai	<p>R01: „...Gal trūksta reklamos apie vykstančius renginius, mokymus...“</p> <p>R03: „...pačių savanorių bendrystės ir dalinimosi savo patyrimu...“</p> <p>R05: „...Sužadėtiniams ypač patinka vaizdinės priemonės, t.y. įvairūs filmai - apie gimimą, abortus. <...>reikėtų tikrų vertybinių - krikščioniškų filmų, kaip priemonės apie sutuoktinių dorybingą ir pagarbų elgesį ar santykius tokioje poroje...“</p> <p>R05: „...Dar daugiau raginti ir kviesti poras ir šeimas savanoriauti, liudyti, dalintis...“</p> <p>R06: „...Reikia labiau visuomeniškos veiklos šeimoms. Burtis į stiprias bendruomenes. Organizuotis bendrą veiklą...“</p> <p>R09: „...Gal būt reikia didesnės informacijos sklaidos, kas kur vyksta...“</p> <p>R10: „...sunku vaikams suprantamu būdu perteikti tikėjimo dalykus. Tikrai trūksta žinių apie tai, kaip vesti vaikus prie Dievo, o ne atbaidyti juos nuo Bažnyčios...“</p>

**(žr. paaiškinimą 49 p.).*

Atlikus apklausą paaiškėjo, kad visi tyrime dalyvavę respondentai turėjo dalyvavimo sutuoktinių palydėjimo programose ir/ar mokymuose šeimoms patirties (žr. 9 lentelę, subkategorija „Dalyvavimas mokymuose“, R01 – R13). Visiems respondentams teko dalyvauti vienokiuose ar kitokiuose renginiuose iš Bažnyčios organizuojamų Sutuoktinių palydėjimo programų bei mokymų, apimančių Krikščioniškąją dvasinę pagalbą santuokai ir šeimai (žr. 3 priedą). Tyrimo duomenys atskleidė, kad keliems jo dalyviams buvo lemta tapti šių programų vedėjais ar savanoriais. Vienas kursų dalyvis paminėjo, kad pačiam teko vesti sutuoktinių palydėjimo kursus (žr. 9 lentelę,

subkategorija „Dalyvavimas mokymuose“, R06); kitas, - kad ne tik dalyvavo, bet ir pats savanoriauja sutuoktinių programoje, padėdamas kitoms šeimoms (žr. 9 lentelę, subkategorija „Geroji patirtis“, R05). Kaip pažymima M. Midverytės straipsnyje „Tikiu ir veikiu: pasauliečių vaidmuo visuomenėje“, būtent pasauliečiai yra arčiausiai kasdienių visuomenėje išskylančių rūpesčių ir gali skleisti tikėjimo žinią „iš vidaus“ (Midverytė, 2013). Bažnyčios mokymas apie pasauliečių vaidmenį visuomenėje irgi yra aiškiai išdėstytas, pvz., Dogminėje konstitucijoje apie Bažnyčią LUMEN GENTIUM (1964) skelbiama: „Jie gyvena pasaulyje, tai yra gyvena imdamiesi visų įvairiausių jo pareigų ir darbų, supami įprastų šeimos ir visuomenės gyvenimo sąlygų, iš kurių tarsi nuausta jų būtis. Dievas juos ten šaukia, idant pagal Evangelijos dvasią atlikdami skirtingas pareigas jie lyg koks raugas prisidėtų prie pasaulio pašventinimo tarsi iš vidaus ir, šitaip spinduliuodami pirmiausia savo gyvenimo liudijimu, tikėjimu, viltimi ir meile, kitiems atskleisų Kristų“ (Lumen Gentium 31). Apie tai liudija ir respondentų atsakymai. Respondentų kelias į savanorystę buvo pagrįstas noru dalintis patirtimi ir padėti kitoms šeimoms, skleidžiant žinią ir tikėjimo šviesą. Vieni tai atrado savyje kaip pašaukimą, suvokė, kaip „Dievo planą“, kitiems – reikėjo paskatinimo iš šalies: „Jaučiau, kad esu pakankamai pribrendęs kažkam daugiau, bet nežinojau kas tai turėtų būti. Ir kai kunigas pasiūlė savanoriauti, iš kart suvokiau, kad tai ilgai lauktas Dievo planas, tad sutikau nedvejodamas ir tai yra puikus jausmas, kad gali padrąsinti, sustiprinti kitą“ (R03); „Kai su vyru dalyvavome maldos grupėse, kur daugiausia buvo tik meldžiamasi, norėjome ir tikėjome kažko daugiau, kad mes galime daug daugiau. Taip gimė mintys apie savanoriavimą, kad norime ir galime dalindamiesi savo patirtimi padėti kitoms poroms, šeimoms, patiriančioms sunkumų, susidūrus su iššūkiais, patekusioms į krizę“ (R05).

Keli respondentai pažymėjo, kad įvairiose programose dalyvavo vieni, be savo sutuoktinių, tačiau vis tiek buvo labai laimingi: „dalyvavau su dukra <...>), nes tada sutuoktinis buvo išvykęs. Buvau sužavėta!“ (R04); „Kadangi vyras nejautė tokio poreikio, aš tik viena kartais vykstu į piligrimines keliones, stovyklas, rekolekcijas sutuoktiniams“ (R07). Respondentai pasakojo, ką dalyvavimas įvairiose programose jiems suteikė – vienus sustiprino dvasiškai, kitų santuoką išgelbėjo nuo griūtis: „man tai lyg dvasinis maistas“ (R03); „tai tikrai augina ir stiprina tikėjimą“ (R06); „tai labai geras dalykas“ (R07); „sutikau (dalyvauti), mums išgyvenant santuokoje krizę. Tikrai negalvoju, kad yra panašių pagalbos šeimoms programų. Ten bendravome su, kaip jie įsivardino - šeimų palydėtojais, kurie mums padėjo išeiti iš tos aklavietės, kurioje jau buvome“ (R13).

Atliekant tyrimą respondentų teirautasi apie dalyvavimo sutuoktinių programoje patirtį (gerą ir blogą). Toks pats klausimas (t.y. apie gerą ir blogą patirtį) buvo pateiktas dėl dalyvavimo sužadėtinių rengimo Santuokos sakramentui programoje (žr. 1 priedą; 8 lentelę), tačiau respondentų

nuomonės apie šias programas kardinaliai skyrėsi. Jei apie dalyvavimą sužadėtinių rengimo Santuokos sakramentui programoje buvo nemažai kritikų pasisakymų, tai apie dalyvavimo sutuoktinių programoje patirtį nė vienas respondentas neišsakė jokios kritinės minties ir neįvardijo neigiamos patirties. Tyrėja daro dvi prielaidas ir išvalgas:

- daugelio tyrimų dalyvių patirtys, susijusios su dalyvavimu sužadėtinių rengimo Santuokos sakramentui programoje, yra keliolikos ar net virš 20 metų senumo. Todėl galima daryti prielaidą, kad šiuo metu programų vedimas yra gerokai patobulėjęs, t.y. jų vedėjai profesionalesni, paskaitos įdomesnės ir pan.

- tikėtina, kad patys respondentai, įgiję gyvenimiškos ir santuokinio gyvenimo patirties, labiau subrendo, į sutuoktinių programas ateina laisva valia, jausdami poreikį ieškoti naujų patirčių ir prasmės, todėl rimtai ir atviromis širdimis priima, giliau suvokia tikėjimo tiesas ir dalyvavimo tokiose programose paskirtį.

Šias tyrėjos prielaidas iliustruoja ir vieno iš respondentų pasisakymas: „Iš Sužadėtinių kursų, kaip jau ir minėjau – patirtis nekokia. Iki to maniau, kad bet kokie sunkumai poroje, šeimoje, įprasta ir kaip savaime suprantami dalykai, todėl neverta per daug į juos kreipti dėmesį ir, kad tai praeis savaime. Maniau, kad problemos turi būti sprendžiamos poros viduje, o ne kažkur kitur su kažkuo. Tai apsilankius šeimos centre ir pabendravus su sutuoktinių palydėtojais - paliko teigiamą įspūdį, geranoriškumu ir supratingu bendravimu. Jų tikrumas, ir atvirumas mums, bei parodytas nuoširdus noras padėti, sprendžiant problemas, nubrėžtas gaires, kaip tai daryti, nuo ko pradėti, padarė didelį ir kol kas tik teigiamą įspūdį ir gerą patirtį“ (R13). Kiti tyrimo dalyviai, minėdami gerą patirtį, pasakojo, kodėl dalyvavimas sutuoktinių palydėjimo programose ir/ar mokymuose paliko teigiamus prisiminimus: vieniems patiko programų vedėjai, kurie sugebėjo perduoti savo patirtį ir žinias, kitiems pasikeitusi dvasinė-emocinė savijauta, dar kiti pajuto sielų bendrystę: „Tie sutuoktiniai mus nuramino, padėjo išsikalbėti, išsakyti ką jaučiam, kaip jaučiamės. Va pas juos pasijutom, kaip pas profesionalus, kurie valdė pokalbį, kad jis būtų naudingas ir produktyvus (R01); „Kaip ir sakiau, tai geras laikas - bendrystėje: liudijimais išsikrauni, o klausydamas ir melsdamasis pats pasikrauni su kaupu, tai dvasiniai mainai Dievo akivaizdoje“ (R03); „Bendra malda, švelnios giesmės ir muzika, nuoširdūs ir atviri liudijimai ir patirtys jaudino, džiugino, ramino, kėlė nuostabą ir pagarbą vedančiajai porai ir jų bendradarbiams. Dabar galvoju, kad tokiose vietose jaučiamas Dievo buvimas. Jaučiau begalinį dėkingumą Jam, kad ten patekau, jaučiausi tokia laiminga ir sustiprėjusi!“ (R04); „Blogo, nieko tokio nepatyrčiau, kaip tik gerą ir palaimintą laiką sutuoktinių ir šeimų bendrystėje ir tarnystėje...“ (R05); „Aš keičiuosi pati, matau kad tai pastebi ir mano šeima. Keičiuosi į gera - grįžtu ramesnė, labiau įsiklausanti, vertinanti santykius.<...> Grįžusi jaučiu

pakylėjimą, sustiprėjimą, atsinaujinimo jausmą. Tai persiduoda ir šeimos nariams, juos įkvepia melstis kartu ir pasitikėti savimi, stiprina tikėjimą ir pasitikėjimą Dievu, jaučiame begalinę Jo malonę (R07); „Bendruomeniškumas ir šeimų bendrystės pajautimas ir liudijimų patirtys nuteikia pozityviai. Išsikalbėjimas, pasidalinimas savo gyvenimų patyrimais, sunkumais ir bėdomis „palengvina“ skausmingų išgyvenimus, o džiaugsmą – padvigubina“ (R08).

Vienas respondentas papasakojo apie žmonos savijautą po sutuoktinių savaitgalio su „Gyvieji akmenys“: „Ji jautėsi kažkokia pakylėta ir labai pasikeitusi, tokia atsigavusi ir džiaugsminga“ (R02).

Tyrimo dalyvių klausta, ką svarbaus ir reikšmingo jie parsinešė į savo santuoką/šeimą; ką pavyko pritaikyti šeimos gyvenimo praktikoje; kas ir kaip keitėsi? Analizuojant tyrimo rezultatus, išskirta kategorija „Šeimos gyvenimo praktika ir krikščioniškos dvasinės pagalbos poreikis“ bei dvi subkategorijos – „Pokyčiai“ ir „Pritaikymas“. Dalyvavimas sutuoktinių palydėjimo programose ir/ar mokymuose šeimoms atnešė kokybinių pokyčių: nemaža dalis tyrimo dalyvių (R02, R03, R05, R13) išmoko ne tik kalbėtis, bet ir priimti kitą tokiu, koks jis yra (R03, R05, R06, R08, R13). Tie pasikeitimai atnešė ne tik suvokimą, kad dėl santykių verta stengtis, bet ir džiaugsmą, pilnatvę bei santarvę į jų šeimas: „žmonai atitenka tas mūsų šeimos židinio kurstytojos darbas... suprantu, kad tai nėra taip paprasta kaip atrodė kažkada prieš 10 m. ir teoriškai, atrodo ir aš stengiuosi, bet kartais pradėdau sau priekaištauti, kad per mažai prisidedu prie santykių šeimoje gerinimo ir kūrimo, bet daugiau ar mažiau stengiuosi, žinau ne visada gaunasi, kaip noriu, bet nepalįju ir darau ... ir sakau sau ir žmonai, kad gal kitą sykį busiu geresnis“ (R02); „Gyvenimo kokybė pagerėjo - gyvenimas tarsi derlingesnis ir tikresnis“ (R03); „Neslėpsiu, grįžęs sutuoktinis buvo („apakęs“) t. y maloniai nustebęs ir patenkintas. Tai buvo džiaugsmas mums abiem ir šeimai“ (R04); „keitėsi požiūris į santuoką, į lytinę meilę; į gyvybę ir vaikų gimimą; į mirtį, su kuria neišvengiamai teko susidurti... Keitėsi tarpusavio santykiai: mes darėsi nuoširdesni, šiltesni, atviresni. Buvo lengviau melstis kartu, išmokome vienas kitam sakyti komplimentus, džiaugtis vienas kito dvasiniu augimu, pasidarėme paslaugesni, ir su mažesniais reikalavimais vienas kitam. Supratome, kad santuoka yra dviejų žmonių kelionė augant kartu, padedant, pakeliant ir džiaugiantis vienas kitu“ (R08); „Kiekvienas renginys, maldos grupelės susitikimas yra dovana. Kiekvieną sykį ieškau, o kartais ir gaunu atsakymus į tuos klausimus, kurie tuo metu aktualūs. Tai atgaivina, stiprina mane kaip asmenį, o tuo pačiu ir kaip žmoną, mamą... Kartais tai tiesiog poilsio galimybė nuo buitės“ (R10); „šeimų palydėtojų pagalba privertė patikėti, kad mes patys asmeniškai turime keistis, kad įvyktų tie pokyčiai jų poroje“ (R13).

Popiežiaus Jono Pauliaus II apaštališkajame paraginime Familiaris consortio kalbama apie sutuoktinių pareigą rūpintis savo santuoka, nes: „kiekvienas kiek sugeba, turi malonę ir

įpareigojimą nuolat stiprinti sąjungą, kad šeima taptų „kilniausio žmogiškumo mokykla“ (FC, 21) bei tėvų teisę ir pareigą auklėti, kuri „yra esminė, ji susijusi su žmogaus gyvybės perdavimu; ši pareiga yra pirminė ir svarbesnė už kitų asmenų auklėjimą, nes meilė, jungianti tėvus su vaikais, yra išskirtinė; ji nepamainoma ir nepavadojama, todėl visiškai negali būti perduodama kitiems nei jų įgyjama“ (FC, 36). Popiežius Pranciškus Posinodiniame apaštališkajame paraginiame *Amoris laetitia* akcentuoja neatsiejama meilės ir santuokos ryšį: ji (santuoka) „apima tam tikras pareigas, tačiau tos pareigos kyla iš pačios meilės, meilės, kuri tokia ryžtinga ir dosni, kad geba surizikuoti ateitimi“ (AL, 131). Tyrimo dalyviai pabrėžė, kad sustiprėjo jų meilės ryšys bei tikėjimas, jie tapo sąmoningesni ir ėmė geriau suvokti savo, kaip sutuoktinių ir būsimosios kartos auklėtojų pareigas ir paskirtį: „tai stiprėjantys vertybiniai pokyčiai, taip pat asmenybiniai pokyčiai (ramybė, kito priėmimas be erzelio ir priekaištų, ir meilė širdyje ir šeimoje) ir tarpusavio santykių gerėjimas“ (R04); „Tarnystėje mūsų bėdos tarsi „sumenko ir išgaravo“, iš mūsų atėmė blogas mintis ir abejones, bet stiprino ir motyvavo, pakilti ir žengti pirmyn. Bendra malda, tylos rekolekcijos ar Šv. Rašto skaitymas ir aptarimas, nuoširdus ir atviras dalinimasis bendrystėje suteikė džiaugsmo, naujų jėgų ir polėkio. Lankantis rekolekcijose ir įvairiose palydėjimo programose, būnant šeimų bendrystėje, daug kalbėjomės ir dalinomės apie savo šeimų aplinką, kas veiksminga ir atneša teigiamus pokyčius. Ten išgirdome ir apie Dievo plane numatytą šeimos užduotį – tapti namų Bažnyčiomis sau ir savo vaikams. Tai buvo didžiausias atradimas mums ir stebuklas!“ (R08); „Tikėjimas tapo gilesnis, tikresnis ir bendravimas tiek su Dievu tiek santykiuose, bendravime tapome pasitikintys, atviri kitiems, parsinešėme bendrystę ir tarnystę tiek į savo šeimą tiek į bendruomenę; maldose mažiau prašome - dažniau dėkojame, už ką? už viską: už suteiktą nuostabų tarnystės gėrį; už vienas kitą, taip, už nuostabius vaikus, už sveiką gyvenimą. Išmokau dažniau išsakyti savo jausmus savo vyrui, ieškome bendrystės laiko šeimoje, ir randame - rytinė kava kartu ir (aišku pgl darbo laiko galimybes) už vakarienę kartu, už savanorystę ir bendrystę grupėse“ (R05); „Stengiamės daugiau laiko leisti kartu, o vietoj priekaištų - daugiau pagirti vienas kitą ir pasidžiaugti“ (R13).

Šiuo tyrimu siekta išsiaiškinti krikščioniškos pagalbos svarba ir galimybės, todėl respondentų teirautasi, kokios krikščioniškos pagalbos šiandien dar trūksta? Ką dar, reikšmingo ir svarbaus reikėtų įtraukti ar papildyti jau esamose programose ir/ar mokymuose? Respondentai savo atsakymuose minėjo, pageidavo ir linkėjo:

- platesnės informacijos/reklamos sklaidos apie šeimos centrų veiklą (R01, R08);
- daugiau gerų, profesionalių ir kompetentingų specialistų, ypač vedant sužadėtinių kursus bei glaudesnio bendravimo ir dalijimosi patirtimi tarp pačių savanorių ir kursų vedėjų (R03, R13);

- šiltai bendraujančių kunigų (R09, R10);

„...aktyvesnio ir nuoširdesnio kunigų įsitraukimo į santykius su jaunais žmonėmis mezgimo be moralo, be priekaištų, be aštrių dogmų diegimo. Labai trūksta lankstesnio požiūrio. O sustabarėjusio požiūrio yra per daug“ (R09);

„Manau, kad dar kol kas mažai galimybių gauti profesionalios pagalbos sunkumuose, kylančiuose lytiškumo srityje... tai temos, kuriomis retas kunigas ryžtasi kalbėtis su sutuoktiniais. Taip pat, bent jau aš susiduriu su sunkumu, kuomet nepavyksta atitikti itin aukštų (ko gero, įsivaizduojamų) reikalavimų, kuriuos aš, kaip tikintis žmogus, turėčiau atitikti... Kaip spręsti perfekcionizmo problemas, kaip suderinti skirtingus visų šeimos narių poreikius, kaip padėti vaikams pažinti Dievą“ (R10)

- daugiau vaizdinių priemonių, pvz. gerų filmų krikščioniška tematika (R05):

„Gal šventadieniais, po Šv. Mišių, ruošiant kokias agapės popietes, šv. knygų skaitymus, viktorinas ar „proto mūšius“ tikėjimo, krikščionybės ir kt. temomis; krikščioniškų kino filmų vakarus...ir t.t. kažką tokio. Kad parapijose, Viešpaties dienos šventimas neužsibaigtų Šv. Mišiomis“ (R05);

- pačių šeimų, porų aktyvumo, visuomeniškos veiklos, burtis, liudyti, dalintis (R05, R06, R07);

Dar 2014-12-15 Kauno I dekanato kunigų konferencijoje aptartas sužadėtinių rengimo Santuokai mažose grupėse (parapijose) įgyvendinimas. Joje arkivyskupas S. Tamkevičius pakvietė kunigus diskusijai apie konkretų sužadėtinių rengimo Santuokai įgyvendinimą parapijose, nes pasirengimo kursai paskaitų forma, pasak arkivyskupo, tai tikrai laikina išeitis ir reikia viską daryti, kad kuo greičiau galėtume sužadėtinius rengti Santuokai savo parapijose, nedidelėmis grupelėmis. Kaip pažymėjo kun. I. Sadauskas, Bažnyčia visada padeda žmogui, ypač tose srityse, kur niekas jam nepadeda. Ji artina žmones prie Kristaus, kuris vėl suburs juos į mylinčią šeimą. To nepavyks padaryti žmonių būryje, tik mažose grupėse. Gal tai laiko ženklas, kad žmonėms trūksta bendrumo, dvasinių ryšių? (Bažnyčios žinios, 1997). Tyrimas atskleidė, kad iki šiol egzistuoja krikščioniškos pagalbos prieinamumo provincijoje problema. Tyrimo rezultatai atskleidė ir bendravimo mažose grupėse poreikį. Interviu dalyvavę respondentai pasidalino savo mintimis ir išreiškė rūpestį dėl krikščioniškos pagalbos sklaidos. Interviu rezultatai atskleidė, kad tikinčios poros norėtų turėti galimybę susibėgti ir padiskutuoti mažomis grupelėmis jų lankomose parapijose, kaip puoselėti katalikiškas vertybes, apginti jas prieš pasaulietines pažiūras sielovados plotmėje:

„Dideliuose miestų šeimų centruose renginių gal ir pakankama, bet ar nereikėtų pamąstyti apie mažas parapijas, ypač Lietuvos periferijų Bažnyčiose, jas atgaivinti, tą tikėjimo gyvumą bendruomenių bendrystėse - linksmą džiaugsmingą, nuoširdų ir tikrą - pradedant kunigais ir

baigiant parapijų tikinčiaisiais“(R05); „...būtų patogiau, kad tokios programos vyktų ir mažesnėse parapijose. Bent jau Šv. Rašto skaitymas, aptarimas ir agape arbata pabaigoje“ (R08); „Krikščioniškos pagalbos pas mus miestelyje nėra“ (R12).

Tyrimo pabaigai norėtusi pacituoti kelių respondentų mintis, kurios iliustruoja, ko, tikriausiai ilgisi ir tikisi kiekvienas, dalyvaujantis tikinčiųjų bendruomenės gyvenime; atskleidė gyvo, nuoširdaus tikėjimo, atsidavimo mylinčiam Kristui ilgesį. Jausmų ir kūno malonumų užgožtame pasaulyje būtinai reikia tų, kurie viso savo gyvenimo pavyzdžiu įrodo, kad toks atsidavimas galimas. Krikščioniškoms susituokusioms poroms, kurios pergyvena žmogiškos meilės didingumą visišku atsidavimu vieno antram, kurie taip pat supranta visą jėgą ir paramą Santuokos sakramento ir Kristaus meilės, teikiamą jų amžinai vienybei, — pašvęstų sielų artimumas yra skaidrinanti šviesa ir įkvepiąs pavyzdys. „Man geriausi renginiai - tie, kur yra daug tikėjimo. Man patinka, kai renginyje yra bent vienas stipriai tikintis žmogus... nemoku žodžiais apibūdinti. Svarbios ne tiek konkrečios žinios, kiek pats žmogaus tikėjimas... nemoku išsireikšti...programų organizatoriams palinkėčiau kviesti žmones, kurių tikėjimas, buvimas šalia paliečia širdis...“ (R11); „Visokeriopa pagalba yra reikalinga, jeigu šeima papuola į krizes. Įvairių specialistų, kurie kompetentingai ir profesionaliai gali kalbėti ir konsultuoti ir „surišti“, „prijungti“ prie tikėjimo“ (R13).

Apibendrinant tyrimo duomenis padarytos išvalgos ir išvados, kad dalyvavimas sutuoktinių palydėjimo programose tiriamiesiems suteikė tik geros patirties ir atnešė pokyčių: išmokė konstruktyviai vesti dialogą, padėkoti ir atsiprašyti, padėjo pamatyti save iš šono, atnešė į jų šeimas ramybę ir džiaugsmą, padėjo atsinaujinti dvasiai, atgaivino jausmus, padėjo asmenybės ugdymui. Svarstydami apie krikščioniškos pagalbos galimybių gerinimą ir plėtrą, respondentai linkėjo platesnės informacijos/reklamos sklaidos, profesionalių ir kompetentingų specialistų, glaudesnio bendravimo, dalijimosi patirtimi ir liūdijimų tarp pačių savanorių ir kursų vedėjų, pačių šeimų, porų aktyvumo, platesnio vaizdinių priemonių krikščioniška tematika naudojimo, darbo mažomis grupėmis.

Lankantis rekolekcijose ir įvairiose palydėjimo programose, būnant tarnystėje šeimų bendrystėje, tiriamiesiems atėjo suvokimas, kad krikščioniškos šeimos ir tampa maža namų Bažnyčia. Ta aplinka, kurioje vaikams sėjama ir puoselėjama Kristaus Evangelijos sėkla ir taip vykdomas Kūrėjo planas.

IŠVADOS

1. Šiandienos iššūkiai santuokai ir šeimai nulemti globalėjančio pasaulio, įsigalint vis naujoms ideologijoms ir kultūroms. Tikėjimo praradimas iškreipia ir sumenkina sutuoktinių santykių reikšmę ir įsipareigojimus, formuoja vertybinę sistemą, pagrįstą materialinių vertybių kultu ir egoistiniu, vartotojišku, malonumais grįstu, požiūriu į žmogų. Gausėjant abortų skaičiui, skyrybų ir partnerystės principu, gyvenančių porų, daugėjant vaikų gimusių ne santuokoje, ar augančių tik su vienu iš tėvų, mokslininkai, politikai ir plačioji visuomenė, diskutuoja apie santuokos ir šeimos instituto krizę, nesant vieningos nuomonės, kaip į tai reaguoti. Santuokos ir šeimos sampratos neapibrėžtumas ir kaita neišvengiama šiuolaikinės visuomenės palydovė, jos ideologinių, ūkinių, kultūrinių ir socialinių procesų subproduktas, lemiantis socialines problemas.

Taigi Bažnyčiai tenka atnaujinti ganytojišką pastoracinę sielovadą ir spręsti naujus uždavinius: rengiant sužadėtinius santuokai, ugdyti sužadėtinių sąmoningumą ir suvokimą, galimai atsineštam iškreiptam požiūriui į kohabitaciją, partnerystę, vienalytes šeimas, atsparumą susidūrus su dabartiniais iššūkiais - įteisinti partnerystę ar vienos lyties „santuokas“; rūpinantis ir lydint neseniai susituokusius, ištikus sunkumams ir krizėms; stiprinant ir palaikant krikščioniškas šeimas – rodyti kryptį, teikti krikščionišką dvasinę pagalbą.

2. Bažnyčia, kuriai svarbūs - Kristaus įsteigtos sakramentinė santuokos, šeimos kaip kristologinės Bažnyčios apraiškos, žmogaus orumo kaip Dievo kūrinio – atstatymas, tiek moraline, tiek ontologine prasme, ieško naujų krypčių ir galimybių pastoracinėje sielovadoje. Pagal Bažnyčios mokymą, tikėjimo atsinaujinimui ir ugdymui(si) palankiausia aplinka - šeima, tikėjimo skleidėjams ir ugdytojams esant - tėvams. Bažnyčia, kartu su dabartine šeima, atsakingos už ateinančios kartos tikėjimą ir šeimų įkrikščioninimą. Bažnyčios ganytojiškas vaidmuo ir šeimos bendradarbiavimas, tęstinas per tarnystę bendrystėje. Vadovaujami vyskupijų pastoracinių tarybų, veiklą, šeimos ir jaunimo centrai, katechumenatai, vykdydami sielovadines programas - kursais, mokymais ir seminarais, rekolekcijomis, judėjimais, maldos grupėmis, stovyklomis ir t.t. ruošia, ugdo, sužadėtinius, gaivina ir gydo santuokas, atstato ir stiprina šeimos tvarumą, teikiant krikščionišką dvasinę pagalbą daugiapakopėmis krikščioniškosios pastoracijos priemonėmis. Šeimos centruose dirba ir savanoriauja Bažnyčios bendruomenės nariai, pasauliečiai, įvairių specialybių žmonės: katechetai, psichologai, gydytojai, edukologai, socialiniai darbuotojai.

Ganytojiškos Bažnyčios vykdydama pastoracinę sielovada, ieško naujų būdų ir galimybių padėti kiekvienam, praradusiam tikėjimo kryptį ir dvasiškai pažeistam žmogui, santuokai - krizės akivaizdoje, susilpnėjusiai ir sergančiai šeimai. Iš šio giluminio poreikio, ir kyla dvasinės pagalbos šeimai kryptys, remiantis Bažnyčios mokymu ir tradicija: prevencinės, krizių įveikimo ir kt. Bažnyčia pripažįsta ir kitus katalikų pasauliečių judėjimus, neprieštaraujančius Bažnyčios tradicijai,

galinčius pasitarnauti sutuoktinių ugdymui krikščioniškos doros ir moralės dvasioje, padedančius šeimoms gyventi Kristaus Evangelija.

3. Kokybinio tyrimo rezultatai ir jų analizė atskleidė:

- Santuokos sakramentas reiškia priesaiką ir dovanojimąsi sutuoktiniui Dievo akivaizdoje, santuokinės meilės, ištikimybės, atsakomybės ir Dievo malonės simbolis.

- Sužadėtinių rengimo Santuokos sakramentui kursų programos Lietuvoje yra aktualios, pasižyminčios teigiama kokybės dinamika.

- Sakramentinėje santuokoje kokybiniai pasikeitimai dvasiniame lygmenyje - asmeninio tikėjimo ir santykio su Dievu augimas, atskleidžia teigiamą dvasinės brandos ir sąmoningumo kismą. Suvokimas esant juos Kūrėjo malonėje, ugdo krikščionišką dvasią, tvarumą išgyvenant krizes ir atsparumą, susidūrus su sunkumais. Gyvenantys sakramentinėje santuokoje, patvirtino gyvo tikėjimo, krikščioniškos doros ir moralės svarbą santuokos tvarumui ir vaikų auklėjimui.

- Dalyvavimas palydėjimo programose suteikė reikšmingos patirties ir atskleidė teigiamą pokyčių dinamiką supratimo, santykių, vertybių srityse:

- augančią savimonę ir savivoką pasireiškiančią: konstruktyviu dialogu, dėkojimu ir atsiprašymu, nuolankumu, pasitikėjimu, ramybe ir džiaugsmu šeimoje kaip sutuoktinių ir ugdytojų;

- dvasinę brandą pasireiškiančią: poreikiu tarnystei ir bendrystei, noru padėti kitiems, liudijant, dalinantis patirtimi, lydėti pagalbos ir paramos stokojančius sutuoktinius, palaikyti, globoti ir stiprinti silpnesnes šeimas, skleidžiant gerą žinią ir tikėjimo dvasią kaip krikščionišką dvasinę pagalbą.

Sutuoktinių palydėjimo ir palaikymo programose respondentai išreiškė: platesnės informacijos/reklamos sklaidos, profesionalių ir kompetentingų specialistų, glaudesnio bendravimo ir dalijimosi patirtimi tarp savanorių ir kursų vedėjų, šeimų, porų aktyvumo, platesnio vaizdinių priemonių krikščioniška tematika naudojimo, bendravimo mažose grupėse, poreikius.

Apibendrinti teorinio bei empirinio tyrimo rezultatai rodo, jog krikščioniškoji dvasinė pagalba sutuoktiniams ir šeimoms gali būti traktuojama kaip svarbus santuokos ir šeimos tvarumo puoselėjimo veiksnys, pasitarnaujantis krizių prevencijai ir įveikai, todėl galima teigti, kad kelta tyrimo hipotezė pasitvirtino.

REKOMENDACIJOS

Mokslinės literatūros analizė bei tyrimo rezultatai leidžia pateikti tam tikrus rekomendacinio pobūdžio pasiūlymus sužadėtinių rengimo Santuokos sakramentui kursų bei Sutuoktinių palydėjimo programų bei mokymų organizatoriams įvairiose Lietuvos Katalikų bendruomenės vyskupijų ir parapijų Šeimos centruose:

- Aktyvinti krikščioniškąją bendruomenę, kviečiant poras savanoriauti, šeimas - burtis visuomeniškai veiklai, liudyti, dalintis;
- Siekti glaudesnio kursų ir programų vedėjų bendradarbiavimo;
- Organizuoti platesnę informacijos bei reklamos sklaidą apie Šeimos centrų veiklą bei krikščioniškos dvasinės pagalbos šeimoms programas;
- Kursų ir programų metu naudoti daugiau vaizdinių priemonių bei aktyviųjų veiklos metodų, pvz. gerų filmų, organizuoti viktorinas, knygų aptarimus, „proto mūšius“ krikščioniška aktualia šeimoms tematika.

LITERATŪRA

1. Albisetti, V. (2012). Meilė. Kad būtume kartu visą gyvenimą. Vilnius: UAB Katalikų pasaulio leidiniai.
2. Baronėnas, K. (2016). Santuokos sampratos transformacija šiuolaikinėje teisėje „už“ ir „prieš“. Vilnius: VU.
3. Bažnyčios mokymas, III knyga. Apie santuokos sakramentą ir auklėjimą. (2010). Kaunas: Laetitia, p. 107.
4. Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydzūnaitė, V. (2008). Kokybinių tyrimų metodologija. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė.
5. Bendruomenė, panaši į dangaus karalystę. (2013). [Žiūrėta: 2019-12-07]. Prieiga per internetą:< <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-07-14-bendruomene-panasi-i-dangaus-karalyste/104082>>
6. Bernatienė, J. (2002). Katalikų bažnyčios mokymas apie pasirengimą santuokai//Už gyvybę, Nr. 10, Kaunas: VšĮ Leidybos ir informacijos centras „Už gyvybę“.
7. Brilius, V. (2015). Ar gyvenimas kartu nesusituokus tai nuodėmė? [Žiūrėta: 2020-04-07]. Prieiga per internetą:< <https://www.klauskkunigo.lt/10376/ar-gyvenimas-kartu-nesusituokus-tai-nuodeme>>
8. Crabb, L. (Dr.) (2013). Understanding People: Why We Long for Relationship / Enlarged – eBook, Zondervan, EPUB.
9. Česnaitė, V. (2015). Lietuvos šeima: sampratos ir praktikos. Daktaro disertacija. Vilnius: VU.
10. Gaillardetz, R.R.,; Clifford, C.E. (2013). Raktas į Vatikano II susirinkimo mokymą. Vilnius: UAB Katalikų pasaulio leidiniai.
11. Giddens, A. Sociologija (2005). Kaunas: UAB „Poligrafija ir informatika“.
12. Girgis, Sh.; Anderson, R.T.; George, R.P. (2016). Kas yra santuoka? Vilnius: UAB Katalikų pasaulio leidiniai.
13. Jonas Paulius II. (1994). Apaštališkoji Adhoracija FAMILIARIS CONSORTIO. Vilnius: LUMEN fondo leidykla.
14. Jonas Paulius II. (1994). Enciklika VERITATIS SPLENDOR. 1993 rugpjūčio 6. Visiems katalikų bažnyčios vyskupsams kai kuriais pagrindiniais bažnyčios moralinio mokymo klausimais. Vilnius: AIDAI.
15. Kasper, W. (2017). Amoris laetitia: lūžis ir tąsa // Kaunas 2017 01 26, Bažnyčios žinios, Nr. 1/439, p. 11-15.

16. Kanonų Teisės Kodeksas. Pirmoji knyga. Bendrosios normos. (1917). [Žiūrėta: 2020-01-24]. Prieiga per internetą: <<http://viluckas.lt/wp-content/uploads/2010/10/cickodeksas.pdf>>
17. Kardelis, K.(2002). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: vadovėlis. Kaunas: Judex.
18. Katalikų Bažnyčios katekizmas. (2012). Kaunas: Katalikų pasaulio leidiniai.
19. Kauno arkivyskupijos antrasis sinodas (2008). Kaunas: Kauno arkivyskupija.
20.) (Kauno arkivyskupija: veiklos kryptys, 2020). [Žiūrėta: 2020-02-24]. Prieiga per internetą: <<https://www.kaunoarkivyskupija.lt/kasc/>>
21. Kauno Švč. Sakramento rektoratas. (2020). Santuoka. [Žiūrėta: 2020-04-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.svc-sakramento-rektoratas.lt/page.php?18kunigyste>>
22. Kauno I dekanato kunigų konferencijoje aptartas sužadėtinių rengimo Santuokai mažose grupėse (parapijose) įgyvendinimas. (2014 12 15) [Žiūrėta: 2020-04-30]. Prieiga per internetą: <<http://www.kaunoarkivyskupija.lt/index.php?id=140&ncid=2&nid=2446>>
23. Kizevičienė, A. (2016). Suaugusiųjų katechezė ir jos svarba rengiantis sakramentinei santuokai X vyskupijos parapijose. Kaunas: VDU.
24. Krištaponytė, I. (2014). Tos pačios lyties asmenų sąjungų iššūkiai santuokos ir šeimos institutams. Kaunas: VDU.
25. Kuby, G. (2014). Gender revoliucija. Kaunas: Artuma.
26. Kulpys, Ž. (2007). Nesunku suprasti, kodėl tiek santuokų išyra [Žiūrėta: 2019-11-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2007-10-29-kun-zydrunas-kulpys-nesunku-suprasti-kodel-tiek-santuoku-isyra/14590>>
27. Luobikienė, I. (2000). Sociologija: bendrieji pagrindai ir tyrimų metodika. Kaunas: KTU.
28. Luobikienė, I. (2004). Sociologinių tyrimų metodika. Kaunas: Technologija, 142 p.
29. Lietuvos gyventojų politikos strategijos metmenys. (2004). Vilnius: Socialinių tyrimų institutas.
30. Lietuvos Respublikos Konstitucija. (2012). Kaunas: leidykla „Judex spauda“.
31. Lietuvos Respublikos 2011 metų visuotinio gyventojų ir būstų surašymo rezultatai. (2013). [Žiūrėta: 2019-10-20]. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/documents/10180/217110/Gyv_kalba_tikyba.pdf/1d9dac9a-3d454798-93f5-941fed00503f>
32. Lietuvos Vyskupų Konferencijos nutarimas dėl Pasirengimo Santuokos sakramentui programos. (1996). [Žiūrėta: 2019-12-07]. Prieiga per internetą: <<https://www.baznycioszinios.lt/old/bz9622/6221vk2.html>>
33. Mačiūnas, L. L. (2007). Šeima – gyvybės nešėja. [Žiūrėta: 2019-12-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/62382>>

34. Maslauskaitė, A. (2004). Šeimos deinstitutionalizacija: raida, priežastys ir iššūkiai šeimos politikai // Šeimos politikos ir teisės iššūkiai Europoje. Vilnius: ESTEP projektai.
35. Maslauskaitė, A. (2005). Tarpusavio santykių kokybė Lietuvos šeimose // Sociologija. Mintis ir veiksmas, Nr. 1, Vilnius: VU leidykla.
36. Meškauskas, A. (2012). Atsakingos tėvystės ir motinystės samprata pagal katalikų bažnyčios mokymą po II Vatikano susirinkimo. Kaunas: VDU.
37. Midverytė, M. (2013). Tikiu ir veikiu: pasauliečių vaidmuo visuomenėje. [Žiūrėta: 2020-05-09]. Prieiga per internetą: <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-01-07-tikinciuju-pasaulieciu-vaidmuo-visuomeneje/93247>>
38. Miškinytė, R. (2018). Tarpkonfesinės ir tarpreliginės katalikų santuokos. [Žiūrėta: 2019-09-15]. Prieiga per internetą: <<http://misriseima.lt/index.php/poros-santykiai/santuokos-psichologija/190-tarpkonfesines-ir-tarpreligines-kataliku-santuokos>>
39. Myers, D.G. (2008). Socialinė psichologija. Vilnius: UAB „Poligrafija ir informatika“
40. Mokslininko etikos kodeksas. (2012). Patvirtinta 2012 m. birželio 19 d. LMA prezidiumo posėdyje nutarimu Nr. 22. [Žiūrėta: 2020-01-24]. Prieiga per internetą: <<http://www.lma.lt/mokslininko-etikos-kodeksas>>
41. Narbekovas, A.; Obelenienė, B.; Kulpys, Ž. (2011). Katalikų sužadėtinių santuokos samprata // Socialinis darbas, Nr. 10(1).
42. Pastoracinė konstitucija apie Bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje *Gaudium et spes*, 50. (2014). Visuotinis Vatikano II susirinkimas. [Žiūrėta: 2019-12-07]. Prieiga per internetą: <http://www.lcn.lt/b_dokumentai/vatikano_2s/gaudium-et-spes.html>
43. Philippe M.-D. (2014). Meilės gelmėse. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
44. Pijus XI. (1930). Enciklika „Casti connubii“ apie krikščionišką santuoką, 1930 12 31. [Žiūrėta: 2020-01-05]. Prieiga per internetą: <<https://fsspx.lt/popieziu-dokumentai/pijus-xi-enciklika-casti-connubii-apie-krikscioniska-santuoka>>.
45. People in the EU - statistics on household and family structures. (2019). [Žiūrėta: 2019-09-22]. Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=People_in_the_EU_statistics_on_household_and_family_structures#Marriage>
46. Popiežiškoji kultūros taryba. (2004). „Kur tavo Dievas?“ [Žiūrėta: 2019-11-09]. Prieiga per internetą: <http://www.lcn.lt/b_dokumentai/kiti_dokumentai/kur-tavo-dievas.html>
47. Popiežiaus pratarmė knygai apie „Amoris laetitia“ (2019). [Žiūrėta: 2019-12-20]. Prieiga per internetą: <<https://www.vaticannews.va/lt/popiezius/news/2018-08/popieziaus-pratarme-knygai-apie-amoris-laetitia.html>>

48. Popiežiškoji šeimos taryba. Rengimas Santuokos sakramentui. [Žiūrėta: 2019-12-09]. Prieiga per internetą:
<https://eis.katalikai.lt/vb/romos_kurija/popieziskosios_tarybos/seimos/1996-05_13_rengimas-santuokos-sakramentui>
49. Popiežiškoji šeimos taryba: apie „tarpkonfesines“ ir „tarpreligines“ santuokas. (2013). [Žiūrėta: 2019-10-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-04-05-popieziskoji-seimos-taryba-apie-tarpkonfesines-ir-tarpreligines-santuokas/98602>>
50. Popiežiškoji šeimos taryba. 15-osios plenarinės asamblėjos išvados (2002). [Žiūrėta: 2019-12-07]. Prieiga per internetą:< <http://www.lcn.lt/bzinios/bz0302/302doc3.html>>
51. Popiežius Jonas Paulius II. (1994). Laiškas šeimoms GRATISSIMAM SANE. Vilnius: „Katalikų pasaulio“ leidykla.
52. Popiežius Jonas Paulius II. (1995). Enciklika EVANGELIUM VITAE apie žmogaus gyvybės vertę bei neliečiamumą. [Žiūrėta: 2019-12-08]. Prieiga per internetą: <https://eis.katalikai.lt/vb/popieziai/jonas_paulius_ii/enciklikos/evangelium-vitae>
53. Popiežius Pranciškus. „Amoris laetitia“: sužadėtiniai – kelias iki santuokos ir šventė (2016). [Žiūrėta: 2019-12-07]. Prieiga per internetą:
<<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2016-11-20-amoris-laetitia-suzadetiniai-kelias-iki-santuokos-ir-svente/151263>>
54. Popiežius Pranciškus.(2015). Bendrosios audiencijos katechezė. [Žiūrėta: 2020-05-07]. Prieiga per internetą:
<<https://eis.katalikai.lt/vb/popieziai/pranciskus/audiencijos/2015-04-22>>
55. Popiežius Pranciškus.(2018). Mylėti, kaip dievas: trečiadienio katechezės apie šeimą. Kaunas: Artuma.
56. Prastėja demografiniai rodikliai. (2011). XXI amžius, Krikščioniškos minties, kultūros ir visuomenės laikraštis. Nr. 17 (1897). [Žiūrėta: 2019-09-14]. Prieiga per internetą:
<http://www.xxiamzius.lt/numeriai/2011/03/04/aktu_01.html>
57. Pristatytas apaštališkasis paraginimas „Amoris laetitia“ // Bažnyčia pasaulyje, 2016 m., Nr. 4 (430), Kaunas: Lietuvos Katalikų Bažnyčios informacijos centras.
58. Pukelienė, D. (2016). Programos „Rengimas santuokos sakramentui“ kokybės gerinimo galimybės. Magistro darbas. Kaunas: VDU.
59. Ralys, K. (2009). Katalikų Bažnyčios požiūrio į šeimą edukacinis įgyvendinimas // Pedagogika, Nr. 96, p. 116-121.
60. Ralys K. (2009). Sužadėtuųjų rengimas katalikiškajai santuokai. Daktaro disertacija. Vilnius: VPU leidykla.

61. Ruzgienė, A. (2009). Neformalaus mokymo(si) reikšmė sutuoktinių saviugdai. Kaunas: VDU.
62. Sadauskas, I. (Kun). (1997). Tikėjimo sambūriai // Bažnyčios žinios. Kaunas: Lietuvos Katalikų Bažnyčios informacijos centras.
63. Sąsiuvinis sužadėtiniams. Sužadėtinių rengimas santuokos sakramentui. (2015). Vitkauskienė, V.; Lukėnienė, D. (Sud.); Micevičiūtė, V. (Red.). Kaunas: Lietuvos Vyskupų konferencija, Katalikų interneto tarnyba.
64. Saulaitis, A. (SJ). (2005). Nutylima tema: mišri santuoka - iššūkis sutuoktiniams ir jų šeimoms. [Žiūrėta: 2019-10-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2005-06-16-nutylima-tema-antanas-saulaitis-sj-misri-santuoka-issukis-sutuoktiniams-ir-ju-seimoms/5956>>
65. Stankūnienė, V. ir kt. (2003). Šeimos revoliucija? Iššūkiai šeimos politikai. Vilnius: Socialinių tyrimų institutas.
66. Streikus, A. (2002). Sovietų valdžios antibažnytinė politika Lietuvoje (1944-1990). Vilnius: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras.
67. Šeima, santuoka ir de facto gyvenimo sąjungos. (2000). Popiežiškosios šeimos tarnybos parengtas straipsnis. [Žiūrėta: 2019-09-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.lcn.lt/bzinios/bz0108/108dok.html>>
68. Šeimos centras - veiklos kryptys. (2019). [Žiūrėta: 2019-12-07]. Prieiga per internetą: <<https://www.kaunoarkivyskupija.lt/kasc/>>
69. Šeimų klubas „Darna“ (2019). [Žiūrėta: 2019-09-07]. Prieiga per internetą: <<https://matulaiciospc.org/seimos/seimu-klubas-darna/>>
70. Šulčienė, R. (2014). Kohabitacija: tuoktis nebemadinga? // Savaitė Nr. 6, 2014 m. vasario 5 d.
71. Šventasis raštas. Senasis ir Naujasis Testamentas. (1998). Vilnius: Lietuvos Katalikų Vyskupų Konferencija.
72. Šventasis Tėvas Pranciškus. (2016). Posinodinis apaštališkasis paraginimas „AMORIS LAETITIA“ apie meilę šeimoje. Kaunas: VšĮ Katalikų interneto tarnyba.
73. Tamkevičius, S. (2011). Katalikų Bažnyčios Lietuvoje atsakas į iššūkius šeimai. Tapatutinė ekumeninė konferencija „Krikščionys iššūkių šeimai akivaizdoje“. Kaunas, 2011 01 10. // Bažnyčios žinios. Nr. 1 (361), p. 16.
74. Tidikis, R. (2003). Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.

75. The Freedom to Marry Internationally. (2019). [Žiūrėta: 2019-10-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.freedomtomarry.org/pages/the-freedom-to-marry-internationally>>
76. Truncė, M. (2019). Psichologas M. Truncė: jei norime išsaugoti santykius, reikalinga emocinė trauka. (aut. R. Juodaitienė); [Žiūrėta: 2019-11-01]. Prieiga per internetą: <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2019-07-19-psichologas-m-trunce-jei-norime-issaugoti-santykius-reikalinga-emocine-trauka/176654>>
77. Vabuolas, Ž. (2020). Bažnyčios socialinio mokymo terminų žodynas (nebaigtas). [Žiūrėta: 2020-01-30]. Prieiga per internetą: <<https://www.katalikai.lt/index.php?id=359>>
78. Vanagienė, G. (2004). Sutuoctinių ir sugyventinių (partnerių) teisinės padėties Lietuvoje lyginamoji analizė // Šeimos politikos ir teisės iššūkiai Europoje. Vilnius: ESTEP projektai.
79. Vėžalienė, L. (2018). Septynios didžiosios nuodėmės psichologo kabinete. Vilnius: Tyto Alba.
80. Visuotinis Vatikano II Susirinkimas (1964). Dogminė konstitucija apie Bažnyčią LUMEN GENTIUM. Paskelbta: 1964 m. lapkričio 21 d. [Žiūrėta: 2020-05-09]. Prieiga per internetą: <https://eis.katalikai.lt/vb/susirinkimai/vatikano_ii/konstitucijos/lumen-gentium>
81. Vorgrimler, H. (2003). Naujasis teologijos žodynas. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba.
82. Ватиканский иерарх: межконфессиональные и межрелигиозные браки могут повлиять на религиозную жизнь. (2013). [Žiūrėta: 2019-10-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.ecumenicalstudies.org.ua/ru/ekumenichni-novini/2013/04/08/4127>>
83. Žydžiūnaitė, V.; Merkys, G.; Jonušaitė, S. (2005). Socialinio pedagogo profesinės adaptacijos kokybinė diagnostika. Mokslo darbai. Pedagogika. Vilnius: VPU leidykla.
84. Žydžiūnaitė, V. (2007). Tyrimo dizainas: struktūra ir strategijos. Kaunas: Technologija.
85. Žydžiūnaitė, V. (2011). Baigiamojo darbo rengimo metodologija. Mokomoji knyga. Klaipėda: KVK.
86. Žukauskas, A. (Kun.). (2015). Gyvenančių be santuokos sakramento porų sielovados teorinės galimybės katalikų bažnyčioje Lietuvoje. Kaunas: VDU.

SANTRAUKA

Kadė A. Krikščioniškoji dvasinė pagalba kaip santuokos ir šeimos tvarumo veiksnys. Dvasinio konsultavimo ir asistavimo studijų programos magistro baigiamasis darbas. Darbo vadovė doc. dr. Vaineta Juškienė, Klaipėdos universitetas, Klaipėda, 2020. - 88 p. (be priedų).

Raktažodžiai: krikščioniškoji dvasinė pagalba, santuoka, pastoracija/sielovada.

Pasaulyje per pastaruosius penkiasdešimt metų įvyko daugiau santuokos instituto pokyčių, nei per pastarąjį tūkstantmetį. Bendrosios ir kontinentinės teisės šalyse santuoka ir šeima ilgai buvo tapačios sąvokos. Pilnavertę šeimą galėjo sukurti tik heteroseksuali sutuoktinių pora ir jos vaikai. Visuomenė neigiamai vertino ikisantuokinę kohabitaciją, vedybų atidėliojimą, tos pačios lyties porų santykius, tačiau XX a. viduryje ėmė ryškėti tendencingi santuokos sampratos pokyčiai, jos svarbos mažėjimas. Trečiame nepriklausomybės dešimtmetyje, mūsų visuomenė modernėjant Lietuvoje įsigali, o Vakarų pasaulyje jau tapo norma, kad santuoka yra tik vienas iš kelių alternatyvių būdų užmegzti artimus šeiminius santykius. Katalikų Bažnyčios socialinis mokymas kalba apie krikščionišką šeimą ir Santuokos Sakramento gaivinamą bei puoselėjamą santuokinę meilę. Šiame modernios tikrovės kontekste labai svarbi tampa Krikščioniškoji dvasinė pagalba sutuoktiniams ir šeimoms bei Katalikų Bažnyčios socialinis mokymas, orientuotas į katalikų sužadėtinių, besirengiančių tuoktis Bažnyčioje, santuokos ir šeimos vertybių, atitinkančią Katalikų Bažnyčios mokymą, ugdymą ir išsaugojimą.

Magistro baigiamajame darbe teoriniu aspektu analizuojami santuokai kylantys iššūkiai ir krikščioniškos pagalbos kryptys bei pristatomas empirinis kokybinis dvasinės pagalbos šeimoms poreikio ir poveikio tyrimas. Tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad daugelis respondentų jaučia krikščioniškos dvasinės pagalbos poreikį sutuoktiniams, iš kurios tikisi pasisemti žinių, suteikti ir gauti palaikymo, pasidalinti problemomis, išgirsti kitų žmonių liudijimus. Tyrimas atskleidė, kad sužadėtinių rengimo Santuokos sakramentui kursų programos Lietuvoje yra aktualios, pasižyminčios teigiama kokybės dinamika.

Dalyvavimas sutuoktinių palydėjimo programose tiriamiesiems suteikė reikšmingos patirties, įgalinančios pozityvius pokyčius porų santykiuose: išmokė konstruktyviai vesti dialogą, padėkoti ir atsiprašyti, padėjo pamatyti save iš šono, atnešė į jų šeimas ramybę ir džiaugsmą, padėjo atsinaujinti dvasiai, atgaivino jausmus, padėjo asmenybės ugdymui. Sutuoktinių palydėjimo programose respondentai pageidautų platesnės informacijos/reklamos sklaidos, profesionalių ir kompetentingų specialistų, glaudesnio bendravimo ir dalijimosi patirtimi tarp pačių savanorių ir kursų vedėjų, šeimų, porų aktyvumo, platesnio vaizdinių priemonių krikščioniška tematika naudojimo, bendravimo mažose grupėse. Apibendrinti teorinio bei empirinio tyrimo rezultatai rodo, jog krikščioniškoji dvasinė pagalba sutuoktiniams ir šeimoms gali būti traktuojama kaip svarbus šeimos tvarumo puoselėjimo veiksnys, pasitarnaujantis krizių prevencijai ir įveikai.

SUMMARY

Kadė A. "Christian Spiritual Support as a Factor of Marriage and Family Sustainability". Master Thesis of spiritual counselling and assistance postgraduate program. Thesis supervisor doc. dr. Vaineta Juškienė. Klaipėda University: Klaipėda, 2020. - 88 pages (without appendixes).

Keywords: Christian spiritual support, marriage, pastoral care.

There have been more changes in the institute of marriage in the world in the last fifty years than in the last millennium. In common and continental law countries, marriage and family have long been identical concepts. Only a heterosexual couple and their children could create a full-fledged family. Pre-marital cohabitation, postponement of marriages, same-sex relationships were negatively assessed by society, but in the 20th century. In the middle of the 19th century, tendentious changes in the concept of marriage began to become apparent, and its importance decreased. In the third decade of independence, with the modernization of our society in Lithuania, it has become the norm in the Western world that marriage is only one of several alternative ways to establish close family relationships. The social teaching of the Catholic Church speaks of the Christian family and the marital love revived and nurtured by the Sacrament of Marriage. In this context of modern reality, Christian spiritual assistance to spouses and families and the social teaching of the Catholic Church, focused on the development and preservation of marriage and family values of Catholic brides preparing to marry in the Church, in line with the teaching of the Catholic Church, become very important.

The master's thesis theoretically analyzes the challenges of marriage and the directions of Christian help and presents an empirical qualitative study of the need and impact of spiritual help for families. The results of the survey suggest that many respondents feel the need for Christian spiritual help for spouses, from whom they expect to learn, give and receive support, share problems, and hear other people's testimonies. The research revealed that the programs of courses for the preparation of brides for the sacrament of Marriage are relevant in Lithuania, characterized by positive quality dynamics.

Participation in spousal escort programs provided subjects with meaningful experiences that enabled positive change in the couple's relationship: taught constructive dialogue, thank and apologize, helped see themselves from the sidelines, brought peace and joy to their families, helped rejuvenate spirits, revitalized personal feelings. In spousal escort programs, respondents would like more information/publicity, professional and competent professionals, closer communication and sharing of experiences between volunteers and course leaders themselves, families, couples, greater use of visual media on Christian topics, and communication in small groups. The summarized results of theoretical and empirical research show that Christian spiritual support for spouses and families can be seen as an important factor in fostering family sustainability, serving crisis prevention and coping with it.

PRIEDAI

Priedas Nr. 1

INTERVIU KLAUSIMYNAS

Respondento sociodemografiniai duomenys

1. Jūsų lytis?
2. Jūsų amžius?
3. Jūsų gyvenamoji vieta?
4. Kiek laiko/metų esate santuokoje?

Santuokos sakramento vertinimas

1. Ką Jums reiškia santuokos sakramentas? Kokia *sakramentinės Santuokos esmė*?
2. Kaip pasireiškia *Santuokos sakramentas* Jūsų santuokoje?
3. Ką manote apie santuokos sakramento atnaujinimą? *Kodėl ir kaip tai veikia santuoką?*
4. Kokią reikšmę turi krikščioniškos vertybės šeimoje? Kuo veiksmingas sutuoktinių tikėjimo tiesų atnaujinimas ir gilinimas santuokoje?

Krikščioniška dvasinė pagalba šeimai

Sužadėtinių pasirengimas santuokai

5. Kaip sprendžiate santuokoje iškylančius sunkumus? Kas tada svarbu?
6. Kokia nuomonė apie mokymos(i) svarbą apie (su)gyvenimą santuokoje/šeimoje? Kodėl taip manote?
7. Kokia jūsų nuomonė apie krikščioniškos dvasinės pagalbos programos ir mokymai sutuoktiniams ir kodėl?

Sužadėtinių rengimo Santuokai programos kursų poreikis ir poveikis

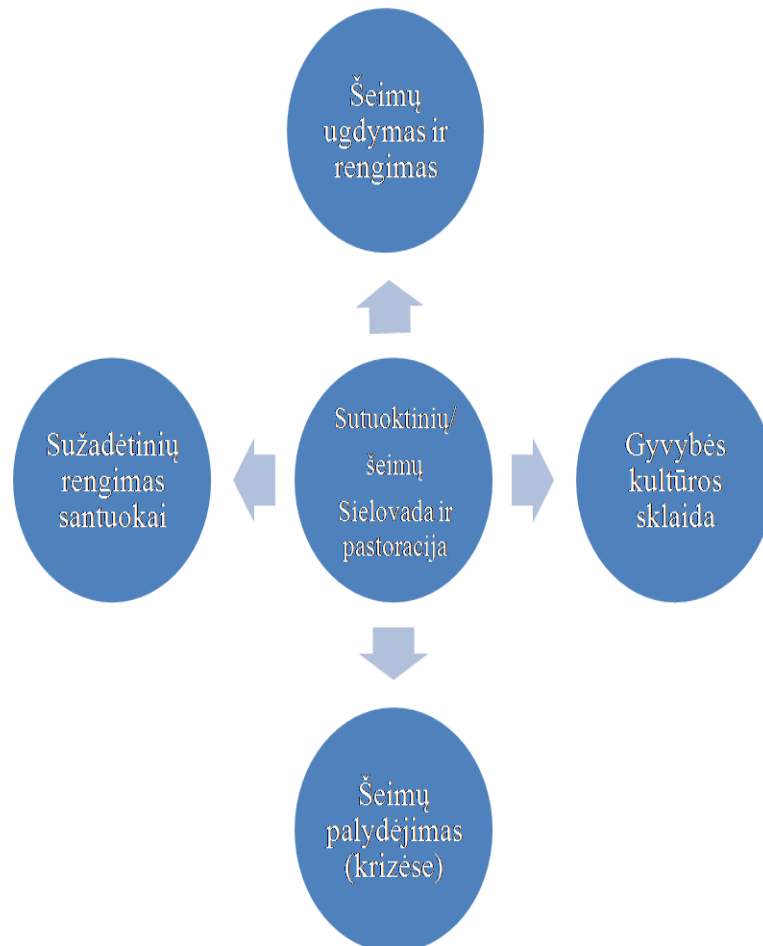
8. Ką manote apie sužadėtinių rengimo santuokai reikalingumą ir reikšmingumą? Pasidalinkite savo patyrimu apie dalyvavimą sužadėtinių rengimo Santuokos sakramentui kursais.
9. Kokių svarbių žinių gavote sužadėtinių rengimo santuokos sakramentui kursuose?
10. Kaip apibūdintumėte dalyvavimo sužadėtinių rengimo Santuokos sakramentui programoje patirtį (gerą ir blogą)?
11. Kokie pokyčiai įvyko po sužadėtinių rengimo Santuokos sakramentui kursų(supratimo, santykių, vertybių srityse)?
12. Kokių temų ir/ar specialistų kursuose pasigendate?

Sutuoktinių palydėjimas ir pastoracija. Sutuoctinių palydėjimo programų bei mokymų *poreikis ir poveikis*

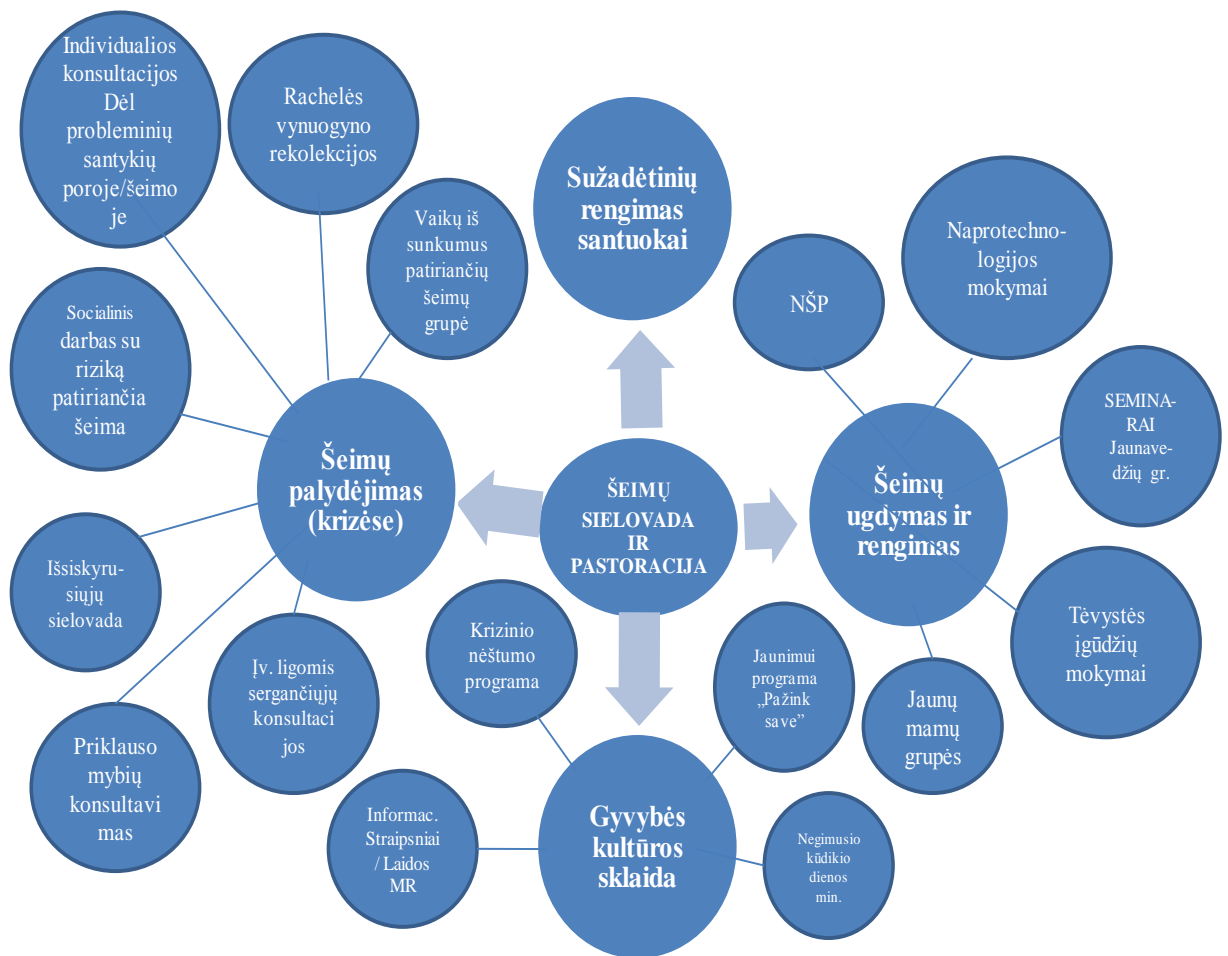
13. Kokiose sutuoctinių palydėjimo programose ir/ar mokymuose šeimoms jums teko dalyvauti?
14. Kaip apibūdintumėte dalyvavimo sutuoctinių programoje patirtį (gerą ir blogą)?
15. Ką svarbaus ir reikšmingo parsinešėte į savo santuoką/šeimą? Kas ir kaip keitėsi?
16. Kaip manote, kokios krikščioniškos pagalbos šiandien dar trūksta? Ką dar, Jūsų nuomone, reikšmingo ir svarbaus reikėtų įtraukti ar papildyti jau esamose programose ir/ar mokymuose? Ką patartumėt ir ko palinkėtumėt organizatoriams?

Krikščioniškoji dvasinė pagalba santuokai ir šeimai.

(Šeimos centrų veikla)

Krikščioniškoji dvasinė pagalba santuokai ir šeimai.
 Sužadėtinių ir sutuoktinių sielovadinės daugiapakopės programos

Lietuvoje vykdomos tarptautinės ir nacionalinės šeimos palydėjimo / palaikymo programos

RESPONDENTAS	02
Lytis	Vyras
Amžius	38
Gyvenamoji vieta	Telšių apskritis
Kiek laiko/metų esate santuokoje?	4

1. Ką Jums reiškia Santuokos sakramentas? Kodėl Jūs pasirinkote Santuokos sakramentą? Kas, dėl kokių priežasčių paskatino tuoktis Bažnyčioje? Kokia Sakramentinės Santuokos esmė?

Mes jau gyvenome kartu prieš santuoką, bet sekėsi sunkiai, buvome tarsi dvi salos... kai pasipiršau, žmona nedrąsiai pasakė, kad norėtų tuoktis bažnyčioje, baugino kažkokia baimė, bet pagarbi... sutikau, bet trauka buvo stipresnė už visas baimes..., kažkodėl ir pats tikėjau kažkokiu nematomu, tačiau jaučiamu stebuklingu veikimu.

2. Kaip pasireiškia santuokos sakramentas Jūsų santuokoje? Kaip veikia Dievo malonė ir valia?

Pastebėjau, kad tapome kažkokie, na, gal geresni: aš lyg pareigingesnis kaip vyras ir atsakingesnis, kaip tėvas. Na ir dar pastebėjau, kad tapome ramesni savo problemų sprendimuose, kažkaip taip... bet tikiu, kad taip veikia Jis - Dievas mūsų šeimoje.

3. Ką manote apie santuokos sakramento atnaujinimą? Kodėl ir kaip tai veikia santuoką?

Iki šiol apie tai nepagalvojome, bet to neatmetame mūsų santuokos ateityje. tai tarsi pavadinčiau „restauracija“ ir „atnaujinimu“ santuokos ir manau, kad tai atliktume per kokias savo tuoktuvių metines ar pvz. sukaktis.

4. Kokią reikšmę turi krikščioniškos vertybės šeimoje? Kuo veiksmingas sutuoktinių tikėjimo tiesų atnaujinimas ir gilinimas santuokoje?

Tikrų tikriausias sąžinės ir moralės dekalogas yra 10 Dievo paliktų įsakymų... ko gero tikrai to pakaktų ir pritariu savo žmonai, jei žmogus viso to laikytųsi, pasaulis apsverstų, aišku į gerąją pusę ir tikrai jaučiu pareigą ir atsakomybę tai perduoti savo vaikams.

5. Kaip sprendžiate santuokoje iškylančius sunkumus? Kas tada svarbu?

Na, kai kas nepasisekdavo, kai esi pavargęs ar piktas, esi kažkas kaip „korona virusas“... ir tada dažnai būdavo, kad naikini visą ką sutinki tuo metu savo kely, net save patį ir tuo pačiu savo šeimą..., bet išgirdus žmonos supratingus žodžius „pavalgyk ir pailsėk, o apie reikalus pasikalbėsime vėliau“ ir pamačius ramų žmonos veidą, o priešais gardžią vakarienę ir viskas po truputi atslūgsta... po to kalbamės, kad taip galimai ir veikia Dievas.

6. Ar skiriate laiko saviugdai šeimos gyvenimo srityje? Kaip tai darote? Ar reikalinga, mokymas(is) apie (su)gyvenimą santuokoje/šeimoje? Kodėl taip manote?

Atrodo, kad pabėgęs iš tėvų namų esi jaunas ir kvailas. Nors augau pilnoje šeimoje ir su tėvais apsilankydavome Bažnyčioje, šventėme krikščioniškas šventes, tėvai buvo pareigingi ir atsakingi, bet nebuvo tie „gyvo“ tikėjimo turintys, ir dvasiniai dalykai nebuvo ta ašis, ant kurios sukasi šeimos gyvenimas, tad niekas taip ir neprigijo... tik laikui einant ir jau kurį laiką „paklaidžiojęs“, pradėdi mąstyti, klausti ir atsirinkti. Gal tas mokymasis turėtų prasidėti tėvų šeimoje, o dabar ir mūsų šeimoje, lankom šventadieniais Bažnyčią, paskaitome Šventą Raštą ar kokią kitą knygą, lankom įvairias, šventas vietas, Lietuvos Bažnyčias, gal vaikams bus drąsiau, bet ir mums patiems nauda gauti dvasinio peno.

7. Ar reikalingos krikščioniškos dvasinės pagalbos programos ir mokymai sutuoktiniams ir kodėl?

Kokių žinių norėtumėte gauti sutuoktinių krikščioniškos dvasinės pagalbos programose ir mokymuose, įveikiant krizes santuokoje bei sprendžiant šeimoje iškylančias problemas?

Tikrai reikalinga. Nesame tokie atsparūs bėdoms ir sunkumams, na taip - bėgamės, norisi kuo greičiau atsiriboti nuo diskomforto, atrodo palikti ir mesti viską būtų lengviau nei imtis kažkokių radikalių sprendimų kurie atvestų porą į pokyčius... O tais „buvusiais laikais“ žmonės atrodo buvo ištvermingesni ir neišlepinti gyvenimo. Joks psichoterapeutas nepadės, jei nekeisi pats savęs, o tai tikrai nėra paprasta. Juk pasaulis pradeda keistis nuo savęs!

8. Ką manote apie sužadėtinių rengimo santuokai reikalingumą ir reikšmingumą? Kodėl tai svarbu besituokiantiems jauniems žmonėms? Pasidalinkite savo patyrimu apie dalyvavimą sužadėtinių rengimo Santuokos sakramentui kursu.

Pritariu, tokie kursai tikrai reikalingi, bet vėl gi pasikartosiu, jeigu žmogui jau šiek tiek „veikia“ smegenys, o ne vien „ten“... nes ir į kursus kiti ateina, kad verčia tėvai, ar vienas tikisi kitą kažkaip tuo procesu „supančioti“... bet kiek ilgai, jeigu žmogus eina ne savo noru, o antrojo verčiamas. Ir šiaip, kursų naudingumas ir reikalingumas tolygiai proporcingas kas juos veda. Tai turėtų tikrai būti ne šiaip sutuoktiniai, o tikrai išmanantys ir kompetentingi. Mūsų atveju, žmona buvo ta iniciatorė santuokos sakramentui, bet aš neprieštaravau, ir sąmoningai savo protu mažiau ir svarsčiau visus „už“ ir „prieš“ ir priėmiau pats sau sprendimą, ir tik tada daviau savo atsakymą būsimai žmonai. O beje „prieš“ taip ir nesurinkau nei vieno.

9. Kokių svarbių ir reikalingų žinių gavote sužadėtinių rengimo santuokos sakramentui kursuose? Kodėl?

Man turbūt daug kas buvo nenauja ir girdėta, bet ir kartu nauja. Girdėta, krikščioniškos tiesos, tie patys vertybiniai dalykai, elgesys bendraujant... viskas seniai žinoma, ir tik tiek, kad žinoma, tačiau netaikėme, nepraktikavome, nenaudojome... o tarsi kažkur „lentynose“ ar „sandėliuke“ kokiam (juokiasi)... Tad teko „tą viską išsitraukti“ ir su Aukščiausiojo pagalba pasistatyti matomose ir prieinamose vietose, o kai ką, kaip su žmona juokaujame, tai dedame į mūsų santuokos vitriną... į ją pastatėme, kaip ir ji minėjo: ir pagarbą, ir meilę, ir atleidimą, ten pat - pasitikėjimą ir ištikimybę. Manau tai mūsų poros stiprybė.

10. Kaip apibūdintumėte dalyvavimo sužadėtinių rengimo Santuokos sakramentui programoje patirtį (gerą ir blogą)?

Kad yra reikalinga visomis prasmėmis, įdomu, ką mąsto ir kaip pasiruošę kiti šiam tikrai svarbiam žingsniui. Norisi daugiau žinių, pvz., apie šeimos planavimą. Ypač - tikrų profesionalių, nes kartais atrodo, kad veda bet kas, tai nėra gerai. Palieka ne kokį įspūdį ilgam, jei ne visam laikui.

11. Kokie pokyčiai įvyko po sužadėtinių rengimo Santuokos sakramentui kursų (supratimo, santykių, vertybių srityse)?

Į daug ką pradėjau žiūrėti lyg pagarbiau ir galiu patvirtinti, daug rimčiau: į pačią santuoką, kaip į kažką labai vertingo ir brangaus, kas gali ir padeda išsaugoti ją ir geresnius tarpusavio santykius su žmona. Niekad nebuvau ypatingas meilikautojas, bet stengiuosi žmonai būti dėmesingesnis, supratingesnis, paslaugesnis. Suprantu, kad ji tikrai pavargsta su mažuoju, tad esu sekmadieninės virtuvės pietų šefas, stengiuosi keistis kaip tėvas, man atrodo kad į gerąją pusę, stengiuosi daugiau rasti laiko praleisti su šeima, atviriau ir nuoširdžiau bendrauti su vaikais, nes noriu būti geru tėvu, kad nesigailėčiau ko nepadaręs. Tik kažkaip sunkiau sekasi su Bažnyčios lankymu. Tai galvoju – „į kokį laivą sėsiu, - ten ir nuplauksiu“.... atrodo dar teks daug ką nuveikti.

12. Kokių temų ir/ar specialistų kursuose pasigendate?

Taip taip, pritariu, žinių yra manome pakankamai ir reikalingų, bet reikalingas ir sąmoningumas ir tikėjimas, bent kokie pradmenys, nes nežinau ar įmanomas įkrikščioninimas per tuos į 5 ar 8 susitikimus. Svarbu, kaip visas tas žinias suvokia vienas ar kitas žmogus... dar gal norėtume pasikalbėti daugiau apie vyriškumą, krikščionišku požiūriu, daugiau kažką gal ir individualių užsiėmimų, ne tik grupinių.

13. Kokiose sutuoktinių palydėjimo programose ir/ar mokymuose šeimoms jums teko dalyvauti? (rekolekcijose, sutuoktinių judėjimuose, santykių/šeimų ugdymo programose, kursuose, seminaruose, maldos grupėse, šventėse ar kt.)

Taip gaunasi, tenka išvykti. Žmonai teko dalyvauti, koks konkretus pavadinimas, ten buvo (galvoja) ar šeimų ar sutuoktinių savaitgalis su „Gyvieji akmenys“?

14. Kaip apibūdintumėte dalyvavimo sutuoktinių programoje patirtį (gerą ir blogą)?

Grižau namo, o žmona tiesiog švytėjo! Negalėjau patikėti, tai taip nuteikia ir sustiprina žmogų, tad patikėti teko (šypsosi). Ji jautėsi kažkokia pakylėta ir labai pasikeitusi, tokia atsigavusi ir džiaugsminga.

15. Ką svarbaus ir reikšmingo parsinešėte į savo santuoką/šeimą? Ką pavyko pritaikyti šeimos gyvenimo praktikoje? Kas ir kaip keitėsi?

Taip, tikrai žmonai atitenka tas mūsų šeimos židinio kurstytojos darbas... suprantu, kad tai nėra taip paprasta, kaip atrodė kažkada prieš 10 m., ir teoriškai, atrodo ir aš stengiuosi, bet kartais pradėdau sau priekaištauti, kad per mažai prisidedu prie santykių šeimoje gerinimo ir kūrimo, bet daugiau ar mažiau stengiuosi, žinau ne visada gaunasi, kaip noriu, bet nepaliauju ir darau ... ir sakau sau ir žmonai, kad gal kitą sykį busiu geresnis (šypsosi). Išmokome kalbėtis ir vesti dialogą konstruktyviai, be piktumų, be nervų, ramiai. Dar mokausi padėkoti ir atsiprašyti.

16. Kaip manote, kokios krikščioniškos pagalbos šiandien dar trūksta? Ką dar, Jūsų nuomone, reikšmingo ir svarbaus reikėtų įtraukti ar papildyti jau esamose programose ir/ar mokymuose? Ką patartumėt ir ko palinkėtumėt organizatoriams?

Aš pritariu 100 proc. - svarbu suvokimo lygis, bet žinau pagal save, kol nėra didelės bėdos, sunku apie ką nors kalbėti, ir dažnai jei vienam yra gerai, o kad kitas jau seniai jaučia diskomfortą ir kenčia. Tai va čia, būtina sėsti ir šnekėtis, o šnekantis, reikia ir girdėti. Dar skaičiau G. Vaitoskos knygoje, tik nebežinau pavadinimo... palinkėsiu Dievo pagalbos ir jėgų nemesti pradėtų darbų, nes tikrai tikiu, kad nėra kitos jėgos ir šviesos, kuri šeimas ar sutuoktinius išvestų iš tų tamsumų, kuriose jie dažnai užsidaro, deja - patys iš baisiausio egoizmo ar nežinojimo, bet manau tai gera iniciatyva ir užmojis, nepavarkit su Dievo pagalba.

RESPONDENTAS	04
Lytis	Moteris
Amžius	35
Gyvenamoji vieta	Telšių apskritis
Kiek laiko/metų esate santuokoje?	4

1. Ką Jums reiškia Santuokos sakramentas? Kodėl Jūs pasirinkote Santuokos sakramentą? Kas, dėl kokių priežasčių paskatino tuoktis Bažnyčioje? Kokia Sakramentinės Santuokos esmė?

Man santuokos sakramentas - tai mano apsisprendimas ir duodamas pažadas sutuoktiniui, būtent Dievo akivaizdoje. Tai suteikė vidinį jausmą, kad tai - tikra ir stipru, viltį, kad bendrystėje su Dievu - niekas nebaisu. Dabar tai (Santuokos sakramentas) teikia kažkokią nematomą stiprybę ir kartu ramybę, būnant santuokoje.

2. Kaip pasireiškia santuokos sakramentas Jūsų santuokoje? Kaip veikia Dievo malonė ir valia?

Anksčiau nerasdavau laiko aplankyti Bažnyčią, pastaruoju metu vis dažniau jaučiu kažkokią tuštumą, kažkur giliai viduje... lyg „gaunu“ nemokamą kvietimą nueiti ir „pasikrauti“ Dievo teikiamos meilės. Pastebėjau, kad dažniau malda (mintimis aišku), kreipiuosi į Dievą, asmeniškai paprašyti ir padėkoti už ką nors. Ypač pastebiu, kai ištinka kokia bėda, susirgus vaikui ar nesutariant su vyru, esu ramesnė ir atlaidesnė, gal ir nuolankesnė ir tuo didžiuojuosi, ir dėkoju Jėzui už jo veikimą.

3. Ką manote apie santuokos sakramento atnaujinimą? Kodėl ir kaip tai veikia santuoką?

Dar neseniai esame susituokę bažnyčioje, tai kol kas negalvojom, bet tas klausimas tikrai verčia susimąstyti apie tai ateityje, tokia mintis - tai vėl būtų tarsi „apnašų ir nešvarumų“ nuvalymas mūsų šeimoje ir prisiminimas, ką esame vienas kitam jo akivaizdoje pasižadėję. Manau, kad tai turėtų poveikį, aš tikrai to norėčiau ir kviesiu sutuoktinį į tai.

4. Kokią reikšmę turi krikščioniškos vertybės šeimoje? Kuo veiksmingas sutuoktinių tikėjimo tiesų atnaujinimas ir gilinimas santuokoje?

Manau nuo vertybinių dalykų viskas ir prasideda, jei žmogus materialistas ir nepripažįsta dvasinių dalykų, tai tikrai sunku galvoti apie moralinį elgesį, ar apie vienintelę santuoką ir neišardomą ir santuokos sakramentą. Mano nuomone, pats tikriausias moralės ir dorovės dekalogas yra 10 Dievo įsakymų, kurių mums tikrai nėra lengva laikytis.

5. Kaip sprendžiate santuokoje iškylančius sunkumus? Kas tada svarbu?

Dabar stengiamės nieko nespręsti susipykus. Leidžiam sau „atvėsti“, nes pyktis trukdo kalbėtis ir išgirsti. Tada susėdame pokalbiui, stengiamės išklaudyti vienas kitą, įsiklaudyti. Tai sunku. Ir rasti palankiausią sprendimą. Taip mokomės nekaltinti, priimti vienas kitą, bet palaikyti, pastebime, kad dabar jau pavyksta dažniau. Tuo be galo didžiuojamės ir džiaugiamės.

6. Ar skiriate laiko saviugdai šeimos gyvenimo srityje? Kaip tai darote? Ar reikalinga, mokymas(is) apie (su)gyvenimą santuokoje/šeimoje? Kodėl taip manote?

Manau ir tikiu, kad savęs ugdymas turėtų būti neatsiejama gyvenimo dalis, bet kol esame jauni, nelabai suprantame, kaip tai reikalinga, ypač toje - dvasinėje srityje, Ilgainiui, ypač kai neturi tvirto pamato iš savo tėvų šeimos, susiduri su tam tikrais sunkumais, nežinai kur kreiptis. Tada ir Dievas būna labai „toli“... tik su laiku suprantai, kad to ar ano buvo galima išvengti, jei būčiau žinojus, ką ir kiek suvokiu dabar. Kažką darom, bet padrikai. Manau, kad tikrai mažai skiriame laiko dvasiniams dalykams, ypač žvelgiant į savo vaikus, manau jie geriausia motyvacija (kas tai suvokia), ir kokią pavyzdį jie mato, taigi - reikėtų susiimti rimčiau.

7. Ar reikalingos krikščioniškos dvasinės pagalbos programos ir mokymai sutuoktiniams ir kodėl? Kokių žinių norėtumėte gauti sutuoktinių krikščioniškos dvasinės pagalbos programose ir mokymuose, įveikiant krizes santuokoje bei sprendžiant šeimoje iškylančias problemas?

Manau, pagalba tikrai reikalinga. Tas mūsų dabartinis gyvenimo tempas, didelis vartojimas, ir žmonių nenoras įsipareigoti, ypač - atsakomybės vengimas, norėjimas mėgautis lengvais pinigais ir malonumais... o ištikus kokiam sunkumui ar ligai santuokoje, greičiausias būdas pakeisti jį ar ją kitu/a štai ir visas sprendimas... palyginus su mūsų tėvų ar senelių pasakojimais, dabar esame kitaip susiformavę - nebesame atsparūs bėdoms ir sunkumams, kaip jie. Greitai ištyžtame, palūžtame, nemokame spręsti konkrečios problemos savo tarpe, puolame, kaltiname vienas kitą...o dažnai tuo viskas ir pasibaigia. ir tai liūdina. Ne paslaptis, kad ir mums teko užsukti pas psichoterapeutą, deja vis tiek liko neatsakytų klausimų, o tai verčia susimąstyti, ieškoti toliau.

8. Ką manote apie sužadėtinių rengimo santuokai reikalingumą ir reikšmingumą? Kodėl tai svarbu besituokiantiems jauniems žmonėms? Pasidalinkite savo patyrimu apie dalyvavimą sužadėtinių rengimo Santuokos sakramentui kursui.

Taip, tikrai reikalingi. Mes kai lankėme, jau kurį laiką ir gyvenome kartu, atrodo, kad daug ką ir žinojome, bet daug ir išgirdome. Buvo įdomu įsigilinti į pačią santuokos sakramento esmę. Buvo įdomu ir svarbu, ką galvoja ir jaučia kitos poros. Ten gilinausi ir apie vertybių reikšmę poroje, bendravimo tarpusavyje svarbą, meilės kalbos svarbą, patiko apie natūralų šeimos planavimą – NŠP.

9. Kokių svarbių ir reikalingų žinių gavote sužadėtinių rengimo santuokos sakramentui kursuose? Kodėl?

Manau jau dalinai atsakiau. Kaip ir minėjau, nebuvo ta pora, kuri būtų praktikuojantys katalikai. Tad viskas buvo įdomu, esu atvira naujoms patirtims ir stengiuosi „dėtis domėn“, kas nauja, svarbu ir reikšminga būtų man ir mūsų santuokai. Dar turiu paminėti ta citatą: „dviem lengviau negu vienam, vienam suklypus kitas padeda atsikelti“ dažnai ją prisimenu, jei tik kas nutinka, taip pat apie atleidimą ir pagarbą jam. O mano tariami priesaikos žodžiai sutuoktiniui - tariant tapo lyg šventais... Visa, kas vyksta tarp mūsų dabar - atsiduodu Dievo valiai ir pasitikiu Jo vedimu.

10. Kaip apibūdintumėte dalyvavimo sužadėtinių rengimo Santuokos sakramentui programoje patirtį (gerą ir blogą)?

Taip! patirtis tikrai vertinga ir reikalinga: ir žiniomis ir dalinantis bendryste su kitomis poromis. Tik pastebėjau, kad daugumai būna labai nedrąsu, gal nejauku kalbėtis, pareikšti savo nuomonę, dalintis. Bloga, kad daug priklauso ir nuo vedančiųjų asmenybių. Nes kai ateini, tai turi palikti gerą „užvedantį“ prisiminimą ir motyvuojantį jausmą, bet ne slogias mintis - kartais jų dėstoma žinia, „prapuola“ jų nuomonėje, kuri būna netolerantiška ir gana arogantiška, t.y. nepriima lankančiųjų išsakytos nuomonės, juk tie kursai ir yra, lyg kvietimas prie Dievo, o ne atvirkščiai... Kartais jautėsi tas skubėjimas ir „dirbu, nes reikia“.

11. Kokie pokyčiai įvyko po sužadėtinų rengimo Santuokos sakramentui kursų (supratimo, santykių, vertybių srityse)?

Kaip ir minėjau ankstesniuose atsakymuose, turbūt Dievo veikimas suteikė pasitikėjimą Jo malone ir savimi. Įgavau kažkokios nematomos jėgos. Ramybė ir džiaugsmas, dažnai užliejantys širdį, kai nors mintimis meldžiuosi, dėkoju Dievui už viską ką šiandien turiu, esu laiminga... ir taip suspaudžia širdį, kad apsiverkiu, bet iš laimės... Išmokau labai branginti savo šeimą, ir artimuosius sesę, tėvus, ir šiandien dar esame visi sveiki. Kaip ir minėjau, keičiasi mūsų pačių bendravimas: išmokome sunkumuose ir nesutarimuose „pakelti“ vienas kitą, priimti, susėsti, vesti dialogą, ieškoti sprendimų. Tai nesigavo iš karto, ir dabar dar būna visko, juk nesame tobuli, bet stengiamės vis dar einame tuo savęs keitimosi takeliu – „džiugiai, kantriai - kartu per permainas“.

12. Kokių temų ir/ar specialistų kursuose pasigendate?

Žinių gauname, manome, pakankamai ir reikalingų, bet reikalingas ir pačių lankančiųjų sąmoningumas ir tikėjimas, bent kokie pradmenys, nes nežinau ar įmanomas tas „stebuklas“ per tuos į 5 ar 8 susitikimus žmogus įtiki... Todėl tikrai suvokiu, kad tikėjimo pradžiamokslis turi vykti dar būnant tėvų šeimose, ar net su senoliais (nes mūsų seneliai buvo daugiau religingi nei tėvai). O man būtų buvę įdomu išgirsti tema apie krikščionišką moteriškumą. Ir pamąstymui: gal kursuose būtų naudinga ir galėtų būti ir individualių pokalbių ir užsiėmimų, o ne vien tik grupėse, taip pat gal atskirai sužadėtinėms, ir atskirai sužadėtiniams.

13. Kokiose sutuoktinių palydėjimo programose ir/ar mokymuose šeimoms jums teko dalyvauti? (rekolekcijose, sutuoktinių judėjimuose, santykių/šeimų ugdymo programose, kursuose, seminaruose, maldos grupėse, šventėse ar kt.).

Man teko dalyvauti, tik nepamenu koks konkretus pavadinimas, ten buvo ar šeimų ar sutuoktinių savaitgalis su liudytojų grupe iš Kauno – „Gyvieji akmenys“. dalyvavau su dukra (sūnelis dar buvo įsčiose), nes tada sutuoktinis buvo išvykęs. Buvau sužavėta! Tiesiog...

14. Kaip apibūdintumėte dalyvavimo sutuoktinių programoje patirtį (gerą ir blogą)?

Iš minėto renginio šeimoms su „Gyvieji akmenys“, galiu pasakyti, parsukridau namo ant nematomų sparnų (juokiasi), tikrai jaučiausi Dievo apdovanota, patyriau begalinę nuostabą ir palaimą, ir džiaugsmą. Buvo prisirinkę pilna salė žmonių, didžioji dauguma šeimų, su vaikais. Bendra malda, švelnios giesmės ir muzika, nuoširdūs ir atviri liudijimai ir patirtys jaudino, džiugino, ramino, kelė nuostabą ir pagarbą vedančiajai porai ir jų bendradarbiams. Dabar galvoju, kad tokiose vietose jaučiamas Dievo buvimas. Jaučiau begalinį dėkingumą Jam, kad ten patekau, jaučiausi tokia laiminga ir sustiprėjusi!

15. Ką svarbaus ir reikšmingo parsinešėte į savo santuoką/šeimą? Ką pavyko pritaikyti šeimos gyvenimo praktikoje? Kas ir kaip keitėsi?

Parsinešiau atsinaujinusių dvasių, tarsi kas būtų pripildęs mano jausmus kažkokios gaivios versmės, jaučiausi tarsi naujai užgimus su nauja meilės jėga uoliai darbavausi mūsų šeimos buityje. Neslėpsiu, grįžęs sutuoktinis buvo „apakęs“ t.y. maloniai nustebęs ir patenkintas. Tai buvo džiaugsmas mums abiem ir šeimai. Nors yra dienų, kai atrodo jėgos apleidžia, bet dabar žinau, kad aš ne viena, kad dauguma porų ištinka vienoki ar kitoki išbandymai bei sunkumai, kad nesu vienišas laukuose... kad tai laikina ir praeinantys „kalniukai“. Ir toliau galima priskirti tuos pačius, anksčiau minėtus, iš sužadėtinų kursų parsineštus patyrimus: tai stiprėjantys vertybiniai pokyčiai, taip pat asmenybiniai pokyčiai (ramybė, kito priėmimas be erzelio ir priekaištų, ir meilė širdyje ir šeimoje) ir tarpusavio santykių gerėjimas. Labai norėčiau kažkaip pradėti melstis kartu savo šeimoje, poroje, skaityti Šventą Raštą ar kokią kitą šventą knygą. Kalbinau savo vyrą, bet kol kas nesurandame tam

laiko. Jaučiu, kad gal reikėjo tai jau gerokai anksčiau pradėti praktikuoti, bet neprarandu vilties, juk Dievo keliai ne visad žinomi ir matomi, taigi viliuosi ir tikiu...

16. Kaip manote, kokios krikščioniškos pagalbos šiandien dar trūksta? Ką dar, Jūsų nuomone, reikšmingo ir svarbaus reikėtų įtraukti ar papildyti jau esamose programose ir/ar mokymuose? Ką patartumėt ir ko palinkėtumėt organizatoriams?

Kiek teko žinome, tokia pagalba tikrai egzistuoja ir jos yra, bet klausimas, kiek patys mes - sutuoktiniai, ar esam suinteresuoti ieškoti ir kreiptis būtent į krikščionišką pagalbą. Kiek tenka dar susidurti ir iš draugų, kad „ką ten gero rasi“, na kartais dar kreipiasi tik į kokį psichoterapeutą, gerai jei „papuola“ ir pasirinks gerą, gal nukreips visą šeimą tokiai pagalbai, o jei ne? Bet kai kur vis dar sklando toks keistas mitas, kad „tai nemadinga“ jauniems ir t.t. Todėl manau, kad kaip ir viskas priklauso nuo asmeninio paties žmogaus sąmoningumo ir suvokimo lygio, gal mąstymo brandumo, atsakomybės prieš savo šeimą.

RESPONDENTAS	05
Lytis	Moteris
Amžius	48
Gyvenamoji vieta	Klaipėdos apskritis
Kiek laiko/metų esate santuokoje?	27

1. Ką Jums reiškia Santuokos sakramentas? Kodėl Jūs pasirinkote Santuokos sakramentą? Kas, dėl kokių priežasčių paskatino tuoktis Bažnyčioje? Kokia Sakramentinės Santuokos esmė?

Niekada neįsivaizdavau, jokių kitų minčių niekada ir nebuvo... Be Santuokos sakramento - kokia tai būtų mūsų santuoka? Tikriausiai - jokia! Nes tiktai, būtent- Santuokos sakramentas ir suteikė mums (man) tą tiesioginę akistatą su Dievu ir pasiryžimą Jo akivaizdoje. Ir niekaip kitaip! Tai besąlygiškas pasitikėjimas Dievu, pripažinimas Jo malonės ir atsidavimas Jo valiai. Savęs atidavimas- padovanojimas savo sutuoktiniui, kad jam kaip vieninteliam, kuris taip pat save man padovanoja savo pasirinkimu ir laisva valia – „iki mirtis mus išskirs“. Man būtų gėda gyventi susimetus, ir prieš tėvus, draugus ir bendruomenę, aišku ir prieš Dievą. Tai taip atsakinga, iškilminga ir tikra... ta priesaika prieš Dievą, vienas kitam... ir dabar prisiminus jaučiu tą galingą jaudulį.

2. Kaip pasireiškia santuokos sakramentas Jūsų santuokoje? Kaip veikia Dievo malonė ir valia?

Santuokos sakramentas suteikia būtent tą tikrumą ir besąlyginį priėmimą savo sutuoktinio, pasitikėjimą juo ir savimi, toks žinojimas, jausmas, kad lyg stogas virš galvos - Dievo globa. Aišku, per tuos 27 metus buvo visokių sunkumų ir išbandymų, bet kažkaip nesišalinome vienas kito, bet kartu ieškojome vienos ar kitos problemos sprendimų. Ypač sustiprėjo ta atsakomybė gimus vaikams, tada pakeitėm ir gyvenimo būdą į „sveiką“, abu visiškai atsisakėm bet kokių kvaišalų, net pradėjom intensyviau sportuoti. Stengėmės gyventi kažkaip teisingai, vienas kitą gerbti, nemeluoti, neskaudinti. Norėjom, kad vaikai matytų tą tinkamą tėvų pavyzdį ir jautų krikščioniškas vertybes. Jautėm atsakomybę, kad tas vertybinis pamatas su krikščioniškomis vertybėmis ir dorybėmis yra ir bus svarbu ir reikšminga mūsų vaikams, ypač tolimesniame jų gyvenime. tai skatino ir motyvavo. Dabar manau, kad tai ir buvo Dievo plano užduotys mūsų...

3. Ką manote apie santuokos sakramento atnaujinimą? Kodėl ir kaip tai veikia santuoką?

Santuokos sakramento atnaujinimas mums tiek pat svarbus kiek ir pats sakramentinės santuokos priesaikos metu. Tai atnaujina mūsų ryšį, Tai užtikrinimas mums patiems, abipusis apsisprendimas dar kartą pasiryžti tolimesnei mūsų gyvenimo kelionei su Juo (Dievu), patikėdami Jam savo gyvenimo vairą ir toliau. Tame tikroji santuokos vienybė ir jėga, ir stiprybė, ir ramybė.

4. Kokią reikšmę turi krikščioniškos vertybės šeimoje? Kuo veiksmingas sutuoktinių tikėjimo tiesų atnaujinimas ir gilinimas santuokoje?

Man krikščioniškos vertybės siejasi su žmogaus moralumu, su dorybėmis, tai mano nuomone, labai svarbu ir patiems, kokį pavyzdį rodome namuose, svečiuose, gamtoje, galų gale Bažnyčioje, ką skleidžiame apie Dievą, tikėjimą, kaip šnekame tarpusavyje ir su kitais - juk nuo to priklausys ir šeimos aplinka, kur ir formuojasi vaikai, vyksta jų asmenybių raida (ir mūsų vis dar), juk ką vaikas mato, tą vertybių bagažą kraunasi ir nešasi iš savo prigimtinės šeimos. Kaip supratau jau vėliau, būdama santuokoje, kad ir man tikėjimo pagrindus, tą pradinį paketą įskiepijo mano močiutė, (ir ne tėvai, bet močiutė!). Aišku, tėvams reikėjo daug dirbti, kad išlaikytų mus ir tai buvo įprasta tada, tad su močiute daugiau ir leidau laiką, su ja eidavau į Šv. Mišias, kartą per savaitę mes lankėm tokias senas kapinaites, kur ji sutvarkydavo keletą apleistų kapų ir ilgokai meldavosi. Man patikdavo iš šalies ją stebėti ir kažkaip žavėjaisi ja, kaip dabar supratau, kažkoks pagarbus, ir džiugus pasitikėjimo ir ramybės jausmas mane supo... Man tas jausmas išlikęs iki šiol. Aišku, ir man buvo atotrūkis išvykus studijuoti, kaip ir daugumai jaunų žmonių. Bet ten visgi susiradau draugę, su kuria lankydavome miesto bažnyčios Šv. Mišias, prisimenu, ypač meldavomės prieš egzaminus. Todėl dažnai suabejoju, ar mums pavyko perduoti dukrai ir sūnui tas vertybes? Sūnus gyvena daugiau kaip pasauliečiai, dukra dvasingesnė. Bet aš širdyje patikiu, kad mums pavyko pasėti tą Dievo sėklą jų širdyse ir atrodo kad ji po truputį dygsta, gal vienam greičiau, kitam lėčiau, bet svarbu nepalauti tos dirvos laistyti Kristaus lietumi...

5. Kaip sprendžiate santuokoje iškylančius sunkumus? Kas tada svarbu?

Taip ir sprendžiame: su malda ir tikėjimu. Kaip minėjau ankstesniuose atsakymuose - vietoje, savo tarpe, savo šeimoje, jei nematom sprendimų, ir problema „pakibo“, stengiamės suvokti, apie ką mums Dievas nori pranešti, ko iš mūsų tikisi? Stengiamės nusiraminti, nepuolame kaltinti vienas kito, bet laukiame, prašome Dievo išminties, suvokimo kažkokių naujų minčių. Aišku tai ateina su metų įdirbiu, - jeigu tą darai, jei nedarysi - rezultatas nesikeis. Pokyčiai ateina tik per valingą darbą ir apsisprendimą, prašant pagalbos ir palaikymo pas Dievą.

6. Ar skiriate laiko saviugdai šeimos gyvenimo srityje? Kaip tai darote? Ar reikalinga, mokymas(is) apie (su)gyvenimą santuokoje/šeimoje? Kodėl taip manote?

Praktikuojame ir ugdome savo tikėjimą. Jaunystėje mažiau, bet lankėme Bažnyčią, stengiamės rasti laiko pasimelsti kartu, padėkoti, ypač vakare, laiminame vieni kitus kryžiaus ženklų. Laikomės advento susikaupimo laiko ir gavėnios atgailos ir susitaikinimo su Dievu ir vienas su kitu. Visada šeimoje šventėme ir švenčiame Kristaus gimimą ir prisikėlimą, pagal krikščionišką tradiciją. Dabar daugiau skaitome ne tik Šv. Raštą, bet ir kitus katalikų leidinius, nes tikrai yra labai gerų knygų, kurių, deja, nebuvo mūsų jaunystėje. Kai pabuvojau „Kairos“ teminių rekolekcijose tai įnešė pagrindinį indėlį mano asmeniniam dvasiniam augimui ir mūsų santykiui su Jėzumi, ir tarpusavio santykiams.

7. Ar reikalingos krikščioniškos dvasinės pagalbos programos ir mokymai sutuoktiniams ir kodėl? Kokių žinių norėtumėte gauti sutuoktinių krikščioniškos dvasinės pagalbos programose ir mokymuose, įveikiant krizes santuokoje bei sprendžiant šeimoje iškylančias problemas?

Taip - tikrai reikia, nes jau eilę metų tai vyksta Lietuvoje, ir patys pasikalbame, kiek buvo sunkumų mums, ir kiek yra šiuo metu, kaip atsirinkti, kaip nepaklysti, o ir paklydus nepalūžti, atsitiesti, atnešti viską atiduoti po Jėzaus kryžiumi, savo našta, skausmą, kentėjimus, sunkumus. Išgirsti kitų žmonių liudijimus, kaip Dievas veikia būtent kiekvieno žmogaus gyvenime; santuokoje ir jų šeimoje. O Jis tikrai veikia, kai išgirsti tuos liudijimus - netenki žado! Reikia apie gyvenimą - žemišką ir dangišką; viską, kas vyksta kiekvieno žmogaus gyvenime - nuo gimimo iki pat ligos, mirties, ir amžinybės, apie viską!

8. Ką manote apie sužadėtinių rengimo santuokai reikalingumą ir reikšmingumą? Kodėl tai svarbu besituokiantiems jauniems žmonėms? Pasidalinkite savo patyrimu apie dalyvavimą sužadėtinių rengimo Santuokos sakramentui kursu.

Mums neteko lankyti jokių pasirengimo kursų, nes tokie dar nevyko. Bet dabar pažiūrėjus atgal, atrodo, kad mes vis tik daug ką žinojome, ką darome, kas tai yra -santuoka, ką ji reiškia, kad ji viena ir negali būti išardoma, ir į tai žiūrėjome labai atsakingai ir rimtai, ir vėl gi galiu tik

pasikartoti, kad tokį požiūrį jau formavo mūsų tėvų, senelių tikėjimas ir jų vertybės, tapusios mūsų šeimomis. Manau, mums buvo pasėta Dievo sėkla, nes buvo kam pasėti,... o pastaruoju metu kas... Tikrai matom kaip sunku mūsų vaikams, atsirinkti, jie vis dar ieškojimuose ir susiduria su netikromis vertybėmis yra abejonės, mąsto, sveria, kovoja... man atrodo, kad mums buvo daug lengviau, kad ir be kursų...

9. Kokių svarbių ir reikalingų žinių gavote sužadėtinių rengimo santuokos sakramentui kursuose? Kodėl?

Nepaminėjom anksčiau, tiesiog nenorėjom „užbėgti už akių“, jau ne vieni metus mes patys savanoriaujame ir vedame sužadėtinių rengimo programos kursus. Ir viso to iniciatorius buvo mano vyras. Taigi mes dabar esame tie, kurie liudijame ir dalinamės savo patirtimi apie Dievo veikimą ir tikėjimo augimo žingsnius mūsų santuokoje ir šeimoje.

Kaip jau kalbėjau, dabartiniu laiku tie kursai yra kaip „pirmoji pagalba“ jauniems žmonėms, kurie nusprendžia žengti tokį atsakingą žingsnį savo gyvenime, kaip santuoka ir šeimos kūrimas. Programa yra gera ir žinių bagažas tvirtas ir suprantamas, bet, jei ateina žmonės kurie, pvz., po sutvirtinimo sakramento, niekada nėra girdėję žodžio tikėjimas, malda, Bažnyčia, „Dievas“... ir sako „noriu tuoktis bažnyčioje“, kyla klausimas... ar tai tikra ir nuoširdi?, nors tada jie kalba ir žada viską, bet... o tokių tikrai ateina. Tiesiog nesinori, kad tie kursai pataptų dar viena kažkokia „priemone“ tuoktis Bažnyčioje - kaip „mados“ forma...

10. Kaip apibūdintumėte dalyvavimo sužadėtinių rengimo Santuokos sakramentui programoje patirtį (gerą ir blogą)?

Šiaip visos temos geros ir naudingos jaunam žmogui. Labai veiksminga tema apie lytiškumą, abortus ir NŠP bei atvirumą gyvybei, apie tas pačias vertybes. Jei dalyvavimas tikras ir nuoširdus, tiesiog matosi, kaip keičiasi sužadėtinių nuotaikos, kalba, elgesys, dažnai keičiasi jų požiūris į patį lytinį aktą, kaip į santuokinės meilės išpildymą - pradžioje būna nelabai drąsu kalbėtis, bet, vėliau, per grįžtamąjį ryšį, matosi kaip tai buvo reikalinga apie tai kalbėti, kaip tai stipru ir be abejo naudinga ir jiems ir mums patiems, nes neša begalinį džiaugsmą. Kaip ir minėjau, būna ir kitaip nusiteikusių, kartais atrodo, net priešiški, su paviršutinišku požiūriu į viską apie ką kalbamės, kuriems visa tai „nedomina“, nes jau ir taip senai viską žinantys... tada tenka perklausti kodėl jie čia?... Aišku tai liūdina, nes ryškėja žmogaus paviršutiniškumas ir nebrandumas...

11. Kokie pokyčiai įvyko po sužadėtinių rengimo Santuokos sakramentui kursų(supratimo, santykių, vertybių srityse)?

Dažniausiai sužadėtiniai pamato vienas kitą tarsi kitoje šviesoje, t y Jėzaus malonės šviesoje. Ir jie patys nustemba, kaip anksčiau to ar ano savo sužadėtiniame/ėje nepastebėjo. Tuose pačiuose tarpusavio santykiuose, požiūrių panašume ir skirtumuose ar vertybių skalėje, kai vienam išryškėja materialinės gėrybių svarba, o kt. reikia ir dvasinių dalykų, kaip tai suderinti. Keičiantis mąstymui, keičiasi kalba, pats elgesys bendravime -jis švelnėja, darosi labiau apgalvotas, vieni supranta, kad nežinoti nėra blogai, daugiau pradeda vertinti tai ką sužino, vienas kitą, kiti - pradeda suvokti dvasingumo ir tikėjimo svarbą gyvenime ir žmogaus gyvenimo būties prasmę ir alkį. Bet, kaip ir minėjau, 3 mėnesiai negali iš pagrindų pakeisti žmogaus - tai turi vykti jau ir iki kursų, ir po jų - visą likusį jų gyvenimą. Tikėtina, kad tai jie patys suvoks kituose jų brandos tarpsniuose.

12. Kokių temų ir/ar specialistų kursuose pasigendate?

Galvoju, kad ši programa yra pakankamai puiki, kad jose atsispindi viskas kas reikalinga, tik gal būt reikšmė tame, kas priima tas žinias ir to žmogaus asmeninis tikėjimo pradmuo (ta sėkla, kuri gal jau turi būti pasėta, o gal ir sudygusi). Bet negali paskubinti ar paankstinti asmens sąmoningumo, suvokimo lygio ir jo troškimo atverti Dievui. Kažkaip prisimenu, kad merginos paklausia kaip dėl dabartinės moters labai išreikšto išorinio grožio (kaip žinome dažnai neprimigtinio, bet to „pripūsto“ ir sukurto grožio industrijos), koks yra tas krikščioniškos moters grožis, tai apie tai ir tenka kalbėtis. Tie kursai ir gautos žinios, veikia kaip įrankiai ir priemonės, kad vyktų pokyčiai gyvenime, kaip ir dirvoje - tomis dvasinėmis „priemonėmis ir įrankiais“ būtina naudotis pagal paskirtį, nes Dievas per prievartą nesibrauna, o ateina ir veikia pas tuos, kurie Jo laukia ir yra pasiruošę Jį priimti bei kviečia „įlipti į savo gyvenimų valtį“ ...

13. Kokiose sutuoktinių palydėjimo programose ir/ar mokymuose šeimoms jums teko dalyvauti? (rekolekcijose, sutuoktinių judėjimuose, santykių/šeimų ugdymo programose, kursuose, seminaruose, maldos grupėse, šventėse ar kt.)

Labai įsiminė „Kairos“ rekolekcijos kunigo H. Šulco sodyboje, tai tikrai augina ir stiprina tikėjimą, tas „Dievo laikas“, išgyventas su Juo (Dievu) bendrystėje su savo šeimos nariais, draugais, kitomis šeimomis, jau tapusiomis brangiomis ir išsiilgtomis, per tarnystę ir dalinantis savais džiaugsmiais ir sunkumais su kitais, patirtys suteikia nepaprastų dvasinių potyrių ir išgyvenimų. Man tai lyg gairius gurkšnis šaltinio vandens, numalšinantis kylantį dvasinį troškulį.

14. Kaip apibūdintumėte dalyvavimo sutuoktinių programoje patirtį (gerą ir blogą)?

Kai su vyru dalyvavome maldos grupėse, kur daugiausia buvo tik meldžiamasi, norėjome ir tikėjome kažko daugiau, kad mes galime daug daugiau. Taip gimė mintys apie savanorystę, kad norime ir galime dalindamiesi savo patirtimi padėti kitoms poroms, šeimoms, patiriančioms sunkumų, susidūrus su iššūkiais, patekusioms į krizę. Plačiau jau apkalbėjom turbūt ankstesniuose klausimuose. Esam laimingi galėdami savanoriaudami padėti patys sau ir kitoms poroms, jų šeimoms. Kiek įdedi gėrio, supratimo, širdies šilumos ir dėmesio, dvigubai didesne galia grįžta atgal - tai grįžtamasis ryšys, tarsi bumerangas, gėris ir džiaugsmas grįžta su keleriopai didesne jėga užpildo mus pačius. Bloga, nieko tokio nepatyrčiau, kaip tik gerą ir palaimintą laiką sutuoktinių ir šeimų bendrystėje ir tarnystėje, tad bloga, neturiu nieko pasakyti. Gal tai, kad tos šeimos, kurios apsilanko pagalbos grupėse, nenoriai atskleidžia, kur lankėsi ir kokios jų patirtys, panašu, kad jos vengia apie tai kalbėtis su pasauliečiais, (ir dalijasi tik tose grupėse) o po to tai laiko tik savo asmeniškai patirtimi. Gal, jeigu būtų liudijama atviriau ir daug drąsiau - patrauktų ir daugiau šeimų.

15. Ką svarbaus ir reikšmingo parsinešėte į savo santuoką/šeimą? Ką pavyko pritaikyti šeimos gyvenimo praktikoje? Kas ir kaip keitėsi?

Apie tai viską ir kalbėjome: Išmokau ne tik kalbėti ir aiškinti, bet ir klausytis savo sutuoktinio ir išgirsti, ką jis nori man pasakyti, ne žinoti, ką pasakys, bet ištiktųjų jį išgirsti, o kartais išgirsti ir suprasti jo tylą... manau tai mane ugdo kaip asmenybę, augina altruizmą. Tikėjimas tapo gilesnis, tikresnis ir bendravimas tiek su Dievu tiek santykiuose, bendravime tapome pasitikintys, atviri kitiems, parsinešėme bendrystę ir tarnystę tiek į savo šeimą tiek į bendruomenę; maldose mažiau prašome - dažniau dėkojame, už ką? už viską: už suteiktą nuostabų tarnystės gėrį; už vienas kitą, taip, už nuostabius vaikus, už sveiką gyvenimą. Išmokau dažniau išsakyti savo jausmus savo vyrui, ieškome bendrystės laiko šeimoje, ir randame - rytinė kava kartu ir (aišku pagal darbo laiko galimybes) už vakarienę kartu, už savanorystę ir bendrystę grupėse.

16. Kaip manote, kokios krikščioniškos pagalbos šiandien dar trūksta? Ką dar, Jūsų nuomone, reikšmingo ir svarbaus reikėtų įtraukti ar papildyti jau esamose programose ir/ar mokymuose? Ką patartumėt ir ko palinkėtumėt organizatoriams?

Sužadėtiniams ypač patinka vaizdinės priemonės, t.y. įvairūs filmai - apie gimimą, abortus. Dar daugiau apie tai, kas yra dėstoma programose temose, tikrų vertybinių - krikščioniškų filmų, kaip priemonės apie sutuoktinių dorybingą ir pagarbų elgesį ar santykius tokioje poroje, šeimoje ir kt. vertybes bei jų skirtumų svarbą. Sutuoktiniams, manau taip pat yra pakankamai platus pasirinkimas programų ir temų. Tik girdėti nuomonės, kad štai mažesniuose miesteliuose tokių galimybių žymiai mažiau, o norinčių yra. Dar daugiau raginti ir kviešti poras ir šeimas savanoriauti, liudyti, dalintis. Ir organizatoriams pamąstymui. Dideliuose miestų šeimų centruose renginių gal ir pakankama, bet ar nereikėtų pamąstyti apie mažas parapijas, ypač Lietuvos periferijų Bažnyčiose, jas atgaivinti, tą tikėjimo gyvumą bendruomenių bendrystėse - linksną džiaugsmingą, nuoširdų ir tikrą - pradedant kunigais ir baigiant parapijų tikinčiais. Gal šventadieniais, po Šv. Mišių, ruošiant kokias agapės popietes, šv. knygų skaitymus, viktorinas ar proto mūšius tikėjimo, krikščionybės ir kt. temomis; krikščioniškų kino filmų vakarus...ir t.t. kažką tokio. Kad parapijose, Viešpaties dienos šventimas neužsibaigtų Šv. Mišiomis.